HRVATSKA I HRVATI

ISTINA

O

NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ

10 - TRAVANJ
1941 - 1991
PEDESETOGODIŠNJICA USPOSTAVE

NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

Buenos Aires, 1991



Ante Kaštelančić:

POGLAVNIK

NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

1941. - 1945.

Argentine Ministry of Justice No 208936
All rights reserved

(c) Ivan de Mihalovich - Korvin
P.O.B. 3523 Correo Central 1000 Buenos Aires
República Argentina

PROGLAS USPOSTAVE NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE
DNE 10. TRAVNJA 1941. U ZAGREBU

HRVATSKI NARODE!

BOŽJA PROVIDNOST I VOLJA NAŠEG SAVEZNIKA, TE MUKOTRPNA VIŠESTOLJETNA BORBA HRVATSKOG NARODA I VELIKA POŽRTVOVNOST NAŠEG POGLAVNIKA DRA ANTE PAVELIĆA TE USTAŠKOG POKRETA U DOMOVINI I INOZEMSTVU, ODREDILI SU DA DANAS, PRED DAN USKRSNUĆA BOŽJEG SINA, USKRSNE I NAŠA NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA.

POZIVAM SVE HRVATE, U KOJEM GOD ONI MJESTU BILI, A NAROČITO SVE ČASNIKE, DOČASNIKE I MOMČAD CJELOKUPNE ORUŽANE SNAGE I JAVNE SIGURNOSTI, DA DRŽE NAJVEĆI RED I DA SVI SMJESTA PRIJAVE ZAPOVJEDNIŠTVU ORUŽANE SNAGE U ZAGREBU MJESTO GDJE SE NALAZE, TE DA CIJELA ORUŽANA SNAGA SMJESTA POLOŽI ZAKLETVU VJERNOSTI NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ I NJENOM POGLAVNIKU. CJELOKUPNU VLAST I ZAPOVJEDNIŠTVO CJELOKUPNE ORUŽANE SNAGE PREUZEO SAM DANAS KAO OPUNOMOĆENIK POGLAVNIKA.

BOG I HRVATI! ZA DOM SPREMNI!

PUKOVNIK S L A V K O K V A T E R N I K

'Zamjenik Poglavnika i vrhovni zapovjednik cjelokupne vojne sile Slavko Kv
eko radija govor u kome je upravio hrvatskom narodu riječi, koje znače Uskrs
"HRVATSKI NAROD", podvečer 10.IV.1941. u Zagrebu - Posebno izdanje, str. 1

SADRŽAJ

UVOD

Knjiga "ISTINA O NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ", koju eto predajemo javnosti, namijenjena je svim Hrvatima i Hrvaticama, posebno pak hrvatskim sinovima i kćerima rođenim poslije godine 1945. i onima, koji su u to doba bili još nejaka djeca, jer je poznato, da se sve, što pripadnici tih dvaju naraštaja o krvavom ali slavnom razdoblju između 1941. i 1945. znaju, najvećim dijelom osniva na netočnostima, lažima i potvorama, kojima je tijekom četiri i pol desetljeća velikosrpska i jugokomunistička propaganda prikazivala i prikazuje nezavisnu državu Hrvata.

Svrha je ovog prikaza pružiti čitateljima vjernu sliku države, koju velikosrbi i jugokomunisti podrugljivo nazivaju "Endehazijom" ili puni mržnje pred ponosni njezin naslov Nezavisna Država Hrvatska stavljaju neumjesni predmetak "takozvana" i udaraju na njenu vladu i neustrašive braniče "fašistički" i "kvislinški" žig, ne bi li učinili omraženom pred stranim svijetom ne samo nju već i cijeli hrvatski narod, koji ju je stvorio, borio se i ginuo za nju, i ne bi li u srcima mlađih hrvatskih naraštaja ubili čuvstvo ponosa, što ga budi svijest pripadnosti slavnom i viteškom narodu, i mjesto njega usadili u njihove duše osjećaj stida zbog navodnih zlodjela njihovih starijih.

Pročitavši stranice, što slijede, ne sumnjamo da će čitatelji spoznati, koga im valja štovati i voljeti, a koga prezirati; razumjet će, tko je branio svoju rođenu grudu od velikosrpskih četnika i od slugana "oca" Staljina, a tko je vršio genocid nad Hrvatima na hrvatskome tlu; razumjet će, tko se borio za svoju slobodu, a tko je izručio hrvatski narod velikosrpskim okupatorima i gurnuo ga pod čizmu jugokomunističkih komesara, razumjet će, tko su bili naredbodavci i organizatori Bleiburga i nebrojenih Jazovki, a tko žrtve tih strahovitih pokolja. Ukratko: razumjet će, da su u tom hrvanju Hrvati bili vitezovi i mučenici, a velikosrbi i jugokomunisti banditi i koljači.

No pošto su čitatelji spoznali sve te činjenice, neka nitko od njih ne pomišlja na odmazdu; za proteklih pet desetljeća i previše je proliveno krvi na hrvatskoj zemlji. Pustimo zločince, neka ih izjeda vlastita savjest. Mi ćemo se dati na izgradnju. Demokracija, koju je sebi izvojštio hrvatski narod u travnju 1990., dala je u ruke svakoj Hrvatici i svakome Hrvatu oružje, koje niti ubija niti ranjava, ali koje je u političkoj borbi moćnije od svih oružja, vatrenih ili hladnih; dala je svakome od nas pravo glasa, te smo u stanju urediti našu domaju onako, kako to većina nas želi.. Većinu pak tvore, još živi nebrojeni hrvatski rodoljubi, ponosni građani Nezavisne Države Hrvatske, još živi bivši vojnici, mornari, zrakoplovci, oružnici i pripadnici Radne službe, negdašnjih Hrvatskih oružanih snaga, rodbina i potomci njihovih poginulih suboraca, preživljeni zatočenici jugokomunističkih koncentracionih logora i "kolona smrti", rodbina i potomstvo pobijenih i nestalih u pokoljima Bleiburga i Jazovki i najzad nebrojeni drugi hrvatski rodoljubi, među ovima i takovi, brojni, koji su bili zavedeni lažnim uvjeravanjima i obećanjima komunista u službi velikosrpskih okupatora i koji su, spoznavši svoju zabludu, pristali uz narod, iz kojega su potekli. A ta većina želi izgraditi Novu Hrvatsku na temeljima njezine mnogostoljetne slavne prošlosti - bez izostavljanja ili krivotvorenja stranica njene povjesnice, što su ih svojom krvi ispisali stvaraoci i braniči Nezavisne Države Hrvatske.

Uredništvo

RAZBISTRIMO POJMOVE

S obzirom na okolnost, da je u proteklih pedeset godina velikosrpska i jugokomunistička propaganda nekim nazivima, koji se često upotrebljavaju u politici, potpuno iskrivljavala i iskrivljuje izvorno značenje, to ćemo te nazive u nastavku kratko razjasniti sa ciljem svakome razumljivim i bez posebna tumačenja. Vjerujemo da će to razjašnjenje biti naročito korisno za mladje čitatelje, koji izraze, o kojima je riječ, gotovo isključito poznaju u značenju, koje su im pridavali i pridaju donedavni totalitarni vlastodršci Hrvatske.

USTAŠA - Stara hrvatska riječ, kojom se označuju ljudi, koji su u davnoj, manje davnoj ili nedavnoj prošlosti u s t a l i protiv nasilja. Tako su, primjerice, bili ustaše: u IX. vijeku Ljudevit Posavski; u X. vijeku Grgur Ninski; u XVII. vijeku Petar Zrinski i Franjo K. Frankopan; u XIX. vijeku Huseinbeg Gradaščević "Zmaj od Bosne" i Eugen Kvaternik; u XX. vijeku Ante Pavelić i njegovi pristaše.

POGLAVNIK: - U hrvatskoj povjesnici čitamo: "Godine 1526., poslije zlosretnog boja s Turcima na Mohačkom polju, gdje je poginuo hrvatsko-ugarski kralj Ludovik II., knez Krsto Frankopan, da pridigne klonule duhove, obišao je hrvatske gradove sokoleći narod, koji mu je posvuda klicao: "Živio P o g l a v n i k - branič Hrvatskoga kraljevstva!" Znači: neistinita je tvrdnja, da je hrvatski državni poglavar Ante Pavelić nosio naslov stvoren po uzoru na "Führer" ili "Duce", kojim su naslovom Nijemci odnosno Talijani nazivali svaki svoga "vodju".

KVISLING - Naziv za izdajicu u službi okupatora nastao od norveškog prezimena Quisling. Vidkun Quisling bio je norveški nacional - socijalist, koji je preuzeo vlast u negda suverenoj i slobodnoj Norveškoj okupiranoj 1940. od Nijemaca te vršio naloge okupatora do njihova sloma 1945. Tada je on zbog suradnje s neprijateljem smaknut, a njegovo je ime postalo sinonim za izdajicu.

Hrvatski državni poglavar dr. Ante Pavelić i hrvatska vlada stajali su na čelu suverene medjunarodno priznate nezavisne države uspostavljene godine 1941.

Bila je uspostavljena nakon sramotnog bijega srpsko - jugoslavenske kraljevske obitelji, ministara i generala, koji su godine 1941. doveli Jugoslaviju do potpunog raspada i gubitka svake državne vlasti - bez vlade, bez vojske, bez područja i bez časti. Nezavisna Država Hrvatska je uspostavljena kao nasljednica nestale Jugoslavije, prema načelima morovnih ugovora godine 1919., kad su nakon raspada Austro-Ugarske monarhije dijelovi njezini bili nasljednici tog carstva: Čeho-Slovačka, Austrija, Madžarska i Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, nametnuti uvjetima ugovora u St. Germain-en-Laye. Ove nabrojene države su bile suverene po medjunarodnom javnom pravu, koje je još i danas na snazi: jedna je država suverena kad ima jedinstven narod (s nekim ostalim etničkim manjinama), svoje vlastito područje, vlastitu vojsku, vlastiti novac i vlastite vanjske odnose s drugim suverenim državama. Stoga je drsko iskrivljavanje činjenica zvati "kvislingima" pripadnike i vladu NDH i borce koji su je branili. Suprotno tome zavredjuju sramotni žig "kvislinga" partizani rodom Hrvati, koji su svoju hrvatsku domovinu pomogli dovesti pod vlast velikosrpskih okupatora.

FAŠIST - FAŠIZAM - od talijanskog "fascista" - "fascismo". Fašistički je pokret godine 1919. osnovao u Italiji (Milanu) Benito Mussolini i on mu je bio glava kao "Duce" do svoje pogibije i

raspada pokreta u travnju 1945. Fašizam je bio čisto talijanski nacionalistički pokret, u čiji je program, medju ostalima, spadalo i osvajanje tudjih zemalja (Etiopija, Albanija) i širenje talijanskih granica na štetu susjeda (francuski otok Korzika, francuska Savoja, hrvatski otoci i dio hrvatske obale). Budući da je Hrvatska bila teško pogodjena talijanskim presezanjima, nije fašistički pokret mogao imati niti je imao pristaša medju Hrvatima. Osim toga, dvoličino držanje fašističke vojske, od koje su se neke jedinice nalazile u jednom dijelu Hrvatske službeno kao saveznice Hrvata, dok su u stvari pomagale oružjem hrvatske neprijatelje - velikosrpske četnike i jugokomunističke partizane, omrazilo je fašiste u hrvatskom narodu do kraja. Prema tome, nečuvena je bezočnost podmetati vladi NDH ili hrvatskim braniteljima rodjene grude, da su bili skloni fašizmu ili ih pak poistovječivati s fašistima.

ANTIFAŠIST - Taj su naziv skovali Staljin i njegova okolina, da bi se pod njime krili komunisti koji su djelovali izvan Sovjetskog Saveza. Zbog jezovitih masovnih zločina, što su ih počinili pobornici diktature proletarijata u Sovjetskom Savezu počevši od g. 1917., i izvan njega (Madžarska 1919, Španjolska 1936.-1939.), imena komunist, boljševik i marksist bila su toliko ozloglašena, da demokratski svijet ni u času, kad je bio najteže pritisnut od sila Osovine, nije htio ni prihvatiti kao svoje saveznike ljude, koji su ispovijedali komunističku ideologiju. "Antifašisti" su naprotiv za demokrate bili prihvatljivi. No, kako se pokazalo, vuci su i u janjećoj koži ostali krvoločni, jer "antifašisti" nisu drugo neko k o m u n i s t i.

ČETNICI - Oružana snaga velikosrpskog imperijalizma. Odlikuju se od pamtivijeka nečovještvom prema nesrpskom stanovništvu hrvatskih krajeva. U razdoblju od g. 1941. do 1945. poklali su i poubijali na najzvjerskiji način nebrojene tisuće Hrvata i Hrvatica i djece svih dobi.

USPOSTAVA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

- Tko je sudjelovao u hrvatskom ustanku travnja godine 1941.?

- Sudjelovao je golem dio hrvatskog naroda svih staleža, na čelu sa četiri tisuće zaprisegnutih i organiziranih domovinskih ustaša, većine pripadnika Hrvatske seljačke i građanske zaštite (ukupno je brojila 142.000 zaštitara), vojnici Hrvati 108. jugoslavenskog pješadijskog puka u Bjelovaru i druge jedinice jugoslavenske kraljevske vojske i ratne mornarice.

- Koji su bili glavni događaji hrvatskog narodnog ustanka u travnju 1941.?

- Među najvažnije događaje hrvatskog ustanka godine 1941. spadaju: Let kapetana Vladimira Krena u njemačko zapovjedništvo u Gracu, gdje je postigao da njemačko zrakoplovstvo ne bombardira hrvatske gradove i mjesta, osim pojedinih vojnih ciljeva (3.IV.) - Poziv ustaškog Poglavnika dr. Ante Pavelića preko Radio-postaje Glavnog ustaškog stana "Velebit" na ustanak hrvatskog naroda za uspostavu Nezavisne Države Hrvatske (5.IV.) - Pobuna zrakoplovaca Hrvata u Makedoniji, pod vodstvom pukovnika Zdenka Gorjupa (6.IV.) - Uspostava hrvatske državne vlasti u Đakovcu, Međimurje (7.IV.) - Pobuna hrvatskih pripadnika 108. i 42. pješadijskog puka u Velikom Grđevcu i Bjelovaru te sastavljanje privremene vojničke vlade (7. i 8.IV.) - Sukob između vojnika Hrvata i Srbijanaca u Đakovu, kojom prilikom srbijanci oštećuju topovskim hitcem katedralu (7.IV.) - Preuzimanje vlasti i razoružavanje srbijanskih jedinica, koje u Zagrebu vrše ustaše, uzdaničari, jurišnici, zaštitari i redarstvenici te službena uspostave Nezavisne Države Hrvatske (9. i 10.IV.) - Pobuna Hrvata na čelu s kapetanom dr. Milanom Luetićem u Bilom Brigu kod Vagnja u Dalmaciji, kada pogiba dr. Luetić, ali se raspadaju 13. pješački puk i 20. (Jadranska) divizija (10.IV.) - Pobuna hrvatske posade torpiljarke T.3 kod Šibenika, pod vodstvom kapetana Želimira Milića (10.IV.) - Pobune Hrvata i uspostava hrvatske vlasti u Crikvenici (kada pogibaju njihovi vođe major Petar Milutin Kvaternik i satnik zaštite M. Pipinić, 10.IV.) - Pobuna Hrvata i preuzimanje vlasti u Šibeniku (dr. Ante Nikšić, 10. i 11.IV.) i Splitu (satnik zaštite Anton Righi i žandarmerijski potpukovnik Josip Bojić, 10.IV.) - Pobuna Hrvata u Mostaru i okolici i postupno preuzimanje vlasti (Stjepan Barbarić, Ahmed Hadžić, braća Primorci i dr., 10.-14.IV.) - Sukob ustaša i zaštitara sa srbijanskim jedinicama i zarobljavanje štaba Dravske divizije i IV. armijske oblasti u Sisku i Kerestincu (10.IV.) - Borba s 24 četničkih lakih oklopnjaka u Doboju, kojom prigodom su poginuli Alija Salihkadić i nekoliko drugih Hrvata (11.IV.) - Oblikovanje Hrvatskog državnog vodstva - privremene vlade u Zagrebu (pukovnik Slavno Kvaternik, dr. Mile Budak, Ismet ef. Muftić i drugi) - Zakon o postrojavanju vojske Države Hrvatske (10.IV.) - Uspostava hrvatske vlasti u Livnu, na čelu s fra Srećkom Perićem (11.IV.) - Uspostava hrvatske vlasti na Rijeci (11.IV.) - Dolazak Poglavnika NDH dr. Ante Pavelića iz Italije, na čelu 200 ustaša Prodornog odjela (13.IV.) - Dolazak Poglavnika u Zagreb i imenovanje prve Hrvatske državne vlade (predsjednik dr. Ante Pavelić, potpredsjednik dr. Osmanbeg Kulenović, 15. i 16.IV.) - Uspostava hrvatskih oblasti i kapitulacija 11. jugoslavenske armije u Sarajevu (15.IV.) - Pobuna hrvatskih mornara u Boki Kotorskoj, gdje padaju nekolicina prigodom srbijanskog dizanja u zrak razarača "Zagreb" (17.IV.) - Bezuvjetna kapitulacija jugoslavenske kraljevske vojske (17.IV.).

- Kada i tko je uspostavio Nezavisnu Državu Hrvatsku?

- Uspostava Nezavisne Države Hrvatske već je bila izvršena dne 7.IV.1941. u Čakovcu (mr. phar. Teodor Košak), 8.IV.1941. u Bjelovaru (narednik Ivan Cvek, načelnik dr. Julije pl.

Makanec, narodni zastupnik HSS Franjo Hegeduš i dr.) i 10.IV.1941. u Crikvenici (major Petar M. Kvaternik) i Zagrebu. Službenom uspostavom smatra se ona u Zagrebu, koju je u ime Poglavnika dr. Ante Pavelića izvršio umirovljeni pukovnik Slavko Kvaternik, kao njegov opunomoćeni zamjenik.

- Kakav je stav zauzeo dr. Vladko Maček, predsjednik Hrvatske seljačke stranke u času uspostave NDH?

- Pukovnik Slavko Kvaternik bio je predložio da dr. Vladko Maček proglasi uspostavu NDH, kao zakoniti vođa hrvatskog naroda na temelju izborne pobjede god. 1938. Ovaj je odgovorio: "-Pukovniče, moja politička koncepcija je doživjela slom. Proglasi Ti Hrvatsku Državu". Nakon toga dr. Maček dao je na zamolbu pukovnika Kvaternika slijedeći proglas na hrvatski narod, koji je bio pročitan preko Radio Zagreba i zatim prenesen u izvanrednom izdanju dnevnika "Hrvatski narod", dne 10.IV.1941.:

"Hrvatski narode! Pukovnik g. Slavko Kvaternik, vođa nacionalista u zemlji, proglasio je danas slobodnu i samostalnu nezavisnu Hrvatsku Državu na cijelom teritoriju hrvatskog naroda, te je današnjim danom preuzeo vlast u svoje ruke. - Pozivam sve Hrvate da se novoj vlasti pokore. Sve članove HSS molim, a kotarske poglavare pozivam da ostanu na svojim mjestima i da surađuju s novim vlastima. Dano u Zagrebu dne 10. travnja 1941.".

Nakon toga je dr. Maček položio ostavku na vodstvu hrvatskog naroda, ali ne i na predsjedništvu Hrvatske seljačke stranke. Istog dana predstojnik Odjela za pravosuđe Banovine Hrvatske (samoupravnog dijela Kraljevine Jugoslavije, sa svega 66.000 č.km. i 4,732.000 stanovnika 1939-1941) dr. Franjo Žilić formalno predao vlast zamjeniku Poglavnika pukovniku Slavku Kvaterniku, u Banskim dvorima.

Narodni zastupnici HSS-e Janko Tortić i dr. Marko Lamešić već su uoči rata postrojili tajnu Organizaciju za oslobođenje i borbu (OZOIB) u redovima HSS-e i zajedno s predstavnicima Ustaškog pokreta u zemlji izradili nacrt za uspostavu Države Hrvatske.

- Da li je uspostava NDH u Zagrebu 10.IV.1941. izvršena prije ili poslije ulaska njemačke vojske?

- Pukovnik Slavko Kvaternik izvršio je uspostavu NDH preko Radio Zagreba u 16 sati, a njemačke čete započele su ulaziti u grad Zagreb s a t k a s n i j e. Tu činjenicu svjedoči preko 150.000 zagrebačkih stanovnika koji su na ulicama grada oduševljeno slavili uspostavu NDH, što opisuju čak i komunistički svjedoci. Činjenicu da je uspostava NDH izvršena p r i j e ulaska njemačkih postrojbi potvrđuju sjeverno-američki konzul John J. Meily, njemački generalni konzul Alfred Freundt, njemački novinar i književnik Gert Fricke ("Kroatien 1941-1944", izdanje Ureda za vojna istraživanja, Freiburg 1972., str. 17, "Unser Kampf auf dem Balkan", Berlin 1941., str. 242); Izvješće Vrhovnog zapovjedništva njemačke oružane sile od 10.IV.1941. glavar Glavnog stožera njemačke vojske general-pukovnik Franz Halder (Ratni dnevnik II, 1941), uz brojne hrvatske izvore (na pr. Dr. Vjekoslav Vrančić: "Branili smo Državu", Barcelona 1985., str. 207-217).

Sekretar Komunističke partije Jugoslavije Josip Broz Tito pak iznosi:
"... Ustaše su već 9. aprila preuzimali vlast u Zagrebu. U stvari mačekovci su im dobrovoljno predavali tu vlast u ruke" (Politički izvještaj V. kongresa KPJ, Beograd 1948., str. 35).

- Kako se Komunistička partija Jugoslavije odnosila na uspostavu NDH?

- Komunistička partija Jugoslavije je od svog osnutka, godina 1919., stajala na jugoslavenskom stanovištu, najprije centralističkom na čelu sa svojim srbijanskim vođama (Filipović, Gorkić, Marković), a zatim od god. 1937. na federalističkom, na čelu s Titom. Tito iznaša: "Dva dana prije ulaska njemačkih trupa u Zagreb, CK KPJ (Centralni komitet partije) - koji se u to vrijeme nalazio u Zagrebu - održao je zajedničku sjednicu sa CK KPH (Centralnim komitetom Komunističke partije Hrvatske), na kojoj je riješeno poslati delegaciju u štab IV armije sa zahtjevom da se izda oružje radnicima i antifašistima za borbu protiv ustaša... Na dan ulaska Nijemaca u Zagreb, CK KPJ je na svojoj sjednici riješio da se većina članova CK probije pješke u Bosnu, Crnu Goru, Srbiju i Sloveniju radi preuzimanja u svoje ruke rada oko pripreme Partije i naroda za ustanak. Politbiro CK KPJ odredio je Beograd za svoje središte; odatle je bilo lakše rukovoditi pripremama u svim oblastima" (spomenuti Izvještaj, str. 35).

Kako je iznio Vladimir Dedijer ("Tito - Prilozi za biografiju", Beograd 1954., str. 53) - "... u Hrvatskoj su ne samo seljaci, već i radnici predavali komuniste u ruke ustaša..." - pa je vodećim komunistima bilo vruće pod nogama.

Sovjetski Savez je u svibnju 1941. izjavio da Jugoslavija više ne postoji i jugoslavensko poslanstvo moralo je napustiti Moskvu, no KPJ je ostala i dalje jugoslavenska. Ona se u duhu njemačko-sovjetskog sporazuma nije ničime dizala protiv Osovine i NDH sve do njemačkog napadaja na Sovjetski Savez dne 22. lipnja 1941. Tada je pozvala "narode Jugoslavije" da podignu oružani ustanak protiv "okupatora" i "sluga okupatora". Komunistička partija Jugoslavije uvijek je ostala na načelu zakonitosti Jugoslavije, protiv bilo kakove nezavisne hrvatske države.

- Kakav je stav zauzela jugoslavenska kraljevska vlada u izbjeglištvu prema NDH?

- Jugoslavenska kraljevska vlada generala Simovića naredila je srbijanskim generalima da kapituliraju pred silama Osovine, što su ovi i učinili dne 17.IV.1941. Vlada je dva dana prije pobjegla zajedno s kraljem Petrom II. Karađorđevićem, zrakoplovima u Atenu, Grčka. Tamo je pod britanskom zaštitom izjavila već 18.IV. da kapitulacija ne vrijedi i da Jugoslavija nastavlja rat na strani Velike Britanije. Ova vlada u izbjeglištvu, u kojoj je dr. Juraj Krnjević, glavni tajnik HSS-e, bio potpredsjednik, a general Draža Mihailović ministar vojske, mornarice i vazduhoplovstva, odnosila se dakako potpuno neprijateljski prema NDH. Ona je tek obećavala da će nakon rata Banovina Hrvatska u okviru Kraljevine Jugoslavije biti ne samo poštivana, već i njena prava proširena. Dr. Vladko Maček poslao je tajnu poruku britanskom predsjedniku vlade Winstonu Churchillu, u kojoj kaže da je "stvar Engleske stvar hrvatskog naroda".

- Zašto se govori o u s p o s t a v i, a ne o osnutku Nezavisne Države Hrvatske?

- U smislu hrvatskog državnog prava NDH nije bila nova država, već nastavak 16 stoljeća stare Države Hrvatske iza Karpata i na Jadranu (626-1918). Ona je izravni pravni nasljednik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, koja je postojala sve do prevarnog "ujedinjenja" sa Srbijom 1.XII.1918. Zato govorimo o u s p o s t a v i NDH.



Hrvatska Kralja Tomislava i nezavisne kneževine Crvene Hrvatske



Hrvatska pod kućom Anžuvinaca, Bosna Kralja Stjepana Tvrtka, Dubrovačka Republika



"Reliquie reliquiarum olim inclyti Regni Chroatiae. Na jugu: Dubrovačka Republika



Banovina Hrvatska - najveći ustupak Srba



Nezavisna Država Hrvatska



Republika Hrvatska i Republika Bosna i Hercegovina

USTROJSTVO NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE I HRVATSKA DRŽAVNA VLADA

- Da li je Nezavisna Država Hrvatska (NDH) imala svoj Ustav?

- Država Hrvatska u prošlosti nikada nije imala pisani ustav, već se poput Velike Britanije i drugih zemalja britanske zajednice ravnala prema saborskim zaključcima, običajnom pravu i pojedinim izvornim zakonima.

Zbog ratnih prilika nije se moglo provesti opće izbore za ustavotvorni sabor, a nije se ni htjelo ustavom potvrditi državno uređenje, jer bi to značilo i ustavno potvrditi granice države prema Rimskim ugovorima iz godine 1941. (Konačne granice državnog područja NDH određene su Državno-pravnom izjavom Poglavnika i Hrvatske državne vlade od 9. i 20. rujna god. 1943).

U svom govoru od 21.V.1941. Poglavnik dr. Ante Pavelić ističe: "... U Hrvatskoj će vladati red i rad. Hrvatska država bit će uređivana na osnovama tradicija hrvatskog naroda i na najmodernijim načelima...". Dr. Eugen pl. Sladović, stručnjak za ustavno pravo, piše: "... Osim toga opetovano se Poglavnik pozivlje na nauku Oca Domovine dr. Ante Starčevića i seljačkog narodnog vođe Stjepana Radića, a sve te izjave upućuju, da će oblikovanje unutarnjega državnog života u mnogom pravcu krenuti svojim vlastitim putem u težnji da se spoje te gore označene tendencije". (Ustaški godišnjak, Zagreb, 1943., str. 264).

NDH se upravljala uglavnom Ustaškim načelima, kojima pojedini stručnjaci pridaju značaj izvornog zakona, i pojedinim temeljnim zakonskim odredbama: o Hrvatskoj državnoj vladi, Zakonodavnom povjerenstvu i Vrhovnom sudu; o kruni kralja Zvonimira; o hrvatskim državnim zastavama, grbu i državnim pečatima; o državljanstvu; o Ustaškom pokretu; o velikim župama i unutarnjoj upravi; o Državnom savezu staliških i ostalih postrojbi (udružba i sindikata); o hrvatskoj oružanoj sili; o sudstvu; o Hrvatskom državnom saboru; o Državnom vieću; o Islamskoj vjerskoj zajednici u NDH; o Hrvatskoj pravoslavnoj crkvi; o granicama NDH prema Njemačkom Reichu, Italiji, Srbiji i Crnoj Gori.

- Koje su bile glavne ustanove hrvatske državne vlasti u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj?

- U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj glavne ustanove državne vlasti bile su:

Izvršna vlast: Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske i Hrvatska državna vlada - koju su činili predsjednik, potpredsjednik i 8 do 15 ministara;

Zakonodavna vlast: Poglavnik NDH uz suradnju i savjetovanje najprije Zakonodavnog povjerenstva pri Poglavniku (1941-1942) i Zakonodavnog odjela Ministarstva pravosuđa i bogoštovlja (1942), zatim Hrvatskog državnog sabora (između zasjedanja putem saborskih odbora - 1942-1945) i Državnog vieća (1942-1945);

Sudbena vlast: Vrhovni sud Nezavisne Države Hrvatske; Stol sedmorice (koji je sudio članovima Hrvatske državne vlade), sudovi velikih župa, kotarski sudovi, izvanredni i vojni sudovi.

Hrvatski državni sabor nije mogao zbog ratnih prilika djelovati kao izravno zakonodavno tijelo, ali mu je prema hrvatskoj tradiciji priznata ovlast vrhovnog zakonotvorca. Tako je Sabor dne 28.II.1942. svojom državnopravnom izjavom proglasio ništetnom Kraljevinu Jugoslaviju i sve čine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca (1918-1929) odnosno Kraljevine Jugoslavije (1929-1941), redom donesene mimo volje hrvatskog naroda. Podjedno je ozakonio

uspostavu NDH i sve državne čine od 10.IV.1941. do tada i time i dr. Antu Pavelića kao državnog poglavara.

- Koje je ovlasti imao Poglavnik NDH?

- Bio je državni poglavar, vrhovni zapovjednik hrvatskih oružanih snaga i vrhovni nadstojnik svih državnih ustanova; predstavljao je NDH u međunarodnim odnosima i bio zakonodavac uz suradnju spomenutih zakonotvornih ustanova.

- Koje je ovlasti imala Hrvatska državna vlada?

- Hrvatska državna vlada, koju je imenovao i razrješavao dužnosti Poglavnik, bila je uz njega vrhovna državna izvršna vlast i uprava. Na čelu s predsjednikom vlade donosila je svoje odluke, odredbe i provedbene naredbe. Svaki ministar je u djelokrugu svog ministarstva i u skladu sa zakonima donosio odnosne odredbe i provedbene naredbe. Državnim ministrima bez određenog ministarstva povjeravalo je Predsjedništvo vlade pojedine trajne ili izvanredne dužnosti.

- Koje je bilo ustrojstvo Hrvatske državne vlade?

- U svom konačnom oblikovanju Hrvatska državna vlada je imala: predsjednika, potpredsjednika i deset ministara, na čelu pojedinih ministarstava: vanjskih poslova, unutarnjih poslova, oružanih snaga, pravosuđa i bogoštovlja, narodne prosvjete, državne riznice, prometa, obrta, veleobrta i trgovine; seljačkog gospodarstva i prehrane, zdravstva i udružbe (socijalnih djelatnosti) i srkbi za postradale krajeve. Prabilježnih i čuvar državnog pečata kao i postrojnik Ustaškog pokreta bili su redovito i državni ministri, uz nekolicinu državnih ministara bez određenog ministarstva.

- Koji su bili predsjednici odnosno potpredsjednici Hrvatske državne vlade?

- Predsjednici Hrvatske državne vlade bili su god. 1941-1943. dr. Ante Pavelić, a od 1943. do 1945. dr. Nikola Mandić (nekadašnji predsjednik Hrvatske narodne zajednice i Zemaljskog sabora Bosne i Hercegovine, do god. 1918). Potpredsjednici vlade bili su dr. Osmanbeg Kulenović (1941) i dr. Džaferbeg Kulenović (1941-1945).

- Koji su bili ministri Hrvatske državne vlade 1941-1945?

- U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj imenovane su tri vlade: prva na čelu s dr. Antom Pavelićem 17.IV.1941.; druga također pod njegovim predsjedništvom dne 10.X.1942. i treća na čelu s dr. Nikolom Mandićem 11.X.1943.

Ministri vanjskih poslova bili su: dr. Ante Pavelić, dr. Mladen Lorković, dr. Stijepo Perić, dr. Mile Budak i dr. Mehmed Alajbegović; ministri unutarnjih poslova: dr. Andrija Artuković, dr. Ante Nikšić, dr. Mladen Lorković, dr. Mate Frković; ministri domobranstva odnosno oružanih snaga: vojskovođa i krilnik vitez Slavko Kvaternik, dr. Ante Pavelić, general-poručnik Miroslav Navratil, krilnik vitez Ante Vokić i doadmiral vitez Nikola Steinft; ministri pravosuđa i bogoštovalja: dr. Mirko Puk, dr. Andrija Artuković i dr. Pavao Canki; ministri nastave i bogoštovlja odnosno narodne prosvjete: dr. Mile Budak, prof. Stjepan Ratković, dr. Mile Starčević i dr. Julije pl. Makanec; državne riznice: dr. Vladimir Košak, dr. Anton Filipančić i dr. Dragutin Toth; ministri prometa: vojskovođa vitez Slavko Kvaternik, ing. Hilmija Bešlagić, krilnik vitez Ante Vokić i dr. Jozo Dumandžić; ministri trgovine odnosno obrta, veleobrta i trgovine: Marijan

Šimić, dr. Dragutin Toth, dr. ing. Josip Cabas i vitez dr. Vjekoslav Vrančić; ministar seljačkog gospodarstva i prehrane: dr. Stjepan Hefer; ministri gospodarstva odnosno narodnog gospodarstva: vitez dr. Lovro Sušić i prof. dr. ing. Josip Balen; ministri udružbe: dr. Jozo Dumandžić, vitez dr. Lovro Sušić i vitez Janko Tortić (ujedno i zdravstva); ministri šuma i ruda: ing. Ivica Frković i prof. dr. ing. Josip Balen; ministar zdravstva: dr. Ivo Petrić; ministri skrbi za postradale krajeve: dr. Mehmed Alajbegović i dr. Meho Mehičić; ministar za oslobođene krajeve: dr. Edo Bulat (1943-1944). Državni ministri (bez određenog ministarstva) bili su: dr. Andrija Artuković, dr. Savo Besarović, dr. Edo Bulat, Živan Kuveždić, dr. Mladen Lorković, dr. Mirko Puk, vitez dr. Lovro Sušić, dr. Ljudevit Šolc, vitez Janko Tortić, vitez dr. Vjekoslav Vrančić i dr. Milovan Žanić.

- Kakva je bila sudbina ministara NDH?

- Za vrijeme NDH preminuli su ministri dr. Anton Filipančić i dr. Ljudevit Šolc; žrtvom neodgovornih osveta pali su razrješeni ministri dr. Mladen Lorković i krilnik vitez Vokić u Lepoglavi god. 1945. Zapadni saveznici izručili su 1945-47. komunističkoj Jugoslaviji ministre dr. Mehmeda Alajbegovića, dr. Milu Budaka, dr. Vladimira Košaka, vojskovođu viteza Slavka Kvaternika, dr. Julija pl. Makanca, general-poručnika Miroslava Navratila, dr. Mirka Puka i doadmirala vitez Nikolu Steinfla, koji su zajedno s Živanom Kuveždićem osuđeni i pogubljeni.

Dr. Andrija Artuković bio je izručen god. 1987. iz Sjedinjenih Američkih Država na temelju lažnih optužbi, osuđen na smrt i umro u bolničkom zatvoru u Zagrebu. Ostali su umrli u izbjeglištvu 1946-1990.

- Kojim su prijašnjim strankama pripadali članovi Hrvatske državne vlade 1941-1945?

- Desetorica su prije pripadali Hrvatskoj seljačkoj stranci, osmorica Hrvatskoj stranci prava, petorica Jugoslavenskoj muslimanskoj organizaciji, trojica Hrvatskoj federalističkoj seljačkoj stranci, jedan Hrvatskoj pučnoj stranci, a Ustaškom pokretu samo četvorica. Devetorica su bili izvanstranački stručnjaci.

- Koji su dužnosnici stajali na čelu ustanova za zakonodavstvo?

- Predsjednikom Hrvatskog državnog sabora izabran je vitez Marko Došen, četiri put biran narodnim zastupnikom na listama Stranke prava odnosno Hrvatske republikanske seljačke stranke. Nakon njegove smrti god 1944. dužnosti predsjednika Hrvatskog državnog sabora obnašao je prvi dopredsjednik dr. Ivan Majcan (iz redova HSS-e). - Predsjednikom Zakonodavnog povjerenstva 1941-1942. bio je dr. Milovan Žanić (iz redova Hrvatske federalističke seljačke stranke); državnim prabilježnicima, na čelu Državnog vieća bili su dr. Mirko Puk (pravaš) i dr. Andrija Artuković (iz redova Hrv. pučke stranke).

- Koji su dužnosnici stajali na čelu Vrhovnog suda NDH?

- Bili su to pravnici Nikola Vukelić (1941-1943) i Asim Ugljen (1943-1945).

- Kakva je bila zadaća Državnog vijeća?

- Državno vijeće osnovano je zakonskom odredbom od 10.X.1942., u kojoj se kaže: "Uz državnu vladu postoji Državno vieće... Ono je podređeno izravno Poglavniku NDH. U djelokrug Državnog vieća spada: izradba osnova svih zakonskih odredaba; izradba osnova

mjerodavnih tumačenja zakona i zakonskih odredaba; usklađivanje odredaba, provedbenih i drugih naredaba, propisnika, poslovnika, uputa i oblastnih odluka obćeg značenja; objavljivanje obće obvezatnih propisa u Narodnim novinama (službenom dnevniku NDH); izdavanje Narodnih novina i Zbornika zakona i naredaba. Poglavnik može vieću povjeriti i druge poslove... Državno vieće sastoji se od državnih viećnika, koje imenuje i razrješuje Poglavnik NDH. Na čelu Državnog vieća stoji prabilježnik (protonotar), kojeg imenuje Poglavnik NDH... Državni prabilježnik je čuvar državnog pečata i supodpisuje sve zakone, odredbe i mjerodavna tumačenja...".

- Kako je bila upravno podijeljena Nezavisna Država Hrvatska?

- NDH sa Poglavnikovom zakonskom odredbom od 11.VI.1941. dijelila na velike župe, koje su imale povjesna imena. God. 1943-1945. postojale su ukupno 22 velike župe: Baranja (Osiek), Bilogora (Bjelovar), Bribir (Šibenik), Cetina (Split), Dubrava (Dubrovnik), Gora i Prigorje (Zagreb), Hum (Mostar), Krbava i Psat (Bihać), Lašva i Pliva (Travnik), Lika i Gacka (Gospić), Livac i Zapolje (Nova Gradiška), Modruš (Ogulin), Pokupje (Karlovac), Posavje (Brod na Savi), Raša (Pazin), Sana i Luka (Banja Luka), Sidraga i Ravni Kotari (Zadar), Usora i Soli (Tuzla), Vinodol i Podgorje (Senj), Vrhbosna (Sarajevo), Vuka (Vukovar), Zagorje (Varaždin) i Zagreb.

Na čelu velikih župa stajali su veliki župani, koje je imenovao i razrješavao Poglavnik, na prijedlog ministra unutarnjih poslova. Velike župe dijelile su se na kotare (ukupno 148), na čelu s kotarskim poglavarima, a kotari na obćine, na čelu s obćinskim načelnicima. Na čelu gradova stajali su gradonačelnici. God. 1942. započelo se s izravnim narodnim biranjem općinskih i gradskih načelnika, gdje je to bilo moguće zbog ratnih prilika.

- Koje su bile ustanove NDH za suzbijanje i suđenje čina protiv probitaka i opstanka Nezavisne Države Hrvatske?

- Ministar pravosuđa uspostavljao je prema potrebi izvanredbe narodne sudove od tri osobe, koje su zakonskim propisima mali suditi hitnim postupkom osobama zatečenim u zlodjelima protiv sigurnosti i opstanka NDH. Sudilo se prema propisima hrvatskog kaznenog postupnika o prijekim sudovima, na snazi do god. 1918., kasnije dopunjavanim i mijenjanim prema potrebama. Rad prijekih sudova bio je, prema spomenutom zakoniku pod nadzorom ministarstva pravosuđa i unutarnjih poslova, koji su mogli odluke prijekih sudova poništiti. Činjenica je, da su mnoge osude bile poništene i optuženi zbog pomanjkanja dokaza oslobođeni. Budući da zakon nije točno označivao što se sve smatra veleizdajom, bilo je i prenaglih odluka. Nu s upotpunama, preinakom tog zakona, s vremenom se tipificiralo zločine veleizdaje da bi se izbjegle olake osude. Poglavnik je osim toga izdao nekoliko zakonskih odredbi o pomilovanju (amnestiji) i o obustavi postupka protiv odmetnika, koji polože oružje i vrate se svojim kućama (9.IV.1942., 12.IX.1943. i 16.I.1944.). Tako se je preko 30.000 svojevoljnih i prisiljenih odmetnika vratilo, bez ikakve kazne, kući svojim obiteljima.

Prijeke sudove i izvanredne zakone za obranu svoje sigurnosti i opstanka imale su tijekom Drugog svjetskog rata i sve zaraćene države na svijetu.

Tako su u sabirnim logorima Jasenovca i dr. bili zatočeni gradjani i stanovnici NDH, koji su se ogriješili o zakonima države, a neki drugi iz sigurnosnih razloga. Godine 1942. je izaslanstvo Medjunarodnog crvenog križa posjetilo i pregledalo logore Jasenovca i dalo povoljno izvješće o životnim uvjetima zatočenika.

(Američki izvori navode da je nakon japanskog napada na Pearl Harbour, prosinca 1941., bilo zatočeno oko 120.000 Japanaca - većinom američkih državljana - u sabirnim logorima u

Kaliforniji. Zbog nametnutih teških životnih uvjeta (slaba hrana, pomanjkanje liječničke pomoći itd.) preminulo je u tim logorima na tisuće zatočenika).

- Koje su bile kazne povodom izvršenja terorističkih djela protiv naroda i države?

- U prvom razdoblju NDH - osim osobnih kazni - upotrebljavalo se i skupne (kolektivne) kazne nad zatvorenim odmetnicima ili njihovim pristašama, ukoliko se nije moglo pronaći izravnog krivca. Oni su odlukom prijekih sudova bili osuđivani na smrt. Takav postupak nužno je dovodio da su stradavale i osobe, čije odmetništvo nije bilo točno utvrđeno, pa je uglavnom napuštena. Prijeki sudovi uzimali su u obzir i izvanredne okolnosti, kad su pojedinci bili na pr. jedini preživjeli sinovi koje obitelji, pa makar bilo i dokazano da su odmetnici (slučaj komuniste Marka Karića, koji je sudjelovao u proboju komunističkih zatvorenika iz Kerestinca god. 1941.). Nadbiskup Stepinac i drugi viši hrvatski svećenici kao i predstavnik Vatikana u Zagrebu uspijevali su izraditi pomilovanje za pojedine osuđene na smrt.

Partizani su imali također svoje prijeke "narodne sudove", koji su sudili samo na smrt, pogotovo svakog ustašu bez obzira na njegovo djelovanje. Kako je pisao partizanski general Ivan Šibl, sudili su na smrt i seljake za prikrivanje 10 kila soli, a ustaše su jednostavno "slančali i likvidirali" (vidi "Vjesnik u srijedu", Zagreb 17.II.1967., str. 5.).

Četnici su se pak držali smjernice generala Draže Mihailovića: "Kolji sve Hrvate i Turke (Hrvate muslimane) redom".

- Koji su bili službeni pozdravi u NDH?

- U Prvoj emigraciji, god. 1932-1941. ustaške postrojbe upotebljavale su redoviti vojnički pozdrav, koji je u NDH ostao kao pozdrav domobranstva. Ustaški pokret i Ustaška vojnica preuzeli su rimski pozdrav uzdignutom desnicom, koji su tada upotrebljavali svi nacionalisti u Europi nasuprot komunističko-boljševičkom pozdravu stisnute šake. Kako je sam Poglavnik rekao intimno u NDH "rimski pozdrav nametnula nam je ulica - i onda ga nismo mogli skinuti zbog Nijemaca i Talijana". (Vjekoslav Luburić, "Drina", Madrid, br. 4-7, god. V., lipanj 1955.).

Stari ustaški pozdrav u prvoj emigraciji i u početku NDH bio je "Za dom spremni". On nije bio izveden iz fašističkog pozdrava "Pronti!", već iz povelje kralja Petra Krešimira IV. iz god. 1069., u kojoj stoji "spremna srca" i pisma bana Petra grofa Zrinskog iz god. 1670., u kome veli "spremni čekamo". (Demokratski međunarodni skautski pokret upotrebljuje također pozdrav "Budi spreman!"). God. 1942. službeno je dodano "ZA POGLAVNIKA i dom spremni!".

- Koje su bile najveće mane državnog i vojnog vodstva u NDH?

- Kao u svakoj mladoj državi, uspostavljenoj u teškom ratnom svjetskom vihoru, izbijale su na površinu mane pojedinih slojeva i pojedinaca državnog i vojnog vodstva. One često nisu izvirale iz zle namjere, već iz nepoznavanja temeljnih načela državne uprave. Zato je Poglavnik dr. Ante Pavelić već dne 23. lipnja 1941. sazvao sve ustaške dužnosnike i rekao im da je razdoblje ustanka protiv tuđinske Jugoslavije prestalo i da sada započinje redovita hrvatska državna uprava, u kojoj Ustaški pokret ne predstavlja državnu vlast, već samo njenu ruku pomoćnicu i potrebni nadzor nad ispravnim vršenjem dužnosti državnih čimbenika.

U prvo vrijeme postojanja NDH pojedini dužnosnici Ustaškog pokreta miješali su se u državnu upravu iznad granica svojih ovlasti, koje uostalom nisu dobro poznavali, jer su se tek

stvarali odnosni zakoni i državno uređenje. Oni dužnosnici koji su na području svoje djelatnosti počinili neodgovorna ili kažnjiva djela, bili su ubrzo smijenjeni, pa i kažnjeni. Započevši preustrojstvo Ustaškog pokreta Poglavnik dr. Ante Pavelić je dne 23. lipnja 1941. razriješio dužnosti sve ustaške dužnosnike, pa su imenovani novi, pomno pazeći na njihovu prošlost i sposobnost. Ustaški propisnik iz kolovoza god. 1942. jasno je odredio u svom članku 86. da "dužnosnici Ustaškog pokreta nisu državni dužnosnici i prema tomenemaju prava miješati se u državnu upravu. Oni imaju dužnost i pravo tek nadzirati ispravno vršenje dužnosti državne uprave i podnositi svoje opaske mjerodavnim državnim oblastima".

Kao u svakoj netom uspostavljenoj državi, i u NDH bilo je raznih beskorisnih i štetnih mjera i protumjera, bilo je pojava korupcije, koji su često bili oštro kažnjavani (kao na pr. pokušaj kriumčarenja zlata u Švicarsku, kada su bili kažnjeni smrtnom kaznom i neki viši državni dužnosnici). Bilo je i raznih politički štetnih udruživanja, bilo na pokrajinskom ili koristoljubnom temelju, borbi za položaje, nesposobnosti - uz sabotažu pojedinaca koji su igrali na dvije karte.

U Ustaškoj vojnici pojedini ustaše povratnici, koji su došli u NDH kao rojnici ili vodnici ubrzo su postali bojnici, makar za to, unatoč svem svojem idealizmu, nisu imali preduvjeta. No ne treba zaboraviti da su mnogi od njih i prvi poginuli u borbama za očuvanje NDH.

SIMBOLI VRHOVNIŠTVA NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE

- Koji su bili simboli vrhovništva Nezavisne Države Hrvatske?

- Nezavisna Država Hrvatska imala je svoje vlastite simbole državnog vrhovništva, koji su bili izvorni (dok Jugoslavija oponaša one sovjetske).

Državni poglavar je svojom zakonskom odredbom od 28. travnja 1941. ustanovio državni grb, zastavu i pečate NDH.

"Grb Nezavisne Države Hrvatske je štit sa 25 četvorinskih polja, bijelih (srebrnih) i crvenih (boje krvi), poredanih naizmjence u pet redova tako, da je početno polje bijelo (srebrno). Nad grbom je znak u obliku zvjezdolike tropletne vitice iste crvene boje, koja uokviruje bijelo polje, u kojemu je veliko slovo U tamno modre boje" (Članak 1.) - Raspored i broj četvorinskih polja temelji se na prvim pronađenim uzorcima hrvatskog grba još iz kraja 15. stoljeća te na zakonu Sabora Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije iz godine 1883.

Zastava NDH predstavlja tri vodoravno položena polja i to: najviše crveno (boje krvi), pod njim bijelo, a pod tim modro, od kojih su sva jednake veličine. U sredini bijelog polja nalazi se hrvatski grb bez tropletne vitice, koja dolazi na crveno polje kraj koplja, a jednakih je boja kao i ona u državnom grbu. Osim na državnim i samoupravnim zgradama upotrebljuje se dotadašnja hrvatska narodna zastava: crveno, bijelo i modra, bez grba i tropletne vitice.

Zastava Hrvatske ratne mornarice predstavlja 25 pačetvorine, naizmjenično bijele i crvene. God. 1943. uvedena je i zastava Hrvatskog zrakoplovstva, koja je bila poput one ratne mornarice, tek je na prvom bijelom polju bio zlatni soko raširenih krila. Civilno zrakoplovstvo imalo je istu takovu zastavu, ali u bijeloj i modroj boji. Poglavnikova zastava bio je stijeg od 25 četvorinskih polja, srebrnih i crvenih, obrubljen resama crvene, bijele i modre boje, a na prvom polju bila je vitica sa slovom U.

Državni pečat bio je uokviren tropletom, a unutar njega nalazio se u krugu natpis: "Nezavisna Država Hrvatska". Polumjer mu je iznašao 70 mm. Pečati državnih i samoupravnih

ustanova također su nosili državni grb, uokviren nazivom države i dotične ustanove (na pr. Nezavisna Država Hrvatska - Ministarstvo pravosuđa).

- Kako se zvao novac Nezavisne Države Hrvatske?

- Novac Nezavisne Države Hrvatske zvao se je K u n a (Kn.), koja se je dijelila na 100 b a n i c a. Kožom kune zlatice plaćali su se nekada u Hrvatskoj porezi, a ona se nalazi i u slavonskom grbu, koji je bio otisnut i na slavonskim b a - n o v c i m a hrvatsko-ugarskog kralja Bele III. u 13. stoljeću. Godine 1941. oko 46 Kuna vrijedilo je jedan američki dolar. Kasnije je vrijednost Kune znatno opala zbog ratne inflacije. Hvatski novac bio ja papirnati, a u manjim količinama kovinski (uključujući i zlatnike), vrlo umjetnički izrađen.

- Koje je druge simbole državnog vrhovništva imala NDH?

- Nezavisna Država Hrvatska izdavala je svoje lijepo izrađene poštanske marke, od kojih su neke spadale među najljepše u ondašnjoj Europi.

Hrvatske oružane snage imale su svoje izvorne odore (uniforme) - posebne za ustaše, domobrane, mornare, zrakoplovce, oružnice i Radnu službu.

- Koja su bila odlikovanja NDH?

- NDH je imala: Red krune kralja Zvonimira, Vojnički red Željeznog trolista i Red za zasluge. Postojele su Kolajna Poglavnika Ante Pavelića za hrabrost, Kolajna krune kralja Zvonimira i Ranjenička kolajna te niz raznih spomen-znakova. Velered krune kralja Zvonimira, zlatne Poglavnikove kolajne za hrabrost i Željezni trolist I. i II. stupnja davali su pravo na naslov viteza, koji se nosio ispred imena i prezimena.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA NA MEĐUNARODNOM POLJU

- Koje su suverene i nezavisne države bile priznale Nezavisnu Državu Hrvatsku?

- Nezavisna država Hrvatska bila je god. 1941-1945. priznata od 17 suverenih i nezavisnih država (tada ih je bilo svega šezdesetak u svijetu). Bile su to: KRALJEVINA MADŽARSKA, NJEMAČKI REICH, KRALJEVINA ITALIJA, SLOVAČKA REPUBLIKA, CAREVINA BUGARSKA, KRALJEVINA RUMUNJSKA, CAREVINA JAPAN, ŠPANJOLSKA, FINSKA REPUBLIKA, KRALJEVINA DANSKA, CAREVINA MANDŽURIJA, KRALJEVINA TAILAND, NACIONALNA KINA, DRŽAVA BURMA, TALIJANSKA SOCIJALNA REPUBLIKA, FILIPINSKA REPUBLIKA I SLOBODNA INDIJA.

Osim toga, NDH je imala s VATIKANSKOM DRŽAVOM, FRANCUSKOM I ŠVICARSKOM odnose koji su imali značaj stvarnog priznanja: duhovna, kulturna i trgovinska izaslanstva, odnosno opunomoćene ministre. KRALJEVINA ŠVEDSKA je priznavala putovnice NDH.

U glavnom gradu Švicarske uspostavljeno je Trgovinsko izaslanstvo NDH. Sveta Stolica je poslala svog apostolskog izaslanika pri hrvatskom ekiskopatu, u osobi mons. Giuseppe Ramiro Marcone-a, koji je zapravo vršio dužnost neslužbenog nuncija.

NDH je pri Vatikanu imala svog izaslanika odnosno opunomoćenog ministra (dr. Nikola Rušinović i Erwein knez Lobkowicz).

- Kakav je politički stav imala Nezavisna Država Hrvatska u Drugom svjetskom ratu god. 1941-1945.?

- Kraljevina Jugoslavija bila je tvorevina pobjednika u Prvom svjetskom ratu, koji su god. 1919. zajamčili njezin opstanak mirovnim ugovorom u Saint Germain-en-Laye kod Pariza. Ona je sve do godine 1937. bila službena saveznica Velike Antante ili dogovora između Francuske i Velike Britanije. Zajedno sa Čehoslovačkom i Rumunjskomu svezi s Poljskom činila je Malu Antantu, koja je trebala pomagati u sprečavanju ponovnog njemačkog uzdizanja. Makar se Italija u Prvom svjetskom ratu borila na strani Saveznika, ona se poslije njega, pod vodstvom fašističkog diktatora Mussolinija postavila u red onih pobijeđenih država koje su tražila ukidanje ili reviziju Versailleskih mirovnih ugovora (Njemačka, Madžarska i Bugarska). Unatoč suparništva Jugoslavije i Italije na Jadranu, one su postupno popravile svoje odnose. Godine 1937. predsjednik beogradske vlade dr. Milan Stojadinović i Mussolini sklopili su t.zv. BEOGRADSKI PAKT o prijateljstvu. Njime je bio onemogućen daljnji ustaški rad u Italiji i ustaše su, zajedno s dr. Antom Pavelićem, fašisti zatočili pod teškim uvjetima na Liparima i drugdje po Italiji, prisilivši većinu da se povrati u Jugoslaviju.

Od dolaska Hitlera na vlast u Njemačkoj godine 1933. sve se više proširuju prijateljski odnosi između Jugoslavije i Njemačke, - koja također progoni ustaše na čelu s dr. Andrijom Artukovićem, dr. Branimirom Jelićem i dr. Mladenom Lorkovićem na svom području.

Godine 1938. Jugoslavija praktički pokapa Malu Antantu, odbivši bilo što poduzeti u obranu Čehoslovačke. Ona postaje jednim od najvažnijih njemačkih i talijanskih opskrbljivača rudama, drvetom i hranom, a za uzvrat prima oružje i veleobrtne proizvode. Dne 25.III.1941. Kraljevina Jugoslavija pristupa Trojnom paktu (Njemačka, Italija, Japan), kojim si te velesile međusobno jamče prvenstvo u Europi (Njemačka i Italija) odnosno Aziji (Japan) u stvaranju t.zv. "novog poretka" u svijetu, gdje će one voditi glavnu riječ, na trošak zapadnih demokracija. Dva dana nakon jugoslavenskog pristupa Trojnom paktu srbijanski oficiri pod vodstvom generala Dušana Simovića (u engleskoj tajnoj službi) ruše vladavinu kneza-namjesnika Pavla Karađorđevića u Beogradu i stvaraju novu prevratničku vladu. Njemačka i Italija time su vidjele ugroženim svoj jugoistočni bok, jer su se 80.000 engleskih vojnika nalazili u Grčkoj, tada u ratu s Italijom. Makar Beograd nije službeno poništio pristup Trojnom paktu, Hitler ga je smatrao izdajničkim i zapovijedio napadaj na Jugoslaviju.

Hrvatski je narod iskoristio ovaj ratni zapletaj protiv Jugoslavije i dne 10.IV.1941. na čelu s dr. Antom Pavelićem, ustašama i zaštitarima Hrvatske seljačke stranke uspostavio Nezavisnu Državu Hrvatsku. Hrvati nisu mogli simpatizirati talijanski fašizam ni njemački nacizam zbog njihovog dotadašnjeg podupiranja Beograda na trošak Hrvata. No kako se stjecajem prilika odjednom Beograd opet našao na strani zapadnih saveznika, a Nezavisna Država Hrvatska nastala u jeku njemačko-talijanskog ratnog uspjeha - razumljivo je da NDH nije mogla zastupati neku politiku u prilog zapadnih saveznika. Ona je htjela ili ne htjela morala pristupiti Osovini Berlin-Rim, ako je htjela opće biti priznata i postojati.

- Kakve je formalne obveze preuzela NDH prema silama Trojnog pakra?

- Nezavisna Država Hrvatska je dne 15. lipnja 1941. pristupila Trojnom paktu u Veneciji. Njemu su 1940-1941. bile pristupile Njemačka, Italija, Japan, Madžarska, Rumunjska,

Slovačka, Bugarska i Jugoslavija (otpala). Točka 3. Trojnog pakta veli da se države potpisnice "obvezuju da će se uzajamno podupirati svim političkim, gospodarskim i vojničkim sredstvima, u slučaju da jednu od ugovornih Stranaka napadne sila, koja sada nije upletena u europski rat ili u kinesko-japanski sukob".

Dne 25.XI.1941. Nezavisna Država Hrvatska pristupila je u Berlinu Paktu protiv Kominterne (komunističke internacionale u Moskvi). Njemu su već bile pristupile Njemačka, Japan, Italija, Španjolska, Madžarska i Mandžurija, a zajedno s NDH potpisale su ga i Bugarska, Danska, Finska, Nacionalna Kina, Rumunjska i Slovačka. Ovaj ugovor obvezivao je države potpisnice na suradnju u suzbijanju širenja komunizma, ali nije prisiljavao ni na nikakvu izravnu djelatnost protiv Sovjetskog Saveza.

- Kakve su posljedice proizašle iz pristupa NDH Trojnom paktu odnosno Paktu protiv Kominterne god. 1941-1945.?

- Nezavisna Država Hrvatska našla se stjecajem prilika, a ne svojom izričitom voljom, u okviru Osovine Berlin-Rim odnosno Trojnog pakta Njemačka-Italija-Japan. Nije godine 1941. nikako mogla biti u nekom savezništvu s Velikom Britanijom, jer je ova i nakon kapitulacije kraljevske Jugoslavije i njezinog stvarnog i pravnog nestanka održavala prividnost postojanja Kraljevine Jugoslavije, čiju je zagraničnu vladu priznavala tada kao svoju saveznicu, pozivajući narode bivše Jugoslavije da nastave rat protiv Osovine i njezine tobožnje tvorbe Nezavisne Države Hrvatske, ne uzimajući u obzir volju hrvatskog naroda.

Nezavisna Država Hrvatska nije imala nikakovih ratobornih namjera, pa nakon svoje uspostave nije nikome objavila rat. U ono vrijeme, godine 1941., izgledalo je prema svim znacima, da Velika Britanija neće moći odoljeti napadaju Njemačke, tako da je i sam američki predsjednik Roosevelt savjetovao britansku vladu da se preseli s flotom u Kanadu. Tamo su već bili otpremljeni svi britanski arhivi i oznake kraljevskog vrhovništva, uz veći dio novčarskih zaliha. Politika NDH bila je u tom razdoblju posve stvarna, suvremena, očekujući skori prestanak rata s Osovinskom pobjedom, kao što je to očekivao gotovo cijeli svijet. Na području NDH tada se nalazilo oko 100.000 talijanskih vojnika, uz manje njemačke posade na sjeveru Hrvatske. U spletu tih činjenica NDH nije imala nikakovu drugu mogućnost nego li ostati u sklopu Trojnog pakta. Svaki njezin pokušaj protiv sila Osovine bio bi onemogućen, jer ona tada nije imala više od kojeg desetka tisuća ljudi pod oružjem. Osim toga takav pokušaj bio bi potpuno nestvaran i nelogičan, jer su Velika Britanija kao i njezin nezaraćeni saveznik Sjedinjene Američke Države i dalje priznavale fikciju tobožnjeg postojanja Kraljevine Jugoslavije i izbjegličke kraljevske vlade.

- Zašto je Nezavisna Država Hrvatska stupila u Drugi svjetski rat?

- Nakon njemačkog iznenadnog napadaja na Sovjetski Savez, NDH nije navijestila rat Savezu Socijalističkih Sovjetskih Republika, jer je Trojni pakt omogućavao njegovim državama pristupnicama sačuvati dotadanji odnos prema Sovjetskom Savezu. Sovjetski Savez je u svibnju 1941. izjavio da smatra Kraljevinu Jugoslaviju nepostojećom i bio je pozvao njene diplomatske predstavnike da napuste Moskvu, makar nakon toga nije prizao NDH. (Nakon njemačkog napadaja na SSSR ovaj je priznao jugoslavensku izbjegličku kraljevsku vladu).

Tako je NDH sve do prosinca 1941. bila nezaraćena. Dne 7.XII.1941. Japan je iznenada napao na Sjedinjene Američke Države. Slijedećeg dana Velika Britanija je navijestila rat Japanu, Bugarskoj, Madžarskoj, Rumunjskoj i Finskoj, ali ne i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i Slovačkoj, jer ih nije ni priznavala, nastavljajući s prividom daljnjeg ali nepostojećeg opstanka Kraljevine

Jugoslavije odnosno Čehoslovačke. Između 11. i 13. prosinca 1941., prema obvezama Trojnog pakta navijestile su rat Sjedinjenim Državama Njemačka i Italija, a Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Državama Madžarska, Bugarska, Rumunjska, Slovačka, Tailand i Mandžurija, na temelju Trojnog pakta i pritiska Osovine. Kao posljednja NDH je dne 14. prosinca 1941. izjavila da se smatra u ratnom stanju s Velikom Britanijom i Sjedinjenim Američkim Državama. Ona taj čin nije mogla mimoići kao ni ostale potpisnice Trojnog pakta, no nije poduzimala nikakovih ratnih pothvata protiv Velike Britanije i Sjedinjenih Američkih Država.

Sovjetskom Savezu navijestile su rat Njemačka, Italija, Madžarska, Finska, Rumunjska i Slovačka, ali to nisu učinile NDH, Japan i Bugarska. Prema neizravnim obvezama koje su proisticale iz Pakta protiv Kominterne, koji je potpisala NDH, ona je protiv SSSR poslala tek oko 5.000 dobrovoljaca. Na Istočno bojište došli su i dobrovoljci iz Danske, Španjolske, Norveške, Belgije, Nizozemske i Francuske.

Sjedinjene Američke Države i Velika Britanija uopće nisu službeno primile na znanje formalnu objavu ratnog stanja koju su izvršila Slovačka i NDH, smatrajući da one ne postoje. Prema tome svršetkom rata nisu tražile nikakovu mirovnu konferenciju u kojoj bi sudjelovale ove dvije države.

- Kakvo je politiku prema NDH zastupala Velika Britanija na čelu s predsjednikom vlade Sir Winstonom Churchillom?

- Kako smo već u općim crtama iznijeli, Velika Britanija smatrala je Kraljevinu Jugoslaviju svojom prirodnom saveznicom ponovno od beogradskog protiosovinskog puča dne 27.III.1941. i pogotovo nakon osovinskog napadaja na Jugoslaviju. Nakon kapitulacije Jugoslavije dne 17.IV.1941. jugoslavenska kraljevska vlada je pobjegla na područje pod britanskim nadzorom (najprije u Grčku, pa zatim u Palestinu, London i na kraju u Egipat). Kada je godine 1943. Churchill uvidio da se vođa srbijanskih četnika Draža Mihailović zapravo djelatno ne bori protiv Nijemaca već štoviše surađuje potajno i javno s Nijemcima i Talijanima okrenuo je leđa jugoslavenskoj kraljevskoj vladi u izbjeglištvu i Draži Mihailoviću u Srbiji te sve više počeo podupirati vođu jugoslavenske komunističke gerile Josipa Broza Tita, zapravo izaslanika Komunističke internacionale i Sovjeta u Moskvi.

Makar su pojedini hrvatski čimbenici pokušavali uspostaviti vezu s britanskim predstavnicima zbog pokušaja hrvatskog prebacivanja na stranu zapadnih saveznika, Churchill i njegovi suradnici nikada za to nisu pokazivali zanimanja ni razumijevanje. Churchill je tobožnjem britanskom probitku na Balkanu žrtvovao ne samo Kraljevinu Jugoslaviju i njenog raskralje Petra II. Karađorđevića - rođaka britanske vladarske kuće - već i prave interese Zapada, već na konferenciji sa Staljinom u Moskvi g. 1942. Churchill je tek nakon svršetka Drugog svjetskog rata izjavio da je njegova najveća ratna pogreška bila što je podupirao Tita. Ali bilo je prekasno.

Za ilustraciju Churchillovog stava prema Jugoslaviji odnosno Hrvatskoj tijekom rata dovoljno je podsjetiti, da je on oduševljen beogradskim pučem god. 1941. u britanskom parlamentu izjavio da je konačno "Jugoslavija našla svoju dušu" (makar je u svojim poslijeratnim uspomenama napisao da ona sliči medvjedu, koji je utekao iz kaveza i sada ne zna kuda će).

Nakon osovinskog napadaja na Jugoslaviju u travnju 1941. Churchill je izjavio u parlamentu: "Hrabri otpor Srba, Hrvata i Slovenaca (tobože!) postavlja Britansko carstvo na stranu južnih Slavena. Primamo ih kao odlučne i snažne saveznike. Obnovit ćemo drugarstvo koje nas je za Velikog rata, preko kušnji, dovelo do pobjede". Nakon kapitulacije Simovićeve

Jugoslavije on određuje pomorsku blokadu njenih bivših područja. Kako je iznio Churchillov savjetnik za balkanska pitanja, jedno vrijeme i izaslanik kod Tita, major F. Deakin, britanski premijer je bio od 1943. uvjeren da će Tito nadvladati u Jugoslaviji, pa da se s tom činjenicom treba pomiriti i nastojati ju koliko je moguće iskoristiti u britansku korist. Zato Churchill podupire priznavanje Tita na Teheranskoj konferenciji sa Rooseveltom i Staljinom studenog 1943. i slanje velikih ratnih sredstava partizanima. On prisiljava kralja Petra II. da odobri sporazum Tito-Šubašić, koji je doveo komuniste na vlast u Jugoslaviji god. 1945. Kad ga je već prije upozorio brigadir Maclean da će u Jugoslaviji zavladati komunizam, Churchill mu je odgovorio: - Zar Vi mislite nakon rata živjeti u Jugoslaviji? Ja ne!...".

- Kakvu su politiku vodile Sjedinjene Američke Države na čelu s predsjednikom Rooseveltom prema NDH?

- Sjedinjene Američke Države su tijekom Drugog svjetskog rata prepustile vođenje politike na jugoistočnom europskom prostoru i Balkanu Britancima, smatrajući to područje vezanim s njihovim probitcima na Sredozemlju i na Istoku. Makar Roosevelt nije spomenuo Jugoslaviju kao porobljenu zemlju u svojoj izjavi o nacionalnoj opasnosti za Sjedinjene Američke Države u kolovozu 1941., on je i dalje priznavao Jugoslaviju i kraljevsku izbjegličku vladu te potpisao s njom ugovor o gospodarskoj i vojnoj pomoći nakon ulaska Sjedinjenih Država u Drugi svjetski rat. U NDH je djelovao američki generalni konzulat sve do sredine srpnja 1941., kada je bio odstranjen na njemački pritisak. No to nije značilo diplomatsko priznavanje NDH.

Do prosinca 1941., u Sjedinjenim Državama su slobodno izlazile domobranske novine, na čelu s tjednikom "Nezavisna Država Hrvatska" u Pittsburghu te djelovale hrvatske organizacije koje su se bile izjasnile za uspostavu NDH (uz dužnu lojalnost prema Sjedinjenim Državama). Na neprekidne tužbe jugoslavenskog poslanika dr. Konstantina Fotića protiv "hrvatskog koljaštva", Roosevelt je reagirao s prijedlogom da bi onda bilo najbolje da se Srbi i Hrvati raziđu, kad ne mogu živjeti u istoj državi mirno i složno. O tome veli L.R. Sherwood u svojoj knjizi "Roosevelt i Hopkins, jedna intimna historija". N. York 1949., str. 711: "Roosevelt je često iznašao svoje mišljenje da su Srbi i Hrvati dva naroda koji nemaju ništa zajedničkog te da je smiješno siliti dva tako suprotna naroda da žive pod jednom vladom". Glavar američke obavještajne službe za Sredozemlje, Reuben W. Markham, izjavio je, da se "Hrvati nisu borili za nacizam i fašizam, već za svoju vlastitu državu". No kako smo rekli, vođenje politike na europskom jugoistoku bilo je prepušteno Britancima, s poznatim ishodima. Roosevelt je u Teheranu podupro Churchillove i Staljinove prijedloge za pomoć Titu, a u Jalti potpuno popustio pred Staljinovim zahtjevima o čitavoj istočnoj Europi, unatoč protivnom mišljenju Churchilla.

Izaslanici NDH nisu tijekom rata uspjeli doći do bilo kakove veze s američkim predstavnicima i poraditi u prilog NDH. Hrvatski poslanik u Finskoj dr. Ferdo Bošnjaković, stupio je god. 1943. u vezu s američkim poslanikom u Švedskoj, ali ovaj nije ni znao da se Sjedinjene Države nalaze u ratu s NDH niti je pokazao neki veći interes za Hrvatsku, budući da je to bila "engleska zona".

- Kakav je bio pobliži stav Sovjetskog Saveza prema NDH?

- Sovjetski Savez, na čelu sa Staljinom, nakon njemačkog napadaja u lipnju 1941. dao je preko Komunističke internacionale u Moskvi nalog jugoslavenskim komunistima da povedu gerilu protiv Osovine svim sredstvima terora i sabotaže. To je dakako uključivalo i uništavanje Nezavisne Države Hrvatske. Službeno i stvarno stanovište Komunističke partije Jugoslavije (KPJ)

bilo je rušenje NDH i stvaranje komunističke federativne Jugoslavije, prema sovjetskom uzoru, a ne nikakova "Sovjetska Hrvatska" kao neka nezavisna suverena država. Komunistička partija Hrvatske (KPH) bila je samo zemaljska podružnica Komunističke partije Jugoslavije, koja je primala naloge središnjeg Politbiroa na čelu s Titom, a kojeg su većinom činili srbijanski dužnosnici.

Prema svemu ukratno iznesenome, nije moglo biti nekakovog prijateljstva ili nade za pomirbu između Sovjetskog Saveza i NDH. Moskva je NDH jednostavno nazivala i smatrala "nacifašističkom kvislinškom tvorenivom" itd.

Poglavnik dr. Ante Pavelić je u više navrata spomenuo da je Sovjetski Savez pri kraju rata, godine 1944. bio preko svojih diplomatskih predstavnika u Švicarskoj ponudio izaslanicima NDH da će priznati hrvatsku državu, ukoliko ona prestane s ratnim djelatnostima protiv Sovjetskog Saveza te mirno propusti sovjetsku vojsku preko svojih granica i područja do Trsta odnosno Austrije. Poglavnik je iznio da je odmah odbio takove ponude kako zbog hrvatskog protukomunističkog uvjerenja tako i zbog osvjedočenja da one neće biti održane.

Zaista, Sovjeti nisu nigdje održali svoja obećanja dana onima koji su se nadali spasu ako prekinu s Njemačkom i propuste Crvenu armiju u svoju zemlju (slučaj Bugarske, Rumunjske i Madžarske). Osim toga zbog kojeg bi razloga Sovjeti zamijenili tadanjeg svog najpovjerljivijeg čovjeka - Tita - protukomunističkim, nacionalističkim i vjerski prožetim Hrvatima?

Maštanje o nekoj mogućnosti spasavanja NDH god. 1941-1945. uz pomoć Sovjeta spada u carstvo bestemeljnih snova.

Sovjeti nisu ni promidžbeno obećali priznavanje samostalne države Hrvatske ni nakon prekida s Titom godine 1948., ostajući i dalje na stanovištu priznavanja Jugoslavije.

- O čemu je ovisila mogućnost opstanka NDH nakon svršetka Drugog svjetskog rata?

- Mogućnost opstanka NDH nakon svršetka europskog odnosno Drugog svjetskog rata ovisila je o: a) sklapanju mira između Osovine i Velike Britanije godine 1941., prije japanskog napadaja na Sjedinjene Američke Države (o čemu su već raspravljali i američki i britanski državnici); b) o možebitnoj osovinskoj pobjedi nad Velikom Britanijom; c) o mogućnosti sukoba zapadnih saveznika i Sovjeta krajem ili nakon završetka Drugog svjetskog rata.

Potpuna osovinska pobjeda nad Velikom Britanijom značila bi njenu prevlast nad svim europskim državama, kojoj je mogla biti protuteža tek nedirnuta snaga Sjedinjenih Američkih Država. Potpuna osovinska pobjeda nad svim saveznicima - kako danas vrlo dobro znamo - nije bila uopće ostvariva. Na konferenciji u Jalti početkom godine 1945. zapadni saveznici privoljeli su prepustiti Sovjetima istočnu Europu, nego li ponovno ići u rat. Tako je i sudbina NDH bila zapečaćena, kao i svih ostalih istočnoeuropskih država, uključujući i Poljsku, Čehoslovačku i Jugoslaviju - koje su bile saveznice zapadnih saveznika. Jedino se uspjela spasiti od sovjetske prevlasti Finska i to zbog izvjesnih američkih simpatija i još više zbog nedopuštanja zapadnih saveznika sa Sovjeti uđu u skandinavski prostor.

- Što je vodstvu NDH preostajalo učiniti tijekom Drugog svjetskog rata?

Vodstvu NDH kao i čitavom hrvatskom narodu nije tijekom Drugog svjetskog rata peostajalo druge nego li silom prilika ostati uz Osovinu, odnosno nakon kapitulacije Italije uz Njemački Reich, u nadi da će se možebitnim obratom događaja ili ratom između Zapada i Sovjeta

izmijeniti položaj, koji će omogućiti opstanak NDH. Zanijekati NDH značilo bi pred cijelim svijetom potvrditi da hrvatski narod stoji uz Jugoslaviju.

- Je li vrhovno vodstvo NDH gojilo neprijateljski stav prema zapadnim saveznicima?

- Vrhovno vodstvo NDH, na čelu s Poglavnikom dr. Ante Pavelićem, nije gojilo neprijateljski stav prema zapadnim saveznicima, osim što im je prirodno zamjeravalo njihovo podupiranje kraljevskoj izbjegličkoj jugoslavenskog vladi, a kasnije komunističkoj šumskoj vladavini jugoslavenskih komunista na čelu s Titom, koje su išle za uništenjem NDH.

Kad je poslanik NDH u Berlinu dr. Branko Benzon u lipnju 1941. zapitao Poglavnika zašto je bilo potrebno označiti savojskog princa Aimonea budućim kraljem Hrvatske, Poglavnik mu je odgovorio da se ne zna da li će Njemačka i Italija dobiti rat, pa da će možda izlazak za NDH biti u rodbinskim vezama između vladarske kuće i one Velike Britanije. Službeno izvješće hrvatskog poslanika u Berlinu nalazi se u pronađenoj pismohrani ministarstva vanjskih poslova Njemačkog Reicha i objavili su ga Sjevernoamerikanci pod brojem AM-1941-C. 18326-K, u cjelokupnom izdanju isprava njemačke ratne diplomacije (Washington 1951-1953). To svjedoči da vrhovno vodstvo NDH nije slijepo vjerovalo u osovinsku pobjedu, kako se redovito podmeće. Ono je štoviše nekoliko puta pokušalo stupiti u vezu sa zapadnim saveznicima sa svrhom očuvanja NDH, ali u tom nije našlo odaziva (o tome kasnije opširnije).

- Da li je postojala mogućnost da se NDH spasi uz pomoć Sovjetskog Saveza?

- Dok zapadni saveznici nisu imali zanimanja za održavanje NDH nakon rata zbog svoje nade u uspostavu njima sklone Kraljevine Jugoslavije, Sovjetski Savez je još manje imao probitaka održati NDH, jer je u njoj htio postaviti svoju satelitsku komunističku vladavinu, kao i u drugim zemljama istočne Europe. Sovjetske ponude za očuvanje NDH, ukoliko ih nesmetano propusti prema Zapadu, imale su za jedini cilj olakšati komunistički prodor na Zapad i svakako ne bi bile poštivane.

- Zašto su zapadni saveznici odlučili uspostaviti Jugoslaviju i uništiti Nezavisnu Državu Hrvatsku?

- Učinili su to u svom naumu održavanja versailleskog poretka u Europi, sa stanovitim izmjenama, nakon pobjede. Držali su da tako najbolje zaštićuju svoje probitke u tom prostoru. Churchill je tijekom rata bio uvidio pretjerane velikosrpske planove, pa je rekao predsjedniku jugoslavenske kraljevske izbjegličke vlade Božidaru Puriću: "Postoje dvije hegemonističke težnje, koje moraju biti uništene zbog mira u Europi: Prusija i Srbija" (The New York Herald Tribune, 12.IV.1949.). On se nakon toga živo zalaže za priznanje i sve veću pomoć Titu, jer je mislio da Tito veže mnogo veće njemačke snage, nego što je bio slučaj.

- Je li NDH prema svojoj površini i broju pučanstva bila sposobna živjeti kao samostalna država?

- Nezavisna Država Hrvatska je godine 1943. (nakon sloma Italije i poništenja Rimskih ugovora) imala 115.000 četvornih kilometara i oko 7 milijuna stanovnika. Ona je prema svojoj površini bila veća od ondašnjih 29 suverenih država, a prema broju stanovništva veća od tadašnjih 34 suverenih država.

U Europi bila je prostranija od Albanije, Belgije, Bugarske, Danske, Irske, Madžarske, Nizozemske, Portugala, Slovačke i Švicarske. Prema pučanstvu bila je u Europi napučenija od Albanije, Danske, Finske, Irske, Norveške, Slovačke i Švicarske, a da ne uračunavamo pet europskih minijaturnih država.

Srbija je pod njemačkom okupacijom spala na svoje staro, stvarno područje od 46.000 četvornih kilometara i nekih 4 milijuna stanovnika.

- U kojim je međunarodnim ustanovama sudjelovala Nezavisna Država Hrvatska?

- NDH je bila primljena u Međunarodni crveni križ, Međunarodnu poštansku uniju (UPU) i pristupila je Ženevskim konvencijama o poboljšanju postupka s ratnim zarobljenicima i ranjenicima na bojnom polju.

Osim toga sudjelovala je kao ravnopravni član u radu saveza europskih književnika, pravnika, novinara, mladeži, filma, željeznica itd., a u tim savezima su sudjelovale i nezaraćene europske države. Sudjelovala je i u raznim trgovinskim međunarodnim ugovorima, zajedno s neutralnim državama.

- Što su Hrvati u travnju godine 1941. mogli učiniti, osim uspostaviti svoju Nezavisnu Državu Hrvatsku?

- Oni su mogli:

a) Voditi zajedno sa svojim tlačiteljima Srbijancima bezizglednu borbu za očuvanje Jugoslavije, u kojoj bi izginuli u velikom broju od Nijemaca i postati okupirano područje sa svim strašnim posljedicama - a da bi ih pobjednički saveznici na kraju rata opet uključili u jugoslavensku tamnicu.

b) Pasivno promatrati događaje i ne uspostaviti svoju državu. I u tom slučaju bi bili od Nijemaca i Talijana okupirano područje, na kojemu bi vjerojatno divljali potpuno slobodno četnici, a pred svijetom bi izgledalo da Hrvati nisu protivni Jugoslaviji i da ne žele vlastitu Državu Hrvatsku.

Prema svakoj logici, Hrvatima nije godine 1941. preostajalo drugo, nego iskoristiti trenutak raspada Jugoslavije i uspostaviti svoju Nezavisnu Državu Hrvatsku.

- Što su Roosevelt i Churchill bili svečano izjavili u Atlantskoj povelji, donešenoj dne 15. kolovoza 1941.?

- Oni su tada naglasili: "... Velika Britanija i Sjedinjene Države ne žele nikakovih područnih izmjena, koje ne bi bile u skladu sa slobodno izraženom voljom zanimanih naroda, one poštivaju prava svih naroda izabrati oblik vladavine pod kojom žele živjeti i žele da se povrate prava vrhovništva i samouprave svim onim zemljama, koje su silom toga lištene...".

- Što su Roosevelt, Churchill i Staljin zaključili o Jugoslaviji na konferenciji u Jalti (SSSR) od 4. do 11.II.1945.?

- Oni su pozvali Tita i Šubašića da oblikuju privremenu jugoslavensku vladu, da dopune Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) s "nekompromitiranim" članovima bivše jugoslavenske Narodne skupštine iz god. 1938-1941., te da zakonodavni čini AVNOJ-a budu podvrgnuti naknadnoj ratifikaciji ustavotvorne skupštine. Na taj način su udareni temelji komunističke strahovlade u obnovljenoj Jugoslaviji, čije je područje palo pod stopostotni

utjecaj Sovjetskog Saveza, dok je Jugoslavija postala jednim od najbjesomučnijih satelita Staljina. Tito je u razdoblju 1945-1947. vodio pravi mali rat protiv zapadnih saveznika zbog Trsta, gdje su ubijani britanski i američki vojnici, dok su njihovi zrakoplovi bili obarani ukoliko bi nuždom ili zabunom letjeli nad Jugoslavijom.

- Je li Hrvatska državna vlada pokušavala stupiti tijekom rata u dodir sa zapadnim saveznicima, zbog možebitnog prelaza na njihovu stranu i očuvanja Nezavisne Države Hrvatske?

- Poglavnik i Hrvatska državna vlada nisu slijepo vjerovali u osovinsku pobjedu, kako se to često netočno ističe, već su od godine 1943. do godine 1945. u više navrata pokušali doći u dodir sa zapadnim saveznicima zbog spašavanja Nezavisne Države Hrvatske: poslanik dr. Petar grof Pejačević i dr. Kazimir Vrljičak u Španjolskoj; poslanik dr. Ferdinand Bošnjaković u Finskoj; biv. veliki župan David Sinčić, opunomoćeni ministar Erwein knez Lobkowicz i svećenik dr. Krunoslav Draganović u Rimu. Bojnik Adem letio je u tajnoj misiji u Tursku, a jedan ustaški časnik odletio je kao opunomoćeni izaslanik Poglavnika u američko zapovjedništvo u gradu Foggia, u Italiji. Nakon saslušanja predan je Englezima i zatočen u zarobljeničkom logoru. Domobranski pukovnik Ivan Babić odletio je pak početkom 1944. u Italiju, u dogovoru s predstavnicima HSS-e i pojedinim hrvatskim višim časnicima.

No nažalost svu svi ovi pokušaji ostali bezuspješni, jer su zapadni saveznici smatrali svakog protivnika Josipa Broza Tita - svojim protivnikom.

- Što je bio "Slučaj Lorković-Vokić"?

- Dne 30. kolovoza 1944. sazvana je sjednica hrvatske vlade bez oznake dnevnog reda, a uz Poglavnika su bili prisutni svi ministri. Nakon njenog otvaranja, dr. Ante Pavelić je saopćio prisutnima, da su Lorković i Vokić pokušali uspostaviti dodir sa Zapadnim Saveznicima, da su Nijemci saznali za taj korak i da radi toga Lorković i Vokić ne mogu više biti članovi vlade. Svi ministri, jedan po jedan, ustali su u obranu Lorkovića i Vokića, jer spomenuti pokušaj (uz toliko drugih) nisu smatrali dovoljnim razlogom za otvaranje krize vlade, niti se moglo pristati da Nijemci odlučuju o njenu sastavu. Bio je dan jedan prijedlog da Lorković i Vokić dadu ustavku na tadašnjim dužnostima, ali da ostanu u vladi kao državni ministri - prilike nisu dozvoljavale političku krizu vlade i države.

Bilo je očito, da je Poglavnik želio, da sjednica proteče na diskretan način, tako da ne moradne iznijeti pravo stanje stvari. No, ne znajući da dr. Pavelić raspolaže jednim spisom, koji ih kompromitira, Lorković, a osobito Vokić, branili su se time, da su oni sve radili sa znanjem Poglavnika. Nakon jednog odlučnog odgovora Vokića u tom smislu, dr. Pavelić je uzeo jedan oveći arak papira i dao ga na čitanje jednom ministru koji je sjedio uz njega.

Iz pročitanog sadržaja slijedilo je, da se radi o nacrtu proglasa na narod, kojim se najavljuje i opravdava državni udar kojemu su na čelu Lorković i Vokić; u proglasu se govori o odstranjenju Poglavnika s vlasti i obećaje s njime human postupak. Nakon čitanja ovog proglasa, nitko više nije Lorkovića i Vokića branio, a ni njih dvojica samih nisu pokušali daljnju obranu.

Nije bilo dvojbe, da se i pokušaj Lorkovića i Vokića radio sa znanjem Poglavnika, no iz nacrta proglasa vidjelo se, da se taj rad pretvorio u zavjeru protiv njega. Provedena je istraga i ustanovljeni sudionici pothvata, koji su bili uhićeni na pritisak ustaških pukovnika, poznatih pod imenova "rasova".

Kratko vrijeme nakon pada Lorkovića i Vokića, pokazalo se da je njihovim odlaskom vlada svaki dan slabila. Ona je postojala, ali vlast su svakim danom sve više grabili ustaški pukovnici - "rasovi". I to je bila jedna od tragičnih posljedica nepromišljene zavjere Lorković - Vokić.

Posredovanjem mnogih, nastojalo se ih spasiti - zatočenih u Lepoglavi - i Poglavniku je bilo savjetovano da se pusti na slobodu sve političke uhapšenike iz Lepoglave. Dr. Ante Pavelić nazvao je ravnatelja za javni red i sigurnost, pukovnika Eriha Lisaka, i dao mu odgovarajući nalog. I zaista, svi su iz Lepoglave došli u Zagreb, osim Faroifija, te Lorkovića i Vokića, čijoj je slobodi stao na put jedan od onih rasova, koji su nakon pada Lorković - Vokića preuzeli stvarnu vlast u NDH. Tragičnom smrću Mladena Lorkovića izgubila je Hrvatske jednog velikog svjedoka dogadjaja i politike Nezavisne Države Hrvatske.

HRVATSKE ORUŽANE SNAGE 1941-1945.

- Kada je uspostavljena hrvatske oružana sila u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj?

- Već u proglasu nezavisnosti dne 10.IV.1941., Poglavnikov zamjenik pukovnik Slavko Kvaternik izjavljuje, da preuzima zapovjedništvo cjelokupne hrvatske oružane sile. Dana 11.IV.1941. izdaje Zakon o vojsci Hrvatske Države (kopnena vojska, ratna mornarica i zrakoplovstvo). Uskoro zatim postavlja se h r v a t s k o d o m o b r a n s t v o kao redovita, obvezatno oružana snaga, a uz nju dobrovoljačka U s t a š k a v o j n i c a (narodna milicija). Godine 1944. postrojene su jedinstvene h r v a t s k e o r u ž a n e s n a g e, koje su se sastojale od redovitih i legionarskih divizija (ukupno 18) i 4 ustaške divizije, od kojih su tri bile uključene u P o g l a v n i - k o v t j e l e s n i s b o r (PTS).

- Jesu li Nijemci i Talijani pomagali pri postrojavanju hrvatskih oružanih snaga?

- Nikako. Njemačke i talijanske snage, koje su poslije proglašenja hrvatske nezavisnosti došle u Hrvatsku kao saveznice, svaka su na svom području prisvojile kao ratni plijen negdašnju jugoslavensku vojnu opremu i skladišta oružja i streljiva.

Budući da Hrvatska nije imala vlastite tvornice oružja, to su prve njezine vojničke postrojbe bile opremljene oružjem iz oružana i vojarni, koje je u času raspada Jugoslavije Hrvatima uspjelo sakriti pred imenovanim saveznicima.

- Kako su se Nijemci i Talijani odnosili prema postrojavanju hrvatskih oružanih snaga?

- U toj stvari Nijemci u početku niti su pomagali, niti su priječili izgradnju hrvatske vojske. Vremenom su čak predali hrvatskoj vojsci jedan dio zaplijenjenog negdašnjeg jugoslavenskog oružja.

Talijani naprotiv, na području, gdje su se nalazile njihove snage, kušali su svim silama spriječiti postrojavanje hrvatske vojske. Otvoreno su pozivali hrvatske novake da napuste vojničke redove i vrate se svojim kućama, a nisu dopustili ni daljnje novačenje. Samo zahvaljujući rodoljublju tih novaka, koji su se oglušili pozivu himbenih saveznika, nije došlo do rasula tek stvorenih vojničkih jedinica.

Osim toga, po ugovorima, nametnutim Hrvatima, Hrvatska nije imala pravo posjedovati ratnu mornaricu.

- Koje su bile glavne pobjede Hrvatskih oružanih snaga u domovini 1941-1945.?

- Glavne su bile: Istočna Hercegovina, Romanija, Višegrad, Vlasenica, Ozren, Majevica, Drina, Šipovo, Žljebovi, Fruška Gora, Kozara, Kipnjak, Vučjak, Kupres, Varcar Vakuf, Foča, Grmeč, Glina, Bosanski Novi, Bosanska Krupa, Mliništa, Banja Luka, Drniš, Karlovac, Split, Klis, Hvar, Gospić, Papuk, Psunj, Pakrac, Petrova Gora, Kalnik, Drvar, Travnik, Fazlagića Kula, Gračanica, Brčko, Udbina, Brinje, Bjelovar, Koprivnica, Đakovo, Garešnica, Korčula, Virovitički mostobran, Vukovar, Srijemsko bojište, Bilo Gora, Ilova, Široki Brijeg, Ozalj, Lijavča Polje, Ivan-planina, Toplice Lešće, Dravograd itd., itd. Makar je na kraju junački pao, posebno mjesto zaslužuje Odžak, gdje su borci Hrvatskih oružanih snaga pružali ogorčeni otpor sve do početka lipnja 1945.

- Jesu li Hrvatske oružane snage pretrpjele veće poraze u ratu za obranu NDH 1941-1945.?

- HOS nisu pretrpjele neke veće poraze u ratu sa četnicima i partizanima. Partizani su zabilježili mjestimične uspjehe kod Bihaća, Krašića, Ozlja, Krndije, Lepoglave, Tuzle (ova dva potonja krivnjom izdaje) i još koje. Pojedina mjesta zauzeli su tek nakon teških gubitaka u borbi s Hrvatskim oružanim snagama (Virovitica, Travnik, Široki Brijeg, Mostar, Karlovac, Rijeka itd.).

- Kako su bile postrojene hrvatske legije na Istočnom (ruskom) bojištu i koje je bilo njihovo brojčano stanje?

- Kada je, skoro iza toga kako je izbio rat između Njemačke i Sovjetskog Saveza, hrvatska vlada pozvala Hrvate "vješte ratovanju na kopnu, na moru ili u zraku" da kao dobrovoljci stupe u jedinice, koje će se u Istočnoj Europi boriti protiv snaga internacionalnog komunizma, odziv je bio iznad svakog očekivanja velik. Hrvati, narod mnogostoljetne tradicije - nacionalne, isto tako vjerske, bilo kršćanske, bilo islamske - i kao takovi prirodni protivnici komunizma, razarača tih tradicija, javili su se u golemom broju gotovima braniti oružjem svoju narodnost i vjeru, tim više, što su u ono vrijeme već prve partizanske bande, pod vodstvom agenata Kominterne, usporedno s velikosrpskim četnicima, pustošile hrvatsku krajinu. Zbog nedostataka oružja, streljiva i opreme, a i zato, što su vojnici bili potrebni u domovini, da brane domaća ognjišta od četnika i partizana, hrvatsko vojničko zapovjedništvo bilo je odlučilo opremiti i poslati na Istočno bojište tek dvije-tri bojne, ali, na uporno traženje sve to većeg broja dobrovoljaca, kopnena legija najzad je bila sastavljena u jačini od jedne pojačane pješačke pukovnije - brojila je nešto više od tri tisuće vojnika. Mornarički sklop brojio je u početku oko 500 ljudi, a takovo je bilo i brojčano stanje zrakoplovaca.

- Jesu li hrvatski legionari bili novačeni silom i predavani Nijemcima, da služe kao "topovska hrana" za Sovjete?

- Dvije činjenice pobijaju ovu laž jugokomunističke promidžbe: 1. - Sve tri hrvatske legije na Istočnom bojištu - kopnena, pomorska i zrakoplovna - bile su sastavljene isključivo od dobrovoljaca - i 2. Sve tri rečene legije borile su se pod zapovjedništvom hrvatskih časnika i dočasnika.

- Kakovi su se pokazali hrvatski vojnici na Istočnom bojištu?

- Hrvatski vojnici na Istočnom bojištu u svemu su bili jednaki svojoj braći na domovinskom ratištu. Isticali su se hrabrošću, vjernošću svojoj prisegi i stegovnošću, ukratko, istim ratničkim vrlinama, zbog kojih je uvijek u povijesti hrvatski vojnik bio cijenjen od saveznika, dok je istodobno znao steći priznanje protivnika, među ovima u svoje vrijeme i Fridrika Velikog i Napoleona Bonaparte.

- Jesu li se hrvatske legije na Istočnom bojištu posebno istakle?

- Postrojbe 369. hrvatske Vražje pukovnije istaknule su se u Ukrajini i Rusiji u borbama kod Valkija, Proletkulture, Kalača, Harkova, Staljingrada itd., dok se Hrvatski pomorski sklop istakao na Crnom i Azovskom moru. Hrvatska flotila lovaca podmornica postigla je zavidne uspjehe u borbi protiv sovjetskih podvodnih jedinica i zrakoplova. Hrvatska zrakoplovna legija uspješno je djelovala kod Ilmenskog jezera, Lenjingrada, Rževa, Harkova, Sebastopola, Staljingrada i na Kubanu (450 zračnih pobjeda i 4.000 bombaških pothvata). U Staljingradu je jedna bojna 369. hrvatske legionarske pješačke pukovnice odolijevala do kraja.

- Da li su hrvatske legije na Istočnom bojištu svojim djelovanjem donijele Hrvatskoj korist ili su joj bile na štetu?

- Donijele su Hrvatskoj korist, posebno njenim oružanim snagama. Vidjevši u svakom pogledu primjerno držanje hrvatskih legionara na Istočnom bojištu, njemačko vojničko vodstvo promijenilo je svoj dotadašnji ravnodušni stav prema hrvatskim oružanim snagama i odlučilo pružiti im svoju pomoć u oružju, isto tako izvježbati njihovo osoblje za borbu protiv zajedničkog neprijatelja - internacionalnog komunizma. Tako su kod postrojavanja hrvatskih dobrovoljačkih legionarskih divizija predviđenih za borbu na domovinskom tlu - poimence "Vražja", "Tigar", "Plava", "Handžar" i "Kama" (ova zadnja tek u postrojenju pri kraju rata) - HOS dobile od Nijemaca suvremeno oružje, a dobar dio pripadnika tih jedinica bio je savršeno izbježban u Austriji. Časništvo tih divizija bilo je mješovito hrvatsko-njemačko, jer HOS nisu raspolagale dovoljnim brojem časnika za popunu svih njihovih časničkih položaja. Prva godišta časnika izašlih iz Akademija u Zagrebu bila su potrebna za popunu postrojbi redovite hrvatske vojske.

Zahvaljujući Hrvatskoj pomorskoj legiji na Crnom moru, izbjegnuta je talijanska zabrana glede Hrvatske ratne mornarice. U Hrvatskoj zrakoplovnoj legiji na Istočnom bojištu pružila se prilika zrakoplovcima, da se izvježbaju u najsuvremenijem načinu ratovanja u zraku.

- Da li su se Hrvatske oružane snage borile protiv zapadnih saveznika?

- Hrvatske oružane snage nisu se nikada borile protiv zapadnih saveznika, na bilo kojem ratištu izvan domovine. Protuzrakoplovno topništvo ograničavalo se na obranu područja NDH, kada ga je napadalo anglo-američko zrakoplovstvo podupirući partizane 1943-1945.

- Koliki su bili gubici Hrvatskih oružanih snaga u ratu 1941. do 1945.?

- Iako nema točnih podataka cijeni se da su gubici hrvatske vojske tijekom rata 1941-1945. iznašali oko 100.000 mrtvih - prije Bleiburga.

- Koliko su gubitaka imali četnici i partizani na hrvatskom području 1941-1945.?

- Računa se da je na području NDH uništeno više od 35.000 četnika, a partizani sami tvrde da su tijekom rata izgubili 304.000 mrtvih i 500.000 ranjenih - većim dijelom na hrvatskom području (samo na Srijemskom bojištu 1944-1945. ukupno 105.000 mrtvih i ranjenih).

- Koje je bilo brojčano stanje njemačkih postrojbi na području NDH?

- Bilo je: god. 1941. - 1 divizija i 9 bojni; god. 1942. - 3 divizije; god. 1943. - 5 divizija i 1 zdrug; god. 1944. - 5 divizija; god. 1945. - 7 divizija - oslabljenih prigodom povlačenja s Balkana. Sve u svemu tek godine 1945. na povlačenju oko 100.000.

- Da li su istinite tvrdnje Josipa Broza Tita o vezivanju 40 njemačkih divizija na ratnom području bivše Jugoslavije od god. 1941. do 1945.?

- Bila je to Titova obmana, da dobije što veću savezničku pomoć. On je u taj pretjerani broj ubrajao i talijanske, hrvatske, bugarske, madjarske, albanske, srpske i slovenske postrojbe. Sam Staljin je godine 1944. rekao Rooseveltu i Churchillu u Teheranu da u Jugoslaviji ima najviše osam njemačkih divizija.

- Jesu li Hrvatske oružane snage rasle ili opadale tijekom četiri godine rata?

- Hrvatske oružane snage su neprekidno rasle u broju i kakvoći, unatoč sve težim ratnim prilikama i pomanjkanju tvoriva i oružja. One su brojile: krajem godine 1941. ukupno 115.000; krajem 1942. - 152.000; god. 1943. - 166.000; 1944-1945. - 258.000 vojnika. Za vrijeme NDH prijavilo se 120.000 novaka, a bilo je i 150.000 dobrovoljaca - ustaša, legionara i nešto domobrana. Ovi brojevi dokazuju, da je mnogo veći broj Hrvata bio u Hrvatskim oružanim snagama i branio svoju državu - nego u jugoslavenskim partizanima. U četnicima su bili tek pojedinci.

Godine 1945. Hrvatske oružane snage imale su ukupno 22 pješačke divizije - 14 redovite vojske, 4 ustaške i 4 legionarske (jedna se tek počela postrojavati). Divizije Hrvatskih oružanih snaga bile su postrojene u 5 zborova (armijskih korpusa), što je bila kopnena vojska. Zatim su postojale Hrvatska ratna mornarica, Hrvatsko zrakoplovstvo, Hrvatsko oružništvo (žandarmerija), Državna radna služba i dobrovoljačke vojnice (milicije).

U Ustaškoj vojnici postojala je težnja da pojedini viši časnici postanu neodgovorni "rasovi", koji su se smatrali izvršiteljima volje Poglavnika i širili odbojnost prema hrvatskom domobranstvu, pozivajući se na pojedine negativne slučajeve, ali previđajući uspješne borbe domobranskih gorskih i lovačkih sdrugova. Kadkada su pojedini hrabri ali neiskusni ustaški časnici izazivali previlike žrtve svojih jedinica.

U hrvatskom domobranstvu bio je znatan broj izvrsnih časnika iz doba Austro-Ugarske, dobrih upravnika ali i već zastarjelih nazora o ratovanju. Većina časnika preuzetih iz bivše jugoslavenske vojske dobro su poslužili Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, uglavnom u hrvatskom domobranstvu, a nešto i u Ustaškoj vojnici. No bilo ih je koji su već u Beogradu bili naučili "plivati između dvije vode".

Jasno je, da su svi ti nedostaci i pogrješke hrvatskog državnog vodstva, Ustaškog pokreta i oružanih snaga išle na štetu Nezavisne Države Hrvatske, ali ona je ipak tijekom četiriju godina postojala i većina njenih vjernih državljana je bila uvjerena da će se sve te početne poteškoće prebroditi, kada nastupi mir i redovita državna uprava.

- Jesu li jugoslavenski partizani sami po sebi ovladali hrvatskim državnim područjem godine 1945.?

Pročelnik Podhvatnog odjela Ministarstva oružanih snaga, general-poručnik vitez Fedor Dragojlov, piše: "... Istom potpuni uspjeh savezničkih vojski i priključenje partizana glavnini sovjetske vojske na ovom području, te konačno povlačenje bez veće borbe hrvatskih i njemačkih jedinica iz Dalmacije, Hercegovine, najzad i iz Bosne, omogućilo je partizanima zaposjesti i cijelo područje N.D. Hrvatske..." (Gen. Fedor Dragojlov: "Rat na području NDH 1941-1945", Opći švicarski vojni časopis, svesci 5, 6 I 7, Zuerich 1956).

USTROJSTVO HRVATSKIH ORUŽANIH SNAGA
God. 1941-1942:

HRVATSKO DOMOBRANSTVO (redovita vojska)

MINISTARSTVO HRVATSKOG DOMOBRANSTVO

Glavni stožer hrvatskog domobranstva
Zapovjedničtva:
Kopnene vojske
Hrvatskih plovnih snaga
Hrvatskog zrakoplovstva
Hrvatskog oružničtva (žandarmerije)
Državne častne radne službe

USTAŠKA VOJNICA (doborovoljna milicija)
Glavni stožer Ustaške vojnice

God. 1943.-1945:

HRVATSKE ORUŽANE SNAGE (HOS)

GLAVNI STAN POGLAVNIKA

MINISTARSTVO ORUŽANIH SNAGA
Glavni stožer oružanih snaga
Zapovjedničtva:
Kopnene vojske
Hrvatske ratne mornarice
Hrvatskog zrakoplovstva
Hrvatskog oružničtva
Državne radne službe

(Ustaška vojnica ima svoj Glavni stožer do jeseni 1944., ali se postupno sve više spaja s ostalim snagama)

"USTAŠA" - HRVATSKI OSLOBODILAČKI POKRET

- Kada i zašto je nastao Ustaški pokret?

- Ustaški pokret utemeljio je dne 7.I.1929. narodni i oblasni zastupnik i potpredsjednik Hrvatske stranke prava (HSP) dr. Ante Pavelić, sa svojim suradnicima u Zagrebu. Tada je velikosrpska diktatura kralja Aleksandra Karađorđevića bila zabranila sve hrvatske i druge političke stranke, onemogućivši bilo kakovu zakonitu borbu za hrvatska prava. Preostajao je jedino put narodnog ustanka i konspirativne podzemne borbe.

- Je li Ustaški pokret provađao svoje socijalne postavke?

- Unatoč teškim ratnim prilikama u NDH Ustaški pokret na čelu s Poglavnikom dr. Antom Pavelićem donio je na stotine zakonskih odredbi u prilog poboljšanja socijalnih prilika hrvatskog naroda. Znatno je poboljšan položaj hrvatskog seljaštva, radništva, intelektualaca, činovništva, namješteništva i obrtništva. Siromašnim seljačkim obiteljima dodijeljavana je zemlja u bogatijim hrvatskim pokrajinama, tako da se većina obradive zemlje nalazila u rukama malih posjednika, a veleposjedi su gotovo nestali. Odredilo se sudjelovanje radništva u kapitalu tvornica i drugih veleobrtnih postrojenja. Poljskim radnicima, radništvu, činovništvu i namješteništvu poboljšane su nadnice i plaće, obiteljski doplaci i davana skuparinska pripomoć. Na tisuće hrvatskih intelektualaca, zapostavljenih u bivšoj Jugoslaviji, dobile su državna namještenja. Svećenstvu katoličke, hrvatskopravoslavne i evangeličke crkve kao i Islamske vjerske zajednice određene su dolične državne plaće. Podupirane su seljačke, radničke, obrtničke i namješteničke gospodarske i potrošačke zadruge.

Znatno je poboljšan položaj naučnica u obrtu, veleobrtu i trgovini. Zabranjen je prekovremeni i opasni rad za maloljetnike, kao i noćni rad za žene i maloljetne. Otvorene su brojne i jeftine radničke menze. Radničkim obiteljima s brojnom djecom davane su državne kuće, na poklon ili dugoročnu i umjerenu otplatu. Poduzete su opsežne mjere za zaštitu majki, rodilja, djece i siročadi, s brojnim domovima i obdaništima. Postrojene su brojne gospodarske stanice za razvitak seljačkog gospodarstva i omogućena nabavka gospodarskih strojeva i potrepština uz umjerene cijene i dugoročne otplate. Određene su primjerne cijene za otkup duhana hercegovačkih saditelja, koji su bili teško iskorišćavani u bivšoj Jugoslaviji. Unatoč ratnih poteškoća, uglavnom prouzrokovanih odmetničkim napadajima i razaranjima, ipak je osigurana prehrana pučanstva, koja je bila mnogo bolja nego u većini europskih država.

- Tko je stajao na čelu Ustaškog pokreta?

- Na čelu Ustaškog pokreta stajao je Poglavnik. U njegovo ime i prema njegovim smjernicama upravljao je cjelokupnim radom Glavni ustaški stan, na čelu s postrojnikom, koji je ujedno bio i član Hrvatske državne vlade, kao državni ministar.

Glavni ustaški stan sastojao se od Doglavničkog vieća (do 12 doglavnika) i od Pobočničkog sbora (do 7 poglavnih pobočnika), koje je imenovao i razrješavao dužnosti Poglavnik. Pojedinim granama Ustaškog pokreta ravnali su upravni zapovjednici (ustaša, ustaškinja i Ustaške mladeži).

- Koji su dužnosnici sačinjavali Doglavničko vieće odnosno Pobočnički sbor?

- Doglavničko vieće činili su 1941-1945. slijedeći doglavnici (u zagradama navedeno je njihovo političko porijeklo): vitez Marko Došen (počastni doživotni predsjednik Doglavničkog

"USTAŠA" - HRVATSKI OSLOBODILAČKI POKRET

(1941 - 1945)

(Djelovao kao Ustaša, hrvatska revolucionarna organizacija - UHRO - god. 1929 - 1941.)

POGLAVNIK
(Vrhovni zapovjednik Ustaškog pokreta)

GLAVNI USTAŠKI STAN
(Vrhovna uprava Ustaškog pokreta - Do 12 doglavnika i do 7 poglavnih pobočnika - upravni zapovjednici i ustaški povjerenici)

POSTROJNIK
(U ime Poglavnika upravlja Ustaškim pokretom)

Upravna zapovjedništva:
USTAŠA
USTAŠKINJA (Ženska loza Ustaškog pokreta)
Ustaške mladeži (muške i ženske)

DRŽAVNI SAVEZ STALIŠKIH I OSTALIH POSTROJBI
(savez sindikata i raznih prosvjetnih, stručnih, samopomoćnih, dobrotvornih i športskih ustanova)

STOŽERI
(Zapovjedništva ustaških postrojbi u velikim županama)

LOGORI
(Zapovjedništva ustaških postrojbi na području kotara)

TABORI
(temeljne ustaške ustanove po općinama)
Zbirovi
(Ustaške postrojbe po selima i gradskim četvrtima)

vieća - HSP - HRSS); general-poručnik vitez Vilko Begić (HSS); dr. Mile Budak (HSP); Ivan Čelan (HSS); prof. Milan Fraisman (HSP); dr. Mate Mrković (HSP); vojskovođa i krilnik vitez Slavko Kvaternik (HSP); Luka Lešić (HSP); Stipe Matijević (HSS); Ademaga Mešić (Muslimanska napredna stranka); prof. Jure Pavičić (UP); Miško Račan (HRS); vitez dr. Lovro Sušić (HSS); dr. Ljudevit Šolc (HSP) i Janko Tortić (HSS).

Poglavni pobočnici su bili: Vjekoslav Blaškov (HRS); pukovnik Mijo Bzik (HSP); Ivan Javor (UP); Lukas Juričić (HSS); Blaž Lorković (UP) i prof. Alija Šuljak (HSS).

Doglavnici nisu bili državni dužnosnici u smislu zamjenika Poglavnika, već samo najviši dužnosnici Ustaškog pokreta. Oni su zajedno s poglavnim pobočnicima imali birati novog Poglavnika u slučaju ispražnjenja njegovog mjesta.

- Tko je imenovao ustaške dužnosnike?

- Članove Glavnog ustaškog stana imenovao je izravno Poglavnik, a ostale više dužnosnike - stožernike i logornike - imenovao je na prijedlog Glavnog ustaškog stana. Ovaj je pak imenovao niže dužnosnike. Poglavnik je također razrješavao dužnosti više dužnosnike, dok je niže mogao razriješiti i Glavni ustaški stan.

Ovaj vertikalni način imenovanja i razrješivanja ustaških dužnosnika imao je svoje dobre i loše strane. Bio je uvjetovan težnjom da se izbjegne svako cijepanje, nadmetanje i nesuglasice u teškim ratnim prilikama, kao i osigura stega u Pokretu. Ovim načinom postavljanja dužnosnika u dosta slučajeva mimoilažena je stvarna želja članstva, a bilo ih je koji su se na položaje uspeli putem svojih veza s višim dužnosnicima i protekcijom, makar nisu udovoljavali uvjetima i sposobnostima pravih dužnosnika. Zato je bilo i čestih razrješenja dužnosnika Ustaškog poketa, pa i štetnih posljedica. No uz sve to, Ustaški pokret imao je znatan broj stegovnih, požrtvovnih i rodoljubnih dužnosnika, koji su izdržali pod najtežim okolnosima, pogotovo u raznim ugroženim hrvatskim pokrajinama.

- Kako se hrvatski narod odnosio prema Ustaškom pokretu god. 1941-1945.?

- Hrvatski narod, koji je znatnim svojim dijelom i pripadao Ustaškom pokretu, reagirao je prema držanju ustaških dužnosnika i vodstva manje više kao i svaki drugi narod u izvanrednim prilikama. Kudio je negativna djela i pogreške bilo vodstva bilo pojedinaca, a priznavao korisne mjere i požrtvovnost do smrti za Domovinu. Sam Poglavnik dr. Ante Pavelić rekao je dne 30. lipnja 1941. u Zagrebu ustaškim stožernicima da su velike župe, upravne oblasti, redarstvo i oružništvo oni, koji će držati red i biti izvršna vlast, a ustaški dužnosnici da trebaju voditi političku djelatnost i surađivati s velikim županima, odnosno s kotarevima i općinama. On je tada naglasio da je revolucionarno razdoblje oslobođenja Hrvatske završeno i da Ustaški pokret i njegovi dužnosnici trebaju pristupiti trijeznom i marljivom radu na izgradnji hrvatske države. Zakonskom odredbom je predvidio stroge kazne svima onima, koji bi bilo kada izvršili bilo koje nasilje nad životom ili imovinom ma kojeg državljanina ili stanovnika NDH. Naglasio je da će osobito biti najstrože kažnjeni oni pripadnici Ustaškog pokreta ili vojnice, koji počine kažnjiva djela. Takovi su često bili kažnjavani i kaznom smrti.

Narod je nazvao one koji su tek godine 1941. pristupili Ustaškom pokretu iz koristoljublja "n a s t a š a m a", a one, koji su se kasnije pokušavali prebaciti na drugu stranu ili povući "p r e s t a š a m a". No stoji činjenica da su velika većina ustaša i ustaškinja u onim teškim

okolnostima izvršili svoju dužnost u obrani hrvatskog naroda i države, većina uz cijenu svog vlastitog života.

- Kakav je bio politički značaj Ustaškog pokreta?

- Ustaški propisnik je označavao: "Ustaša je pokret, a nije i ne može biti stranka, jer: a) u svojim redovima okuplja cio narod, bez obzira na stališ i zvanje; b) u svojem radu i borbi uviek ima pred očima cio narod i njegove potrebe, a ne samo potrebe pojedinaca ili pojedinih narodnih skupina i stališa".

Ni ratne prilike ni ondašnji opći europski poredak nisu omogućavali daljnje postojanje političkih stranaka u klasičnom smislu. Ustaški pokret - koji nakon uspostave NDH prestaje biti zatvorenom revolucionarnom organizacijom - zamišljen je kao općenarodni pokret, u kome će se okupiti svi politički državotvorni čimbenici hrvatskog naroda, koji su izvirali kako iz dotadašnjeg revolucionarnog Ustaškog pokreta kao i iz svih dotadašnjih hrvatskih stranaka, koje se nisu ogriješile o hrvatsko državno pravo u svojoj većini: Hrvatske seljačke stranke, Hrvatske stranke prava, Muslimanske organizacije, Hrvatskog seljačkog republikanskog saveza, Hrvatske seljačke federalističke stranke i Hrvatske zajednice. Dne 11. kolovoza 1941. pristupili su Ustaškom pokretu 126. nar. zastupnika HSS, njihovih zamjenika i prvaka, na čelu s Jankom Tortićem, prof. Ivom Šarinićem, dr. Markom Lamešićem, Stipom Matijevićem, prof. Alijom i Hasanom Šuljkom, dr. Lovrom Sušićem i drugima. Pristupili su i preživjeli narodni zastupnici i prvaci Hrvatske stranke prava, predvođeni predsjednikom dr. Vladimirom Prebegom. Isto tako i većina narodnih zastupnika Muslimanske organizacije dr. Džaferbega Kulenovića te ostalih državotvornih stranaka.

Kraj svih nedostataka, Ustaški pokret okupio je u svojim redovima većinu hrvatskih državotvornih snaga.

- Kako je općenito djelovao Ustaški pokret u NDH?

- Državni tajnik ing. Mime Rosandić, istaknuti domovinski ustaša, bio je god. 1948. utamničen tijekom t.zv. Kavranove akcije i osuđen na smrt.

On je na zahtjev jugokomunističkih istražitelja napisao elaborat pod nazivom "Ustaški pokret", u kojemu se objektivno osvrnuo na njegovo cjelokupno djelovanje. Među ostalim je naveo: "... Činjenica je, da se ustaško vodstvo našlo tada (god. 1941.) pred teškim i zamršenim zadatkom... Političke smjernice hrvatske vlade od 10. travnja 1941. morale su biti u mnogome usklađene sa politikom tih moćnih osovinskih država među kojima se tada nalazila Hrvatska, ekonomski dosta iscrpljena i u stadiju organizacije državne uprave... Proglašenjem NDH Ustaški pokret, osim Ustaških načela, dakle općeg dijela nije imao detaljno razrađen plan organizacije, već su po uputama bivšeg ilegalnog vodstva u zemlji preuzimali svu političku, upravnu i vojnu vlast na području općina, kotareva pa i nekih pokrajina, pojedini ilegalni-ustaše. U prvo vrijeme ti pojedini ustaški povjerenici smatrali su svojom prvom dužnošću učvrstiti vlast i to: upravnu i vojničku, dočim politički rad bio je sekundarnog značenja, pa prema tome organizacija Ustaškog pokreta nije ni u to prvo vrijeme uzela zamah, kakav je imala kasnije... Primjećuje se da su mnogi predsjednici organizacija HSS-e preuzeli pojedine funkcije tako postavljene ustaške organizacije, te su smatrali da nastankom NDH moraju politički djelovati i da moraju pristupiti izgradnji u daljnjem radu u NDH... U mnogim slučajevima bili su povjerenici odnosno stožernici imenovani velikim županima, pa je tako u jednoj osobi usredotočena i politička i upravna vlast. To se kasnije nije prakticiralo, jer jedna osoba nije bila u mogućnosti absorbirati obadvije funkcije odnosno

nije se znala granica između jedne i druge djelatnosti. Baš radi toga pravile su se mnoge pogreške, te su se pojedinci izrodili u absolutiste, pa su morali biti sa jednog i drugog položaja uklonjeni... Postrojniku dr. Šolcu je donekle uspjelo izvršiti postavljene zadatke pa je pod njegovim rukovodstvom došlo do izmjene nekih ustaških funkcionera po pokrajinama, a također prihvaćeni su novi ljudi u samom uredu Postrojničtva sa određenim zadacima..."

- Kako su se strane sile odnosile prema Ustaškom pokretu 1941-1945. i poslije rata?

- Italija je odmah nakon uspostave NDH putem svojih diplomatskih, vojnih i upravnih oblasti zauzela potpuno negativni stav prema Ustaškom pokretu, prikrivajući ga tek tu i tamo zvučnim i šupljim frazama u sredstvima promidžbe. Od god. 1941. do 1943. Talijani nisu trpjeli postojanje ustaških organizacija i boravak ustaša na području u kojemu su se nalazile njihove oružane snage kao tobože "savezničke".

Njemačko vojno zapovjedništvo Jugo-istoka sa sjedištem u Solunu i Beogradu uporno je radilo protiv NDH i Ustaškog pokreta, u prilog velikosrpskih težnji. Njemački opunomoćeni general u NDH, Glaise von Horstenau, ubrzo je također zauzeo oštro negativan stav prema ustaštvu i Poglavniku, kočio naoružavanje i izgradnju Ustaške vojnice i predlagao da se ona raspusti, a Poglavnika zamijeni krugovima sklonim predsjedniku HSS-e dr. Vladku Mačeku.

Savezničke velesile, koje su u početku podupirale jugoslavensku zagraničnu kraljevsku vladu, a zatim Tita, vodile su promidžbu protiv NDH i Ustaškog pokreta prema receptima ratene pristrane propagande, označujući ih jednostavno kao fašističke, nacističke i kvislinške tvorbe. To se uglavnom još i danas ponavlja.

Objektivnije pisanje o događajima Drugog svjetskog rata tek si polako krči put u toj otrcanoj i preživjeloj ratnoj promidžbi. Tako na pr. u djelu "Politička revizija XX. stoljeća - Drugi svjetski rat" (Quorum, Barcelona 1986) španjolski povjesničar J. Ma. Sole Marino veli da je NDH imala katolički temelj (mi bi dodali također i islamski i hrvatsko-pravoslavni) - a ne nacistički ili fašistički. On kaže da je vladavina NDH imala znatnu potporu širokih narodnih slojeva i intelektualaca.

HRVATSKI DRŽAVNI SABOR GOD. 1942-1945.

- Zašto je Poglavnik Nezavisne Države Hrvatske ponovno uspostavio Hrvatski državni sabor, koji je bio ukinuo god. 1919. srbijanski kralj Aleksandar Karađorđević?

- Dr. Ante Pavelić je prigodom svečanog otvorenja uspostavljenog Hrvatskog državnog sabora dne 23. veljače 1942. rekao u svojoj Poslanici: "... Sazvao sam Hrvatski državni sabor u glavni državni grad Zagreb... uzpostavljajući tako u život prastaru hrvatsku narodnu ustanovu i prastari hrvatski ustavni činbenik... u kome su naši pređi začeli prve začetke postrojenoga narodnoga života, u kome su udarili prve temelje i dali oblik najsavršenijoj zajednici naroda, državi...".

Time je ispunio svoje obećanje da će se hrvatski narod upravljati u svojoj vlastitoj državi prema svojim tradicijama slobodnog i suverenog naroda.

- Kako je bio sastavljen Hrvatski državni sabor 1942-1945.?

- Hrvatski državni sabor1942-1945. sačinjavali su preživjeli narodni zastupnici Sabora Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije, izabrani na posljednjim izborima godine 1913., kojima je srbijanski kralj bio nasilno prekinuo mandat (5 iz biv. Hrvatske stranke prava i 7 iz drugih nekadašnjih hrvatskih stranaka); hrvatski narodni zastupnici birani na posljednjim izborima god. 1938. (92 iz redova bivše Hrvatske seljačke stranke i 13 iz redova bivše Muslimanske organizacije dr. Džeferbega Kulenovića). Osim toga ušli su prema zakonskoj odredbi i četvorica utemeljitelja odnosno doživotnih članova Glavnog odbora HSS-e, 35 članova Vieća Hrvatsk stranke prava iz god. 1919. i 28 članova Glavnog ustaškog stana (doglavnika, poglavnih pobočnika i povjerenika). Savo BESAROVIĆ (JRZ) Spasoje PRCE (HSS)

U Saboru su se osim toga nalazila dvojica narodnih zastupnika Hrvatskog seljačkog republikanskog saveza (disidenti HSS-e), dvojica oporbenih narodnih zastupnika s liste Ujedinjene opozicije iz 1938. Hrvata pravoslave vjere (bilo je ukupno četiri hrvatskih pravoslavaca), jedan iz redova bivše Hrvatske zajednice dr. Ante Trumbića i dva predstavnika njemačke narodne skupine. barun RAJAČIĆ? Svetislav ŠUMANOVIĆ, Uroš DOĐER (JRZ

Zakonskom odredbom bili su isključeni iz Sabora samo četrnaestorica narodnih zastupnika biv. HSS-e, koji su zastupali jugoslavensko stanovište, postali kraljevskim senatorima i time izgubili mandat, odnosno bili članovi Simovićeve pučističke jugoslavenske kraljevske vlade (dr. Vladko Maček, dr. Juraj Krnjević i drugi). Osam narodnih zastupnika nisu mogli ući u Sabor, jer su bili postali državnim činovnicima. Nikoga se nije prisililo ući u Hrvatski državni sabor. Dvojica narodnih zastupnika bivše HSS-e odbili su ući i za to nisu snosili nikakove posljedice, a jedan je već bio otišao u partizane. Nisu mogli ući u Sabor desetak narodnih zastupnika, čiji su izborni kotari bili priključeni Italiji, dok je ušao jedan izabran u Međimurju, tada pod madžarskim zaposjednućem. Prema tome Hrvatski državni sabor predstavljao je god. 1942-1945. golemu većinu hrvatskog naroda, od čijih su narodnih zastupnika gotovo polovica bili članovi bivše Hvatske seljačke strane. Uspostavu Hrvatskog državnog sabora neprijatelji NDH ironično nazivaju "Pavelićevim igranjem demokracije" (B. Krizman). Nije se međutim radilo ni o kakovu igranju, već su time udareni temelji i putokazi za budućnost, koja prema tisućljetnoj hrvatskoj slobodarskoj predaji neće biti totalitarna.

- Tko je stajao na čelu Hrvatskog državnog sabora?

- Hrvatski državni sabor izabrao je svoje Predsjedništvo, kojega su među ostalim sačinjavali predsjednik Marko Došen (nekadanji suradnik dr. Ante Starčevića i narodni zastupnik Radićeve HRSS-e); potpredsjednici dr. Ivan Najcan (HSS), dr. Ismetbeg Gavran Kapetanović (Muslimanska organizacija) i bilježnici dr. Savo Besarović (hrvatski pravoslavac) i Mesud Kulenović (HSS).

- Kako je Poglavnik označio ulogu Hrvatskog državnog sabora?

- Prigodom saborske zaključne sjednice Poglavnik je rekao: "... Sve stvari proći ćemo zajedno u ovom državnom saboru i njegovim odborima, gdje ćete Vi svi biti, gdje će svaki pojedinac dati sve što treba, gdje će dati svaki potrebne savjete, i gdje će vlada sa svoje strane stajati na razpolaganju, da sporazumno, dogovorno s hrvatskim narodom, s Vama, pristupi uređenju svakoga važnijeg pitanja za obćenitost, narod i državu".

- Kako je djelovao Hrvatski državni sabor u NDH?

- Sabor je donio svoj Poslovnik i izabrao svoje odbore: verifikacioni, za unutarnju upravu, pravni, prosvjetni, gospodarski, rizničarski i za molbe i žalbe. Obzirom na teško unutarnje i vanjsko stanje i ratne prilike, koje su iziskivale brze odluke, nije mogao vršiti redovitu zakonodavnu vlast, koja je ostala u rukama Poglavnika uz suradnju Državnog vijeća. No putem svojih odbora imao je zakonodavnu i savjetodavnu inicijativu, koja se uzimala u obzir pri donašanju zakonskih odredaba (svjedočanstvo narodnog zastupnika iz redova bivše HSS-e Janka Tortića: "... Suradnja između starih i mladih hrvatskih narodnih zastupnika, između radićevaca, pravaša, Džaferovih, između katolika, muslimana i pravoslavaca - bila je najsrdačnija. Idem dalje i tvrdim: težko bi bilo naći jedan parlament u kojem bi vladala jednodušnost između članova, kakova je vladala baš u Hrvatskom saboru od god. 1942" - "Razdoblje od godine 1941 - 1945. u svietlu legitimiteta hrvatske narodne volje" - "Hrvatska", B. Aires 15.III.1949., god. III., br. 4 (40), str.3).

Hrvatski državni sabor zasjedao je od 23.II. do 28.II.1942., dne 10.IV.1942. i krajem iste godine. On je privremeno predstavljao hrvatski politički narod uzet u cijelosti, a bilo je predviđeno da se bira novi Sabor godine 1943., što nije bilo moguće provesti zbog teških ratnih prilika.

- Koja je bila najvažnija odluka Hrvatskog državnog sabora godine 1942?

- Dana 28. veljače 1942. Hrvatski državni sabor donio je slijedeću državnopravnu odluku:

"Hrvatski državni sabor, kao predstavnik hrvatskog naroda u svom njegovom historijskom i državnom području izjavljuje, da su svi čini, koji su od 1. prosinca 1918. i poslije toga do osnutka Nezavisne Države Hrvatske, 10. travnja 1941., doneseni, a tiču se hrvatskog naroda i njegove državne samostalnosti, za nj bez svake moći i zato ništetni. Ujedno Hrvatski državni sabor izjavljuje, da sve državne čine, donesene prigodom osnutka Nezavisne Države Hrvatske i poslije toga, do danas, pozdravlja i prihvaća u punoj moći na čitavom državnom području hrvatskog naroda".

Time je Hrvatski sabor i pravno potpuno poništio prevarno stvaranje umjetne Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca odnosno Jugoslavije, ratificirao uspostavu Nezavisne Države Hrvatske i sve odluke Poglavnika i hrvatske vlade, potvrđujući dr. Antu Pavelića državnim poglavarom. Osim toga Sabor je saslušao i potvrdio ekspozeje ministara Hrvatske državne vlade o dotadanjem djelovanju i smjernicama za budućnost.

- Je li u Hrvatskom državnom saboru 1942-1945. postojala mogućnost slobodnog izražavanja hrvatskih narodnih predstavnika?

- Izvanredne ratne prilike nisu dopuštale neku sustavnu oporbu državnoj vladi, ali su se članovi Sabora ipak mogli slobodno izražavati, jer se poštivao njihov imunitet (nepovrijedivost dok se izričito ne ogriješe o zakone). Tako je skupina narodnih zastupnika bivše HSS-e, pozivajući se na Poslovnik, zatražila da im vlada dade pravodobni odgovor na plenarnoj sjednici Sabora, "gdje se nalazi dr. Vladko Maček i namjerava li ga se pustiti na slobodu". U predstavci se veli da uhićenje dr. Mačeka nije uslijedilo u skladu s postojećim propisima, jer protiv njega nije zametnut odgovarajući zakonski postupak. Ističu se zasluge dr. Mačeka u borbi za hrvatsku samostalnost i slobodu. Na ovu predstavku odgovorio je na zasjedanju od 28.II.1942. sam Poglavnik, koji je izjavio da je dr. Maček upućen tek na "prisilni boravak da ne bi dolazio u

dodir s ljudima koji održavaju vezu s inozemstvom, tj. s predstavnicima seljačke stranke u jugoslavenskog emigrantskog vladi". Dodao je da ta mjera zapravo štiti samog dr. Mačeka.

Na sjednici saborskog Upravnog odbora istoga dana, Ivica Kovačević, narodni zastupnik iz redova bivše Hrvatske zajednice, podvrgnuo je u prisutnosti Poglavnika, oštroj kritici rad Sabora, pa i vlade, rekavši među ostalim: "... U čemu se sastojao rad tog sabora? I imali smo sreću poslušati čitanje ekspozeja gg. ministara, koji mimo poslovnika nisu bili razdijeljeni među narodne zastupnike da se o njima raspravlja... Imali smo sreću čuti i odobriti prijedlog zastupnika dr. Mirka Košutića, da svamu onome, što se radilo, ovaj sabor kaže "amen", tj. da s tuđih leđa sve daće i nedaće prima na svoja leđa. Usto istodobno, visoki sabore, ja vas ne trebam podsjećati, što i kako se kod nas radilo". (F. Butić-Jelić, Prilozi za proučavanje historije NDH u razdoblju 1942-1943. godine, "Putevi Revolucije", Zagreb 1964., br. 1-2, str. 343).

Prema navodu narodnog zastupnika za kotar Makarsku Stipe Matijevića (HSS), Poglavnik je tada odgovorio Ivici Kovačeviću: " - Čini li Ti se neznatnim što je Sabor potvrdio poništenje Jugoslavije i uspostavu Nezavisne Države Hrvatske u ime goleme većine hrvatskog naroda?.

- Da li je bilo još slučajeva slobodnog istupanja hrvatskih narodnih zastupnika u NDH?

- Dne 30.XI.1942. desetorica sabornika, na čelu s predsjednikom Markom Došenom i doglavnikom Ademagom Mešićem, podnijeli su memorandum Poglavniku. U njemu se naglašuje da je državnom poglavaru "Sabor jedini suradnik", da predstavlja 200 hrvatskih glasova za hrvatsku upravu. Nadalje se kaže da su sreću, što je nastala Država Hrvatska pomutili Rimski ugovori i opisuje talijansku strahovladu u Dalmaciji i ostalim zaposjednutim područjima, dodavši da "to opće očajanje iskorišćuju neprijatelji hrvatskog naroda da bi novu hrvatsku državu ogovarali i omrznuli, da bi je tako pobijali politički, moralno i socialno". Ističe se, da "velik dio tih ljudi u Dalmaciji i u obalnoj zoni nisu ni komunisti ni anarhisti, nego pravi Hrvati i rodoljubi, koji su bili prisiljeni da se pred došljakom povuku u brda i špilje da bi spasili život". Traži se odlučno "da se raščisti pitanje tuđeg utjecaja", da se "zaustavi istrebljavanje našeg stanovništva u Dalmaciji, Hercegovini i Bosni". Zahtijevaju se temeljite promjene u državnoj upravi, navodeći da se "u redove ustaša uvukao u buri revolucije i takav soj ljudi, koji je iz nizkih i nečistih motiva - izkorišćujući ustaštvo i hrvatstvo - pružio prste i prema državnoj privatnoj imovini - i tako nanio neizmjernu štetu ugledu i autoritetu države". Traži se odlučno čišćenje i istupa protiv "dvotračnosti državne uprave", jer ona ne može istodobno biti u rukama i ministara i ustaških dužnosnika. Zahtijeva se istraga o prilikama u koncentracionim logorima i mogućnost da se optuženi brane zakonskim putem pred redovitim sudovima i upravnim oblastima. Podvrgava se oštroj kritici rad ministra hrvatskog domobranstva vojskovođe Slavka Kvaternika - "čovjeka bezgranično gladnog moći, koji je uspijevao da u svojim rukama i izvan svog resora spoji gotovo sve grane javnog života". Iziskuje se jedinstvene hrvatske oružane snage - "da mjesto nesposobnih i nepouzdanih dođu ljudi od časti, znanja i sposobnosti, koji mogu ponovno uspostaviti narušenu pravnu sigurnost i vjeru u državu, njenu moć i zakone". Posebno se podvlači: "Hrvatski se sabor mora kao pravi predstavnik naroda u duhu njegove stoljetne tradicije i u skladu sa sadašnjim potrebama odgovornosti svih političkih faktora reorganizirati i iznova sazvati. Hrvatima je Hrvatski državni sabor stoljećima bio poviestni predstavnik naroda, zastupnik i zaštitnik hrvatske državnosti i njen najviši autoritet javnog prava oko kojega se čitav hrvatski narod uviek okupljao, a i sada će se okupljati". Nadalje se traži provođenje zakonskog

postupka protiv svih zatvorenika i puštanje na slobodu svih onih, koje se ne pronađe krivima; nadzor Ministarstva unutarnjih poslova nad sabirnim logorima i oslobođenje svih onih, koji nisu počinili osobne prekršaje te pozivanje na odgovornost svih onih, koji su se na bilo kojem području ogriješili o zakone, čast i probitke hrvatskog naroda i države.

- Da li je memorandum hrvatskih narodnih zastupnika imao kakve posljedice?

- Pospješio je definitivno udaljenje s vlasti vojskovođe Slavka Kvaternika i njegovog sina pukovnika Eugena (vojskovođi se odalo priznanje za njegove zasluge, lučivši ih od pogrešaka, odredivši mu doličnu mirovinu). Ukinuta je Ustaška nadzorna služba (UNS), čije su ovlasti prenesene na Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost (GLAVSIGUR) i druge redovite redarstvene oblasti. Posebna povjerenstva pregledala su sabirne logore i zatvore te su pušteni mnogi zatočeni ili uhićeni, a drugi su podvrgnuti redovitom suđenju. Početkom god. 1943. postrojeno je Ministarstvo oružanih snaga (MINORS), koje je započelo postupno stvaranje potpuno jedinstvene hrvatske vojske, umjesto odvojenosti domobrana i ustaša. Provedeno je potrebno čišćenje ustaških redova te su razriješeni dužnosti mnogi ustaški dužnosnici.

Time nisu bile odstranjene sve neprilike, koje su donašali ratni događaji, odmetništvo, a i neodgovorni pojedinci, no pristupalo se, koliko je bilo moguće, poboljšanju prilika u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Hrvatski državni sabor 1942-1945. predstavljao je bitnu volju hrvatskog naroda - a to je bila (i jest) potpuna narodna sloboda i državna nezavisnost Hrvatske i Hrvata. Za to su neprijatelji hrvatskog naroda pogubili brojne hrvatske narodne zastupnike, a mnogi su umrli u izbjeglištvu.

GOSPODARSTVO U NDH

- Je li Nezavisna Država Hrvatska bila u stanju postojati kao samoopskrbna država?

- Hrvatska je zemlja neslućenih prirodnih bogatstava i kao takva predstavlja jednu gospodarsku cjelinu. Različnost sastava i oblika tla, omogućuje osebujnost i bogatstvo biljnog i životinjskog svijeta, a i u šumskom i rudnom blagu spada u red najbogatijih europskih zemalja, koliko količinom toliko i kakvoćom. Pod neobično povoljnim prirodnim uvjetima se razvila i poljoprivredna proizvodnja. Panonska žitorodna polja su bogata žitnica Hrvatske, krmnog i veleobrtnog bilja, voća, najboljih svinja i stoke krupnog zuba. Na području Dinarskih planina uspješno se razvija ratarstvo, stočarstvo, šumarstvo i voćarstvo. U primorskim krajevima uspijeva zimzeleno drveće, južno voće, dalmatinska loza, smokva, maslina i hercegovačko-dalmatinski duhan. Svojom poljoprivrednom proizvodnjom mogla je Hrvatska prije Drugog svjetskog rata ne samo prehraniti sve svoje stanovništvo nego i znatne viškove izvoziti u skoro sve europske zemlje. Napokon, Jadran daje Hrvatskoj neizmjerne prednosti pred svim srednjoeuropskim zemljama i čini od nje zapravo veliku trgovačku i prometnu luku Srednje Europe. (Dr. Zvonimir Buljević, "Hrvatska", Buenos Aires 1949).

- Koje je bilo gospodarsko stanje NDH?

- Uzevši sa stanovišta gospodarskog zemljopisa može se opisati slijedeće grane proizvodnje: Ž i t a r i c e: kukuruz, pšenica, ječam, zob, raž, i u manjim količinama heljda i proso; P o v r ć e: krumpir, grah, kupus, luk, grašak, leća, rajčice, paprike, mrkve, lubenice i dinje; K r m n o b i l j e: sijeno, djetelina, lucerna, stočna repa i grahorica. V e l e o b r t n o b i l j e: konoplja, lan i pamuk - sladorna repa, uljena repica, mak i suncokret - hmelj, cikorija, paprika, duhan i buhač; M e d i c i n s k o - a r o m a t s k o b i l j e: ružmarin, kadulja ili žalfija, lovorika, pelin, kamilica, lipov cvijet i bunika; V o ć e: šljive, jabuke, kruške, orasi, kajsije, breskve, trešnje, višnje (i maraska), dunje, kesteni, masline (ubraja se u voće iako je maslinovo ulje začin), smokve, bademi, rogači, šipak, limuni i naranče; V i n o g r a d a r s t v o: vino i grožđe. - S t o č a r s t v o: goveda, konji, magarci i mazge, svinje, ovce i koze. - P e r a d a r s t v o, p č e l a r s t v o i s v i l a r s t v o. - Š u m a r s t v o: bjelogorice - bukve i hrastovi, i crnogorice. - R i b o l o v: pomorski i slatkovodni (riječni, jezerski i umjetnih ribnjaka); gajenje kamenica i vađenje spužava i koralja. - R u d a r s t v o: velika vrsta rudnog blaga kao rijetko koje zemlje u Europi, - srebro, zlato, živa, bauksit, sol, sadra, sumpor, cementni lapor ili tupina, mramor, granit, asfalt, zemno ulje i zemni plin.

- Koje su grane prerađivanja dobara postojale u NDH?

- Postojali su kućni obrti, ženske udruge čipkarstva, tkanje sagova, košaraštvo, lončarstvo, predenje i tkanje, narodne nošnje itd. Drvorezbarstvo, seljačke kućna radinost predmeta izrađenih iz kože, drveta, tkiva i druge građe sa samorodnim oblicima, motivima i šarama.

O b r t: Za vrijeme NDH bilo je krajem god. 1941. ukupno 55.686 obrtničkih poduzeća: zagrebačka obrtna komora - 22.155, osječka - 20.074, sarajevska 5.629, banjalučka - 5.828, dubrovačka (oko) 2.000.

S t r u č n e š k o l e: 3 srednje tehničke, 13 obrtnih, 108 ženskih stručnih škola i 122 stručne šegrtske škole.

V e l e o b r t (tvornička izradba), prehrambeni, drvni, tkalački (tekstilni), kožarski, metalurgijski, kemijski (eksplozivi i barut - Mahično, op.ur.), gradjevni i elektrotehnički, zrakoplovni (Zemun).

- Da li se gospodarstvo u NDH moglo razviti unatoč četničko-partizanskom razaranju?

- Hrvatsko gospodarstvo doživjelo je god. 1919. prvi teški udarac u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca, kada je beogradska vlada odredila da se mijenja 4 zlatne krune za 1 srpski papirnati dinar (1 zlatna kruna je g. 1919. vrijedila 4 švicarska franka). Cijene su na to poskočile za 1.100 posto, a nadnice i plaće tek za 20 do 50 posto. Zbog pljačkaške agrarne reforme u korist srpskih dobrovoljaca, hrvatsko gospodarstvo je za vrijeme svjetske krize 1931. doživjelo potpuni slom.

Unatoč ratu, gospodarstvo NDH se počelo razvijati u sjevernim krajevima, jer su ono na jugu uništavali do god. 1943. Talijani. Jugo-komunistički prvak dr. Vladimir Bakarić priznao je nakon rata, da se u NDH zbio "ekonomski boom" (nagli porast). Krajem god. 1942. smatralo se da ima u NDH 2.740.000 gospodarski djelatnih osoba, koje prehranjuju ukupno 5.750.000 stanovnika. Država je zaštićivala zadrugarstvo i potrošačko-prodajne zadruge - preko 600 udruženih u 11 saveza. Gospodarska sloga, osnovana god. 1935., imala je 270.000 članova u 5.200 sela. Novčani sustav se odvijao kroz dvadesetak državnih, gradskih i dioničkih banaka, na

čelu s Hrvatskom državnom bankom, Prvom hrvatskom štedionicom (33 podružnica) i Hrvatskom zemaljskom bankom za Bosnu i Hercegovinu. Bilo je pet velikih osiguravajućih zavoda.

Dizane su nove tvornice i razvijano rudarstvo. Preko 1.700 tvornica je djelovalo u veleobrtu. Proizvodnja kukuruza, sa 1.100.000 hektara bila je među prvima u Europi, uz važnu proizvodnju i drugih žitarica, duhana, šljiva, šećerne repe, maslina, kudelje itd.

Kako smo već istakli, socijalni položaj seljaka i radnika se u NDH znatno poboljšao, unatoč četničko-partizanskom razaranju, paljenju i ubijanju, te u NDH nije došlo do takve gladi, kao u drugim europskim zemljama za vrijeme rata. Bilo je doduše oskudice u onim krajevima, koje su pustošili četnici, partizani, Talijani i savezničko bombardiranje.

Državni poglavar je istakao: "... Jedna od glavnih žila, što raznosi krv po tielu narodnom, jest narodno gospodarstvo. Mi ćemo narodno gospodarstvo u hrvatskoj državi postaviti na takve temelje, da će nam mnogi zavidjeti, da će hrvatski narod u njemu naći svoje zadovoljstvo i blagostanje. Naša zemlja je bogata, naša zemlja je u mnogim granama najbogatija u cijeloj Europi, a naš narod je najmarljiviji i najradišniji narod. Sva prirodna bogatstva služit će hrvatskom narodu u prvom redu..." (Zagreb, 21.V.1941.).

"... Jedan liepi dio naše zemlje jest plodan žitaricama, nu ima i mnogo krajeva, gdje se doduše rađaju junaci, nu ne rađa pšenica bjelica. Važna je stoga zadaća, da se kruh svagdanji učini pristupačnim svakom kraju naše domovine...". (Hrvatskom državnom saboru 28.II.1942.).

PROSVJETNI ŽIVOT U NDH

- Koji su bili glavni prosvjetni uspjesi u NDH?

- Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti u Zagrebu dobila je dne 15. srpnja 1941. ispravno ime: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti i nastavila djelovanjem na prosvjetnom i znanstvenom polju, izdajući nekoliko knjiga svojih radova. Do god. 1941. izdala je pod starim imenom razne zbirke kao "Izvori za najstariju povijest hrvatsku" (Rački); "Spomenici iz doba hrvatskih vladara" (Bulić i Jelić); "Hrvatska prije god. 1102" (Rački); "Diplomatički zbornik Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonija" (Smičiklas); "Dubrovački povijesni i pravni spomenici, stari hrvatski pisci" (20 knjiga); "Prinosi za hrvatski pravno-povijesni rječnik" (Mažuranić); "Rječnik hrvatskog jezika" (12 knjiga), itd.

Akademija objavljivala je svoje godišnje Ljetopise, a također zbornike rasprava i članaka pod imenom "Rad", kojih je izašlo do 1941. ukupno 271 knjiga, a za NDH još 7. Uz Akademiju razvila se knjižnica (90.000 knjiga god. 1942.) i Strossmayerova galerija slika (700 vrijednih slika i kipova domaćih i stranih umjetnika), Orijentalna zbirka s oko 2.700 fermana, bereta i kodeksa iz turskog doba, zbirka glagoljskih isprava i Arheološki muzej. Izdavala je također međunarodni vjesnik na francuskom jeziku.

Osnovan je Hrvatski izdavalački bibliografski zavod - koji je od 1941. do 1945. izdao preko 400 knjiga i daljnja 4 sveska Hrvatske enciklopedije (uništene god. 1945/46.). Matica hrvatska proslavila je u NDH svoju 100-godišnjicu i zajedno s Hrvatskom državnom tiskarom, Društvom sv. Jeronima i drugim nakladnim zavodima izdala daljnjih 1000 knjiga. Posebna pozornost posvećena je promicanju književnosti Hrvata muslimana (preko 50 djela), dok je

sveučilišni profesor Hamdija Kreševljaković imenovan prvim hrvatskim akademikom muslimanske vjeroispovijedi.

Hrvatsko sveučilište povećano je u Zagrebu Farmaceutskim fakultetom, u Sarajevu Medicinskim i Bogoslovnim (katoličkim i muslimanskim) fakultetima, a Hrvatsko-pravoslavna bogoslovija uzdignuta je također na razinu fakulteta. Osnovano je Hrvatsko pučno sveučilište, koje je prosvjetu, znanost i umjetnost približilo narodnom mnoštvu.

Izlazilo je oko 100 časopisa i glasnika, uključivši desetak dnevnika i dvadesetak tjednika. Od kulturnih smotri ističu se "Hrvatska revija", "Hrvatska smotra", "Hrvatska straža" i "Plava revija", a od znanstvenih "Priroda". Vrlo su djelatna Društvo hrvatskih književnika i Društvo hrvatskih novinara, koja Hrvatsku približuju ostaloj Europi, dok njihovi članovi sudjeluju u savezima europskih književnika i novinara. Postrojen je Hrvatski dojavni ured "Croatia".

Osnovan je Hrvatski slikopisni (filmski) zavod "Croatia", koji je redovito objavljivao "hrvatski slikopisni tjednik". Dokumentarni film "Straža na Drini" dobio je prvu nagradu za dokumentarne filmove Međunarodnog festivala u Veneciji god. 1942. Slikan je prvi govoreni i dugometražni igrani film "Lisinski", koji je s uspjehom prikazivan u brojnim europskim zemljama.

U studenom 1941. održana je u Umjetničkom paviljonu na Trgu kralja Tomislava u Zagrebu, I. izložba hrvatskih likovnih umjetnika. Na III. izložbi god. 1943. sudjelovala su 64 hrvatska umjetnika sa 146. djela. Pri Predsjedništvu vlade postrojen je Ured za međunarodne izložbe, koji je organizirao vrlo uspjele izložbe "Hrvatska kroz vjekove" (Mlatci, Milan, Rim, Beč i Bratislava 1942-1943). Likovna umjetnost bila je obrađena u zborniku "Naša Domovina" i u Hrvatskoj enciklopediji. Jedanaest hrvatskih likovnih umjetnika, pod vodstvom Ivana Meštrovića i Joze Kljakovića, uspješno su izlagali na Biennalu u Veneciji god. 1942.

Hrvatski pjevački savez imao je 120 društava s 10.000 članova i nastupa na brojnim koncertima. Uspješno djeluju i Hrvatsko državno kazalište i Opera u Zagrebu, otvaraju se nova državna kazališta u Sarajevu, Osijeku, Banjoj Luci i Dubrovniku. Hrvatsko državno kazalište i opera s 278 umjetnika doživljuju lijep uspjeh u Italiji god. 1942. (Venecija, Firenca, Rim) i nastupaju i pred sv. Ocem Pijom XII. u Vatikanu. Značajni su i nastupi s "Ognjištem" M. Budaka u inozemstvu. Svakodnevnim koncertima ističu se Zagrebačka filharmonija, razni orkestri, kvarteti, tamburaški zborovi, itd. Pojedini hrvatski pijanisti i solisti daju uspjele koncerte po raznim europskim zemljama.

Otvoreni su i povećani mnogi muzeji i knjižnice (osobito one Hrvatske radničke komore), unaprijeđeno zdravstvo, šport i tjelovježbe. God. 1943. Hrvatska dobiva europsko nogometno prvenstvo, uz brojne međunarodne uspjehe u tenisu, šakanju itd.

"Škole su stara odlika hrvatskog naroda, a čeka nas veliki posao, da se usavrše, a napose pučko i stručno školstvo. Narodna seljačka prosvjeta podignuta do čim većeg stupnja dovodi i do boljeg zdravstvenog i gospodarskog stanja naroda, pa joj treba posvetiti čim veću pozornost..." - naglasio je državni poglavar u svojoj Poslanici Hrvatskom državnom saboru dne 23.II.1942.

Godine 1941. osnovan je Državni zavod za narodnu prosvjetu, koji priređuje brojne kulturne nastupe, osobito one seljačkog narodnog umijeća.

Hrvatsku posjećuju brojni strani književnici, novinari, učenjaci i umjetnički sastavi, a uz spomenute, priređuju se i izložbe hrvatskog narodnog umijeća i fotografije u Budimpešti, Bukurešku, Berlinu, Bratislavi, Rimu, Milanu i drugdje.

ČETNICI I NJIHOVI MASOVNI POKOLJI HRVATA U NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ

- Tko je započeo s masovnim pokoljima pučanstva na hrvatskom narodnosnom području?

- Poznato je, da su Srbijanci bili započeli s ubijanjem stotina zarobljenih Hrvata, koje su htjeli prisiliti da stupe u jugoslavenske dobrovoljce, još god. 1917. u Odesi. U Kraljevini SHS odnosno Jugoslaviji srbijanski žandari, četnici, policajci i pripadnici raznih terorističkih organizacija, umorili su od godine 1918. do 1941. preko tisuću Hrvata i Hrvatica (Zagreb i okolnji kotarevi, Sandžak, Lika, Hercegovina, Omiš, Sibinj, Senj itd.). Umorili su i brojne istaknute Hrvate (Stjepana Radića i drugove, dr. Milana pl. Šuflaya, književnika Ivana Kozarčanina i mnoge druge).

Godine 1941. srpski pripadnici jugoslavenske vojske i četnici započeli su s pokoljima nevinih Hrvata i Hrvatica već od samog početka rata. U Makedoniji i Srbiji poubijali su 70 Hrvata, oficira, podoficira i vojnika jugoslavenske vojske. Od 7. do 14. travnja iste godine umorili su na desetke nevinih Hrvata i Hrvatica u okolici Bjelovara, u Srijemskoj Mitrovici, Doboju, a pogotovo u selima oko Mostara i Čapljine u Hercegovini, zapalivši njihove kuće.

O četničkim pokoljima nedužnog hrvatskog pučanstva postoje nepobitne isprave, pogotovo one objavljene u "Sivoj knjigi" Ministarstva vanjskih poslova NDH (Zagreb 1942) i u knjigi "Dokumenti o izdajstvu Draže Mihailovića" (Beograd 1946). Mostarski biskup dr. Josip Čule izjavio je: "Srbi su prvi započeli s jamama u Hercegovini" ("Glas koncila", Zagreb 15.VI.1983.).

Slično je bilo i u svim ostalim hrvatskim krajevima, o čemu postoje nebrojena vjerna svjedočanstva.

- Da li su srpski pokolji hrvatskog pučansstva u NDH bili djela neodgovornih pojedinaca?

- Draža Mihailović i njegovi suradnici izradili su pomni plan istrebljavanja hrvatskog pučanstva, pogotovo onog muslimanske vjeroispovijedi. To su vršili pojedini četnički komandanti na području NDH od početka i bez ikakovih naročitih uputa. Njihov vođa, pukovnik Draža Mihailović, poslao im je dne 20.XII.1941. i razrađeni nacrt za "čišćenje državne teritorije od svih narodnih manjina i nenacionalnih elemenata... čišćenje Sandžaka od muslimanskog i Bosne i Hercegovine od muslimanskog i hrvatskog življa". (Jozo Tomasevich, War and Revolution in Yugoslavia, 1941-1945, Stanford, Cal. 1973, str. 170).

- Koliki je bio broj četničkih žrtava u NDH?

- Četnici su, prema procjeni, poklali preko 100.000 Hrvata, većim dijelom muslimanske vjeroispovijedi. Sam Draža Mihailović priznao je pred jugoslavenskim sudom u Beogradu god. 1946. da su njegovi četnici poklali "oko 29.000 Hrvata, većinom muslimana".

- Je li jugoslavenska kraljevska izbjeglička vlada pokušavala spriječiti četničke pokolje Hrvata tijekom rata?

- Jugoslavenska kraljevska vlada u Londonu bodrila je četnike na pokolje Hrvata, pod izlikom "uništavanja slugu okupatora i narodnih izdajnika". Preko radija tražila je ubijanje pojedinih istaknutijih ljudi, nalazeći da se protiv toga i toga "primeni slovo Z" (Zaklati). Draža

Mihailović je redovito izvješćivao jugoslavensku kraljevsku vladu u izbjeglištvu o uništavanju hrvatskog pučanstva i zbog toga je bio promaknut u čin armijskog generala, odlikovan Karađorđevom zvezdom s mačevima i imenovan ministrom vojske, mornarice i vazduhoplovstva. Raskralj Petar II. uputio je nekoliko čestitaka generalu Draži Mihailoviću preko radija.

Kada su članovi britanskog vojnog izaslanstva kod "gorskog štaba" Draže Mihailovića godine 1943. došli u Višegrad, mogli su sa zgražanjem ustanoviti grozne četničke pokolje. No ni saveznici nisu nikada službeno prosvjedovali protiv četničkih zvjerstava, koja su katkada pogađala i pravoslavne, što im se nisu htjeli priključiti.

- Jesu li četnici, nakon sukoba s partizanima, surađivali s oblastima NDH?

- Četnika je na području NDH bilo odjednom najviše do 20.000. Oružavali su ih i hranili Talijani i Nijemci, u nadi da će se oni zdušno boriti protiv partizana. Četnici su međutim svoju djelatnost usmjerili uglavnom protiv Hrvata. Sam Draža je izjavio na sudu da mu je "glavni cilj bio uništi Nezavisnu Državu Hrvatsku".

Tek kada bi ih teško pritisle Hrvatske oružane snage odnosno partizani, četnici su potpisivali ugovore o suradnji s hrvatskim državnim oblastima, priznavajući NDH. Tako su god. 1942-1943. sklopili sporazume s hrvatskim oblastima četnički komandanti Uroš Drenović, Lazar Tesanović, Radoslav Račić, Borivoj Keserović, Radoje Kosorić i drugi. Kako su poslije sami iznijeli, mislili su te sporazume izigrati prvom prilikom, što su i uradili u većini slučajeva. Oni su tek tu i tamo sudjelovali u borbi protiv partizana s Hrvatskim oružanim snagama, a uglavnom s Talijanima i Nijemcima. Uroš Drenović je s 200 četnika pomogao obraniti Banju Luku početkom godine 1944.

- Kakva je bila sudbina četnika u NDH?

- Kad su se Nijemci povlačili iz Srbije, Crne Gore i Bosne godine 1944-1945., slijedio ih je preostali dio četnika, njihovih saveznika. Oko 7000, uglavnom crnogorskih četnika vojvode Pavla Đurišića. (Njega su Draža i Nedić bili promaknuli u pukovnika, a Nijemci odlikovali Željeznim križem). Da bi mogli nesmetano prolaziti preko područja NDH, zamolili su Hrvatsku državnu vladu da im omogući otići u Sloveniju. Pri tome su hinili da priznaju Crnogorsku narodnu vladu dr. Sekule Drljevića u Zagrebu i da se priključuju Crnogorskoj narodnoj vojsci. Bilo im je određeno da se povlače slavonskom obalom Save, pod nadzorom Hrvatskih oružanih snaga, koje su im ustupile i lijekove, naročito protiv tifusa i smjestili bolesne u bolnice. Međutim, četnici su nenađano prešli na bosansku stranu Save. Namjera im je bila popaliti što više hrvatskih mjesta i poubijati što više Hrvata, spojiti se sa ostalim četnicima po Bosni i Kordunu te čak uništiti Staru Gradišku. Hrvatske oružane snage pod vodstvom generala Luburića, Gustovića i Metzgera stale su im na put na Lijevča Polju, sjeverno od Banje Luke i gotovo ih sve uništile dne 4. i 5. travnja 1945. Tu je pao i vojvoda Đurišić, poznati koljač Hrvata. Samo mali dio uspio se pod okriljem Nijemaca spasiti u Istri i Sloveniji, a pri kraju rata razoružali su ih Englezi. Ostatak četnika, koji su se povlačili iz Srbije i Crne Gore, uništili su partizani na Zelengori u Bosni. Nakon rata pao je u partizanske ruke izdajom svojih vlastitih ljudi i general Draža Mihailović. Godine 1946. bio je osuđen na smrt u Beogradu zbog svoje dokazane suradnje s Nijemcima i Talijanima i mjestimične borbe protiv partizana.

PARTIZANI I NJIHOVI ZLOČINI NA PODRUČJU NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE 1941-1945.

- Kakav je bio značaj Komunističke partije Jugoslavije i njezinog partizanskog oružanog pokreta 1941-1945.?

- Komunistička partija Jugoslavije stajala je od svog utemeljenja god.1919. na stanovištu održavanja Jugoslavije, najprije centralističke i unitarističke, s tobožnjim "jedinstvenim jugoslavenskim narodom", a zatim od god. 1937. federalističke, s priznavanjem različitih narodnosti. No i taj federalizam bio je zapravo izigravan strogim centralizmom i unitarizmom KPJ, kojoj je Komunistička partija Hrvatske bila tek podređena zemaljska organizacija. U početku su neki komunistički vođe u Hrvatskoj kadkada isticali da se bore za "sovjetsku Hrvatsku" - kako bi lakše predobili Hrvate, kojima je svaka Jugoslavija bila zazorna. No ta "sovjetska Hrvatska" nije značila neku nezavisnu državu, već tek puku područnu jedinicu u općoj svjetskoj sovjetskoj državi.

Partizanstvo se moralo dakako strogo pridržavati jugoslavenske i komunističke linije KPJ, koja je s njime upravljala.

- Jesu li se Komunistička partija Jugoslavije i njen oružani partizanski pokret izjasnili za teror protiv NDH i svih njenih stanovnika, koji nisu prihvaćali boljševički program?

- Komunistička partija Jugoslavije bila je sekcija Komunističke internacionale, a partizanstvo je postrojeno prema sovjetskom uzoru i nalogu iz Moskve. Odmah nakon njemačkog napadaja na Sovjetski Savez, dne 23. lipnja 1941., KPJ je izdala proglas, u kojemu se otvoreno pozivalo na teror, prema direktivi Kominterne: Rušite! Palite! U tom proglasu se poziva pod krinkom "borba protiv fašizma" na uništenje svih onih, koji su neprijatelji partije ili bi mogli biti smetnja njenom usponu na vlast. Tu se otvoreno poziva na uništenje svih mogućih protivnika: "... U toj borbi neće biti pardona zločinačkim fašističkim vođama i njihovim vernim slugama, u toj borbi neće biti pardona fašističkoj finansijskoj oligarhiji i njenim satrapima!" (Josip Broz Tito, Politički izvještaj V. kongresu KPJ, Beograd 1948., str. 37).

- Kako su partizani provodili svoj teror protiv NDH i njenog pučanstva?

- Na području NDH vrlo se malo Hrvata odazvalo partizanskim pozivima za oružanu borbu god. 1941. Radilo se tek o kojoj tisući članova partije. Onima koji se nisu htjeli odazvati tada su zaprijetili da će biti prijavljeni hrvatskim redarstvenim oblastima. U parizane su otišli uglavnom pravoslavci, koji su se smatrali Srbima i koje je partija uspjela zaplašiti da će biti uništeni tobožnjim ustaškim pokoljima. Kako bi se što veći broj ljudi privukao u partizane, njihovo vodstvo odredilo je vršenje terorističkih djela. U jednoj svojoj direktivi Tito veli: "Odmazde će privući ljude u naše redove".

Partizanske skupine su započele izazivačkim napadajima i atentatima na željezničke pruge, pri čemu su stradavali i brojni putnici, dok je opskrba zemlje bila znatno otešćana. Također su napadali iz busije na hrvatske, njemačke i talijanske vojne postrojbe i razne uređaje (atentati na Glavnu poštu i ustaške i njemačke jedinice u Zagrebu; na talijanske vojnike u Splitu i drugdje). Partizansko četovanje je prema smjernicama njihovog vodstva izbjegavalo otvorenu borbu.

- Je li u partizanskim napadajima stradavalo nedužno hrvatsko pučanstvo?

- Do početka godine 1942. partizani su djelovali skupa sa četnicima u pokoljima hrvatskog stanovništva po Bosni, Hercegovini, Lici i na Korđunu. Tada je umoreno na tisuće nevinih hrvatskih seljaka, a njihove kuće zapaljene. Nakon poraza četnika i bjegstva njihovih vođa u Srbiju i Crnu Goru, na tisuće četnika prešle su u partizane, a pojedini njihovi komandanti, koji su se istakli u klanju Hrvata, postali su partizanski komandanti i nastavili s klanjem Hrvata (vidi: Adil Zulfikarpašić, partizanski potpukovnik, "Put u Foču", Dnevnik 1942).

Partizani su prema prokušanim boljševičkim metodama radili sustavnije od četnika. Oni nisu poduzimali masovna klanja hrvatskog i ostalog pučanstva, ali su sustavno ubijali sve one, koji su im bili neprijatelji, pa i sumnjivi. Pri zaposjedanju manjih hrvatskih mjesta i sela ubijali su sve pripadnike hrvatskih vojnih postrojbi, državnih oblasti, redarstva, oružništva, Ustaškog pokreta, pa i učitelje, a osobito svećenike i redovnike. (Tijekom rata umorili su 344 hrvatskih svećenika i redovnika, uz dvadesetak časnih sestara). To se je osobito dogodilo u Prijedoru i okolici god. 1942. (oko 5000 poklanih Hrvata), u Bihaću, Kostajnici, Kupresu, Bugojnu, Boraču, Livnu, Varcar Vakufu, Jajcu, Travniku (oko 400 umorenih), Foči, Virovitici, Dubrovniku, Splitu, Senju itd. Žrtve su bile sumarno likvidirane hitcem u zatiljak ili su ih tobožnji "narodni sudovi" osuđivali na smrt, a često su bile podvrgavane strahovitim mučenjima. Redovito su bili masakrirani zarobljeni pripadnici Hrvatskih oružanih snaga (na pr. oko 800 u Travniku i Tuzli god. 1944.; par stotina u Zagvozdu i Splitu i 80 kod Bjelovara god. 1945. itd.).

- Kako su se ponašali partizani na zaposjednutim područjima NDH?

- Partizani su na zaposjednutim područjima organizirali svoje "narodne odbore", koje su sačinjavali uglavnom Srbi, uz nešto Hrvata komunista. Ti "narodni odbori" radili su prema uputama partizanskog vodstva. Zapljenjivali su hranu, stoku i sve što je trebalo partizanima. Narod je bio prisiljavan prisustvovati partizanskim mitinzima, na kojima su se izvikivale komunističke obmane i parole, uz golema obećanja za "sretnu budućnost u crvenom raju". Organizirana je doušnička služba, tako da nitko nije bio siguran kad će ga optužiti kakvi partizanski povjerenik. Partizanski general Ivan Šibl spominje da se na "oslobođenoj teritoriji" sustavno ubijalo sve ustaše, a da se je strijeljalo i seljake koji bi sakrili 10 kg soli. ("Vjesnik u srijedu", Zagreb 14.VI.1967).

- Koliko su žrtava izazvali partizani u NDH?

- Cijeni se da je tijekom rata 1941-1945. u NDH stradalo životom oko pola milijuna Hrvata, uključujući i pripadnike Hrvatskih oružanih snaga. Činjenica je, da je popis pučanstva god. 1948. zabilježio da je stanovništvo Hrvatske spalo za 8713 duša prema popisu iz godine 1931. Trebalo je međutim porasti za najmanje pola milijuna. Krajem rata, nakon Bleiburga, partizani su poubijali u "marševima smrti" veći dio od 700.000 hrvatskih izbjeglica i vojnika. Tito veli: "... U završnim bojevima naše snage su uništile blizu 200.000 neprijateljskih vojnika i isto toliko zarobile". (Spomenuti izvještaj, str. 73). Bivši rektor zagrebačkog sveučilišta i nekadanji istaknuti član partije, dr. Ivan Supek, veli da su partizani iza Bleiburga "poubijali 300.000 osoba, i to ne samo ustaša i domobrana, već i žena i djece" ("Krivokletnik na ljevici", Zagreb 1980).

Otkriveni masovni grobovi umorenih Hrvata i Hrvatica u Kočevskom Rogu, Jazovki, Babinoj Kali kod Splita itd., samo su mali dio hrvatskih grobova, koje su napunili jugokomunistički partizani 1941-1945. Hrvatski narod je u tom razdoblju pretrpio prema

mnogim procjenama gubitak od oko milijun svojih pripadnika, uključujući i nazadak u prirodnom porastu. Veći dio tog gubitka skrivili su bez sumnje partizani.

- Kolike su bile tvarne štete tijekom rata na području NDH, a koje su izazvali partizani?

- "Enciklopecija Jugoslavije" (svezak IV., str. 202, Zagreb 1972) iznaša goleme tvarne štete počinjene na području NDH tijekom rata 1941-1945. Navode se među ostalim: uništenje 1787 veleobrtnih i rudarskih objekata, 83 posto željezničkih pruga i vagona, 50 posto mostova, 90 posto trgovačkog brodovlja, 2.500.000 grla stoke, 2.700.000 stabala voćaka, 74.827.000 čokota vinove loze, 102.000 raznih poljoprivrednih strojeva i 1.430.000 raznih sprava i alata, uz 260.000 stambenih i gospodarskih zgrada - i to samo na području današnje Republike Hrvatske. Te se štete cijene na 117 milijardi predratnih dinara. U Bosni i Hercegovini teško je stradalo desetak glavnih i niz manjih rudnika, 121 pilana, 44 električnih centrala, 1.472.000 grla stoke, uz 4.441.000 ovaca i koza, 5.200.000 rodnih stabala, 115.000 raznih poljoprivrednih strojeva i 15.800.000 komada raznog oruđja. Uništeno je 148.000 seljačkih kola, a sve su pruge i mostovi bili temeljito razoreni. Opljačkano je 10.000 trgovina. Ukupna šteta cijenila se na 34 milijarde predratnih dinara.

Jedan dio tih golemih materijalnih šteta na području NDH počinili su Talijani i Nijemci, a Hrvatske oružane snage i oblasti nisu imale nikakvog probitka uništavati svoje vlastito dobro, osim u neizbježivim ratnim pothvatima. Veći dio tih šteta otpada svakako na partizane. Njihovi autori hvale se u svim svojim djelima kako su partizani temeljito uništavali pruge, mostove, tvornice i sve što je moglo poslužiti neprijatelju.

- Tko su bili partizanske vođe?

- Kako se iz svih službenih jugoslavenskih isprava i djela vidi, partizanski pokret su i na području NDH vodili uglavnom Srbi odnosno Crnogorci, uz ograničen broj Hrvata po rođenju.

Glavni vođe partizanskog pokreta bili su slijedeći Srbi odnosno Crnogorci: Milovan Đilas, Aleksandar Ranković, Arsa Jovanović, Mitar Bakić, Miloš Minić, Pero Četković, Radoslav Babić, Šoša Mažar, Milinko Kušić, Slavko Rodić, Ilija Došen, Koča Popović, Peko Dapčević, Filip Kljajić, Artur Turkalin, Slaviša Vajner, Rade Končar itd.

U Hrvatskoj su partizanski vođe hrvatskog porijekla bili u znatnoj manjini (Većeslav Holjevac, Ivan Rukavina, Ivan Gošnjak, Vicko Krstulović, Andrija Hebrang, Jakov Blažević, dr. Vladimir Bakarić i dr.).

Prema službenoj verziji, otac Josipa Broza Tita bio je Hrvat, a majka Slovenka (rođ. Jezovšek). No njegovo točno porijeko nije do danas vjerodostojno utvrđeno. Nakon što ga je Staljin izbacio iz Kominforma god. 1948., sovjetska promidžba je tvrdila da je Tito "sin jednog židovskog kramara iz Odese". Postoje i druge razne tvrdnje o Titovom porijeklu. Značajno je, da je Josip Broz govorio s ruskim, a ne sa zagorskim naglaskom, a prema službenim podacima boravio je tek par godina u Rusiji.

- Stoji li, da je Tito bio spreman surađivati s Nijemcima ako bi se Angloamerikanci iskrcali na Jadranu?

- Tito je već 16.IV.1943. dao smjernicu da se "obustave napadi na jednog neprijatelja (Nijemce), dok ne obračunamo s drugime (četnicima)... Četnici su najopasniji zbog mogućnosti iskrcavanja Engleza u Dalmaciji, kad bi oni iskoristili plodove partizanske borbe da dođu na

vlast". (Dr. Peko Damjanović, Novi prilozi za biografiju Josipa Broza Tita, Beč 1982, str. 108). Slično piše i V. Dedijer u svojoj knjizi "Tito - Prilozi za biografiju" (Beograd 1954).

Tito je također odobrio razmjenu zarobljenika s Nijemcima. God. 1943-1944. razmijenjeno je oko 1000 zarobljenika, na "neutralnom području" u Pleternici.

ODNOSI NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKE S KRALJEVINOM ITALIJOM 1941-1943.

- Kakva je bila Mussolinijeva politika prema Jugoslaviji?

- Jedna od glavnih točaka fašističkog programa bila je talijanska prevlast na Jadranu i zahtjev za Dalmacijom, pa i čitavom hrvatskom obalom. (Zahtjevi i prevlast već iz doba borba sa Mletačkom Republikom kroz stoljeća). Mussolini je pokušao u nekoliko navrata zbliženje s Jugoslavijom, a i beogradska vlada mu je činila razne ustupke, pogotovo u tzv. Nettunskim konvencijama i onom Rimskim ugovoru, kad mu je kralj Srba, Hrvata i Slovenaca Aleksandar Karadjordjević nudio ne samo prevlast na Jadranu, već i posjed Boke Kotorske. Mussolini je u vrlo ograničenom obliku podupirao hrvatsku ustašku emigraciju, i to samo u doba napetosti odnosa s Jugoslavijom 1929-1934. Kasnije je godine 1937. sklopio s Jugoslavijom Beogradski ugovor o prijateljstvu, obavezavši se da neće više dopuštati rad hrvatske emigracije u Italiji. U stvari su hrvatski ustaše bili zatočeni već nakon Marseljskog atentata (1934.) na Liparima i po južnoj Italiji, pod vrlo teškim životnim uvjetima. Dr. Ante Pavelić je najprije bio zatvoren 18 mjeseci, a zatim pod neprekidnom redarstvenom paskom. Nepodnošljivi životni uvjeti prisilili su 300 ustaša da se vrate u Jugoslaviju. Godine 1940. Mussolini predlaže dr. Paveliću da digne ustanak u Hrvatskoj i da će mu talijanska vojska pomoći kad zauzme Zagreb. Ali "Il Duce" ubrzo odbacuje svaku misao napadaja na Jugoslaviju i sklapa s njom čvrste veze, - pa čak savjetuje Hitleru da je ne napadne, ni nakon Simovićevog puča u Beogradu 1941.

- Koje je hrvatske krajeve Beograd god 1920.-1921. predao Italiji?

- Rapallskim ugovorom g. 1920. Kraljevina Srva, Hrvata i Slovenaca ustupila je Italiji Zadar, otoke Lastovo i Pelagruž, grad Rijeku i dakako čitavu Istru! To područje je iznosilo nekih 5.000 četvornih kilometara, a na njemu je tada živjelo oko pola milijuna Hrvata.

- Kako je tekla privremena demarkaciona crta izmedju njemačkih i talijanskih postrojbi u Hrvatskoj g. 1941.-1942.?

- Uoči napadaja na Jugoslaviju, Nijemci i Talijani su odredili demarkacionu crtu izmedju svojih snaga, prema ratnim potrebama. Ta je crta tekla južno od Zagreba, Gline, Prijedora, Banja Luke, Jajca, Travnika, Fojnice, Sarajeva i Višegrada. Nijemci su u sjevernoj Hrvatskoj držali spočetka svega 15 bojni, uglavno za čuvanje pruge Zagreb-Beograd. U sjevernom području se nesmetano razvijala hrvatska državna uprava i narodni život.

U području, u kojem su se nalazile talijanske snage (od 100.000 do 200.000 vojnika) razlikovale su se tri zone: 1. koja je predstavljala područje pripojeno Italiji, i u kojem nije moglo biti nikakovih hrvatskih državnih ustanova ni oružanih snaga; 2. zona, koja je tekla od nametnute talijanske granice do crte Ogulin-Korenica-Bosanski Petrovac-Bosansko Grahovo-Glamoč-Livno-Prozor pa sjeverno od Mostara i Bileća. U toj je zoni mogla postojati ograničena

hrvatska uprava, pod talijanskim nadzorom, ali NDH nije tamo smjela postavljati vojna uporišta, utvrde niti držati ratnu mornaricu, s ograničenom prisutnosti hrvatske vojske i zabranjenim pristupom ustaša. U tzv. 3. zoni, koja je tekla od granice 2. zone do spomenute njemačko-talijansko demarkacione crte, hrvatska državna uprava i oružane snage bile su slobodnije.

Polovicom kolovoza 1941. Mussolini je zatražio da se zbog navodne opasnosti od engleskog iskrcavanja u Dalmaciji i zbog četničko-komunističkog ustanka, uvedu u čitavom obalnom pojasu Jadrana izvanredne mjere sigurnosti, koje su predvidjale privremen odlazak hrvatskih gradjanskih oblasti iz tog područja. Poglavnik je odbio taj zahtjev, pa je došlo do napetih odnosa s Talijanima, pri kojima Nijemci nisu htjeli pomoći Hrvatima. Poglavnik je postavio protuprijedlog, da se privremeno preda nadzor hrvatske uprave obalnog pojasa, zapovjedništvu II. armate Italije uz uvjet, da se postavi jedan povjerenik hrvatske vlade, koji će pri talijanskom zapovjedništvu štititi hrvatske probitke. Mussolini je to prihvatio i tako se krajem kolovoza te godine provela tzv. "reokupacija obalnog pojasa", s nekom manjom hrvatskom gradjanskom upravom. Talijanski general Ambrosio je, podupirući četnike, nastojao na sve moguće načine potpuno istisnuti hrvatsku upravu iz tog pojasa. Velikosrpski političari tražili su tada pripojenje čitave Dalmacije Italiji. Sve to je dovelo do još veće zategnutosti izmedju vlade NDH i Italije.

- Da li su i Talijani uništavali hrvatsko pučanstvo tijekom rata?

- Talijani - fašisti i redovita vojska - bezobzirno su palili i bombardirali iz zrakoplova i s brodova većinom mirna hrvatska sela i mjesta po obali i na otocima, provodeći usto nečuvenu pljačku, osobito drveta i živeža. Računa se da je od njihove ruke stradalo više od 20.000 Hrvata, pa je to znatno doprinijelo bježanju ljudi u šume, gdje su ih komunisti pretvarali u partizane za opravdanu borbu protiv Talijana, ali dakako i protiv NDH. Jedan dio tih "šumara" borio se samo protiv Talijana, kao što je bio i slučaj svećenika Ante Ćotića, koji je nakon kapitulacije Italije u rujnu 1943. oduševljeno stupio u 1. Dobrovoljačku pukovniju Poglavnikovih Tjelesnih Sdrugova i oružjem suzbijao partizane Zadra.

- Što je Mussolini službeno izjavio o razgraničenju izmedju NDH i Italije?

- Govoreći dne 10. lipnja 1941. pred Korporativnom komorom u Rimu, vodja talijanskih fašista je rekao: "... Da smo htjeli, mogli smo raširiti naše granice od Velebita, pa sve do albanskih planina. Time bismo, po mom sudu, učinili pogrešku. Ne vodeći računa o drugom, uveli bismo time u naše granice stotine tisuća stranog življa, naravno neprijateljskog. Stara povijest, a osobito nova, dokazuje da države moraju ići zatim da ostvare maksimum svoje narodnosne i duhovne jedinstvenosti, na način da se usklade u jednoj točki tri bitne stvari: Rasa - Nacija - Država".

- Kako je povučena granica izmedju NDH i Crne Gore, tada pod talijanskim zaposjednućem?

- 12. srpnja 1941. crnogorska skupština u Cetinju proglasila je nezavisnu Kraljevinu Crnu Goru, koja je dobila neku ograničenu unutarnju upravu pod okupacijom Italije. 27. listopada iste godine potpisan je u Zagrebu ugovor o razgraničenju sa Crnom Gorom izmedju NDH i talijanskog predstavništva. Granica je tekla prema staroj granici Austro-Ugarska iz g. 1918. i u tom pogledu NDH nije ništa izgubila. Pokušala je dobiti i Novopazarski Sandžak, gdje žive

većinom Hrvati muslimani, ali u tome nije dobila potporu Nijemaca, kao ni u drugim sporovima s Italijom.

Isto tako je prema staroj granici iz g. 1918. tekla i granica izmedju NDH i sada talijanske Pokrajine Ljubljane - (Kranjske).

- Što su god. 1941. Talijani tražili od hrvatskog područja?

- Na sastanku u Ljubljani, 25. travnja 1941., talijanski ministar vanjskih poslova grof Ciano tražio je za Italiju čitavu hrvatsku obalu sa svim otocima, s vrlo širokim zaledjem. Drugi prijedlog bio je da Hrvatskoj ostane 80 kilometara obale u Hrvatskom Primorju, ali da NDH stupi u carinsku i gospodarsku uniju s Italijom. Poglavnik je dao protuprijedlog, da se Italiji ustupi prošireno područje Zadra, Trogir sa susjednim otocima, kao i Kotor, tražeći odlučno da Split i Dubrovnik ostanu Hrvatskoj. Tada su talijanski generali prisutni tom sastanku, rekli, da su oni za Dalmaciju vodili dva rata, na što im je Poglavnik odgovorio da će onda morati voditi i treći. Pregovori su došli na mrtvu točku, a Nijemci su digli ruke od Hrvatske.

U nastavku tih pregovora, sada u Zagebu, nakon dugih okapanja, došlo se do granica, koje su potvrdjene Rimskim Ugovorima dana 18. svibnja 1941. Prema njima Hrvatska gubi oko 5.000 četvornih kilometara s 250.000 stanovnika, a Italija dobiva sve otoke, osim Paga, Hvara, Brača, nekih manjih otočića kod Dubrovnika, Sušak, manji dio Gorskog Kotara, Šibenik, Biograd, Nin, Benkovac i Kotor, a za Split i Korčulu je predvidjeno sudjelovanje Hrvatske unutarnjoj upravi, u čemu su Talijani Hrvate izigrali.

- Što su još predvidjeli nametnuti Rimski Ugovori?

- Oni su odredjivali da u tzv. 2. zoni NDH ne smije držati nikakovih vojnih uporišta, utvrda ni ratnu mornaricu. Ta razvojačena zona išla je crtom Ogulin-Bosanski Petrovac-Glamoč-Livno-Prozor te sjeverno od Mostara i Gacka. Osim toga se predvidjalo talijansko sudjelovanje u postrojavanju hrvatskih oružanih snaga, a Italija da će "jamčiti" državnu nezavisnost i područnu cjelovitost NDH - osim, dakako otetih krajeva.

Na sastanku s Mussolinijem u Tržiću (kod Trsta) 7.V.1941. Poglavnik je uspio otkloniti carinsku uniju i daljnje talijanske područne zahtjeve, prihvativši da jedan talijanski princ, član vladajuće kuće, postane "označenim kraljem Hrvatske" i obećavši jaču političku i gospodarsku suradnju s Italijom.

Mussolini je nakon potpisa Rimskih Ugovora dao dnevnu zapovijed:

U vezi s političkim ugovorima, koji su sklopljeni u Rimu između Kraljevine Italije i Nezavisne Države Hrvatske, naređujem:

- 1. Od sutra, 20. o.mj. sva građanska prava na području, koje je pripalo Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, a koje je do danas bilo podloženo talijanskoj vojnoj okupaciji, prelazi u ruke hrvatskih vlasti.

- 2. Talijanske oružane snage, koje se sada nalaze na području Nezavisne Države Hrvatske, prestaju od sutra, 20. o.mj., imati značaj okupacionih snaga, te dobivaju značaj četa, koje se nalaze na području prijateljske i savezničke Nezavisne Države Hrvatske.

- 3. General Vittorio Ambrosio utanačit će potrebne sporazume hrvatskim vlastima, da se ovo izvrši.

Hrvatska državna vlada je uspjela izbjeći svaki talijanski nadzor i upletanje u izgradnju hrvatskih oružanih snaga, a dobila je od Italije i nešto oružja.

- Zašto je talijanski princ Aimone, vojvoda od Spoleta, dne 18.V.1941. na prijedlog hrvatske vlade postao "označenim kraljem Hrvatske"?

- Talijani su namjeravali priključiti sebi čitavu ili gotovo čitavu hrvatsku obalu, sa znatnim zaledjem. Njemačka im je u pogledu razgraničenja s NDH dala potpuno slobodne ruke, jer se zbog "male Hrvatske" nije htjela svadjati sa svojim "velikim saveznikom" - Italijom.

Jedina mogućnost da se izbjegne potpuni ili pretežni gubitak hrvatske obale bila je stupiti u uže političke i gospodarske veze s Italijom. Poglavnik je uspio odbiti carinsku uniju, jer bi ta značila podvrgavanje hrvatskog gospodarstva talijanskom, a isto tako je odbio personalnu uniju s Kraljevinom Italijom, jer bi to značilo da talijanski vladar postaje ujedno i kraljem Hrvatske, pa bi Hrvatska ušla u sličnu zavisnost prema Italiji kao Albanija, kojoj je bila ostavljena vrlo ograničena unutarnja samouprava. Poglavnik i hrvatska vlada znali su da je vrlo teško postići promjenu granica, kad su jednom postavljene, a da se političke veze mogu vremenom izigrati i prekinuti. Zato je bila ponudjena hrvatska kruna princu Aimone, vojnovi od Spoleta.

Rimski Ugovori i ta ponuda krune su u onaj čas bili vrlo nepopularni u Hrvatskoj, ali vrijeme je pokazalo da se to uspjelo potpuno odbaciti. Time je NDH ipak sačuvala 380 od 500 kilometara hrvatske obale, s nekim otocima i važnim lukama.

- Da li bi postavljanje talijanskog princa na hrvatsko prijestolje značilo veću ovisnost NDH od Italije?

- Sam princ Aimone izjavio je pukovniku Eugenu Kvaterniku u lipnju 1941. godine: "Pozdravite Vašeg oca (vojskovodju) i recite mu, da od onog časa, kad stupim na hrvatsko tlo, počne borba za povratak Dalmacije Hrvatskoj. Ja sam pomorski časnik i ne želim biti kralj bez mora i ratne mornarice. Recite Vašem ocu da ću od časa, kad stupim na hrvatsko tlo, biti veći Hrvat od Poglavnika".

Povijest pokazuje, da kada član neke vladarske kuće stupi na prijestolje koje strane zemlje, on prestaje zastupati probitke svoje dotadašnje države, jer otada ima svoju vlastitu državu s njezinim probicima. Tako se zbilo s kraljevima i carevima njemačkog porijekla u Velikoj Britaniji, Rusiji, Grčkoj, te s izdancima francuske dinastije u Španjolskoj itd. Ti su vladari znali čak vojevati protiv svoje stare domovine.

Nu cijelo pitanje s talijanskim princem najbolje je riješio sam Poglavnik u povoljnom času talijanske kapitulacije pred zapadnim saveznicima g. 1943., kada je zajedno s hrvatskom vladom objavio državno-pravnu izjavu, kojom se poništava Aimoneov izbor za hrvatskog kralja - izbor koji je na svaki način trebao plebiscitom potvrditi i hrvatski narod.

Sam princ Aimone odrekao se tog označivanja.

- Da li se je NDH u svibnju 1941. mogla silom oduprijeti talijanskim zahtjevima?

- NDH tada nije imala više od 10.000 slabo naoružanih ustaša, oružnika i zaštitara, bez oklopnjaka, zrakoplova i ratne mornarice. Talijani su pak u Hrvatskoj držali osam svojih divizija, a na Jadranu raspolagali s jakom ratnom mornaricom i zrakoplovstvom.

- Što bi se dogodilo da je NDH odbila potpisati Rimske Ugovore?

- Kako je Njemačka uskratila svaku pomoć Hrvatskoj, to bi dovelo tek uspostavljenu državu u beznadan položaj. Nijemci i Talijani bi sigurno poradili na tome da se ukloni Poglavnik i njegova vlada, a da se na njihovo mjesto postavi kakve krotke "kvislinge". Talijani bi tada

vjerojatno proglasili svoj "protektorat" nad čitavom Hrvatskom i predavali sve više vlast četnicima, što bi značilo još veći pokolj hrvatskog naroda i odlazak velikog broja Hrvata u partizane, koji se nisu borili za nezavisnu Hrvatsku, nego za "komunističku Jugoslaviju u sklopu komunističke Internacionale". Nada Poglavnika i hrvatske vlade bila je, da će se Hrvatska moći prvom prilikom otresti nametnutih ugovora.

To se zaista i dogodilo nakon 28 mjeseci, kapitulacijom Italije 1943. godine, kada su Hrvatskoj bili povraćeni svi od Italije oteti krajevi.

ODNOSI S VELIKIM NJEMAČKIH REICHOM RAZGRANIČENJA S MAĐŽARSKOM I SRBIJOM

- Je li Hitler bio pristaša uspostave Nezavisne Države Hrvatske?

- Hitler je jugoslavenskim novinarima već 16.I.1938. rekao u Berchtesgadenu: "Ja sam prijatelj Jugosavije i ostat ću njezin prijatelj". On je još od svog dolaska na vlast godine 1933. progonio hrvatske ustaške emigrante (dr. Branimira Jelića, dr. Andriju Artukovića, dr. Mladena Lorkovića i druge). Oni su u nekoliko navrata bili zatvoreni i zatočeni - a zatim su morali bježati iz Njemačke. Isto tako zabranjeno je tiskanje glasila "Nezavisna Hrvatska Država" u Berlinu.

Izjave o podržavanju Jugoslavije davao je Hitler i jugoslavenskom predsjedniku vlade dr. Milanu Stojadinoviću i namjesniku Pavlu Karađorđeviću od 1938. do 1941. Osobno je prisustvovao pristupu Kraljevine Jugoslavije Trojnom paktu dne 25.III.1941. u Beču. Kad je nakon dva dana došlo do puča u Beogradu, Hitler je bjesnio i odlučio razbiti Jugoslaviju, vičući: "Srbiju zbrisati, Slavoniju Mađžarskoj, Dalmaciju Italiji!"... Dne 22.VIII.1944. rekao je svojim doglavnicima: "Ja sam godine 1941. učinio Srbima neuobičajenu ponudu. Zahtijevao sam samo da ostanu neutralni i za to sam im obećao Solun. Veću nagradu nisu mogli dobiti. U stvarnosti je došlo do razvoja koji nikako ne odgovara toj velikoj ponudi. Uostalom,, ukazujem na to, da ako danas ponovno uskrsne Srbija - Hrvatska propada". Hitler je i nadalje smatrao Srbijance "državotvornim narodom".

Hitler je na sastanku s Poglavnikom NDH dne 6. lipnja 1941. u Salzburgu priznao "da ga je najnovija povijest učinila nehotičnim instrumentom oslobođenja Hrvatske".

- Zašto je Njemački Reich priznao uspostavu Nezavisne Države Hrvatske?

- Hitler je u prvom redu htio kazniti Sbiju zbog njezine izdaje ugovora s Osovinom - Trojnog pakta. Nadalje se htio domoći slovenske Južne Štajerske. Nakon što je mađžarski kraljevski namjesnik admiral Horthy otklonio preuzeti protektorat nad sjevernom Hrvatskom, stavljeni pred gotov čin da su sami Hrvati uspostavili svoju Nezavisnu Državu Hrvatsku i znatno doprinijeli raspadanju Jugoslavije - Njemačka i Italija su priznale Nezavisnu Državu Hrvatsku.

- Kako je izvršeno razgraničenje Nezavisne Države Hrvatske s Njemačkim Reichom?

Dne 15. svibnja 1941. potpisan je u Zagrebu hrvatsko-njemački ugovor o razgraničenju. Granica je tekla starom granicom između nekadašnje austrijske zemlje Južne Štajerske (danas Slovenija) i Kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije do godine 1918., tako da

Hrvatska nije ništa prostorno izgubila. Kasnije joj je Njemačka ustupila i mjesto Hum na Sutli, čije je stanovništvo većinom hrvatsko.

- Kako je povučena hrvatska granica prema Srbiji, tada pod njemačkim zaposjednućem?

- U sporazumu s Njemačkom, granicu prema Srbiji odredila je dne 8. lipnja 1941. sama Hrvatska državna vlada na čelu s Poglavnikom dr. Antom Pavelićem. Ta granica je tekla rijekama Dunavom, Savom i Drinom, prema staroj istočnoj granici Austro-Ugarske do godine 1918., s izvjesnim ispravcima u hrvatsku korist. Poglavnik je odmah izdao nalog hrvatskoj oružanoj sili da tu granicu zaposjedne i čuva svojim oružjem, kao što je ova to već činila. Tako su se Bosna i Hercegovina opet našle u sastavu hrvatske države nakon 560 godina. Čitav Srijem, koji je do godine 1918. pripadao hrvatskoj državi, kao županija Slavonije, također je pripao Nezavisnoj Državi Hrvatskoj (godine 1945. Beograd ga je priključio Autonomnoj Pokrajini Vojvodini u sastavu Srbije).

- Kako se je Njemački Reich odnosio prema Hrvatima i Nezavisnoj Državi Hrvatskoj?

- Prema sporazumu s Italijom, Njemačka joj je prepustila prvenstvo na čitavom Sredozemlju, pa tako i na Jadranu i u Hrvatskoj. Bili su uzaludni svi hrvatski pokušaji da bi se predobilo Njemačku da istupi u hrvatsku korist prigodom razgraničenja s Italijom. Hitler se nije htio nikako svađati i pravdati sa svojim "moćnim saveznikom Italijom" radi male Hrvatske. On je isto tako bio godine 1939. prepustio znatan dio jugoistočne Slovačke Madžarskoj, kojoj je t.zv. Bečkom arbitražom bio dodijelio do tada rumunjsku Transilvaniju.

Njemačka se prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj držala daleko bolje nego li Italija i nije se uglavnom miješala u unutarnje hrvatske poslove. Njezino Vrhovno zapovjedništvo već je dne 11. travnja 1941. bilo javilo njemačkim snagama u Hrvatskoj da će si sami Hrvati izabrati vladu kakvu žele, na čelu s državnim poglavarom koga hoće. Berlin je u Hrvatskoj bio zaniman uglavnom za razne sirovine, pogotovo rudače (bauksit, željezo, ugalj), drvo i hranu, koje je plaćao isporukama oružja, strojeva i raznih sirovina koje su nedostajale Hrvatskoj. U NDH na početku Nijemci nisu namjeravali držati svoje oružane snage tijekom rata, osim manjih postrojbi za čuvanje pruge Zagreb - Beograd i nešto u Bosni, da zadrže pokušaje širenja Talijana.

Njemačka narodna skupina u NDH (preko 120.000) uživala je zakonska jamstva za svoj nesmetani razvoj u NDH, no kad bi pojedini njezini dužnosnici prekoračavali svoje ovlasti, obuzdavalo ih je samo njemačko poslanstvo.

Njemačka vlada namjeravala je pripadnike njemačke narodne manjine (Volksdeutscher) preseliti u Njemačku, što je manjim dijelom već bilo započelo, a većina je izbjegla iz Hrvatske pred kraj rata.

Njemački opunomoćeni general pri Hrvatskoj državnoj vladi, Edmund Glaise von Horstenau, u početku je pomagao postrojavanje Hrvatskih oružanih snaga, ali je ubrzo zauzeo negativan stav prema Poglavniku i Ustaškom pokretu, radeći na tome da ih se svrgne i zamijeni s pristašama dr. Mačeka. Na prosvjed Poglavnika bio je uklonjen iz Hrvatske u jeseni 1944.

Njemačko vojno zapovjedništvo na Balkanu i u zaposjednutoj Srbiji često je radilo u prilog velikosrpstva i optuživalo pred svojim Vrhovnim zapovjedništvom vladu NDH, Ustaški pokret i Vojnicu. Pojedini hrvatski ministri i viši dužnosnici bili su optuživani zbog toga što su bili izraelićanskog porijekla ili oženjeni Židovkama. Njemački zapovjednik Srbije general Bađer bio

je u veljači 1942. sklopio ugovor sa četničkim vođom u Bosni, majorom Jezdimirom Dangićem, prema kojemu su četnici trebali preuzeti upravu istočne Bosne. Izaslanik hrvatske vlade državni tajnik dr. Vjekoslav Vrančić uspio je to onemogućiti u zadnji čas. Njemački general Rendulic tražio je god. 1944. da mu se podredi i hrvatska građanska uprava na području vojnih pothvata, no Berlin je odgovorio: "Ne smije se dirati u suverenitet Poglavnika". Državni vođa njemačkih Zaštitnih postrojbi (SS) Himmler nije bio sklon Hrvatima te je pokušao postaviti dobrovoljačku Handžar-diviziju kao "muslimansku" i "bosansko-hercegovačku", ali je i to zapriječila hrvatska vlada, pa je ona dobila ispravni hrvatski naziv.

U sastavu njemačke SS-divizije "Prinz Eugen" nalazio se stanoviti broj bačko-banatskih Srba i četnika, koji su u ljetu 1944. bez razloga poklali oko 700 hrvata u Poljicama kod Splita. Hrvatska vlada uložila je oštar prosvjed i dala uhititi sve četnike u Splitu.

Hrvatska vlada je prosvjedovala pred njemačkim oblastima zbog pomaganja četnika u Bosni i Hercegovini koje je vršila srbijanska kvislinška vlada generala Milana Nedića u zaposjednutoj Srbiji. Kada su Nijemci počeli upotrebljavati četnike u svojoj službi na području NDH, dolazilo je do čestih trzavica. General Vjekoslav Luburić strijeljao je manje skupine četnika u njemačkim odorama u Zagrebu i Jasenovcu i otimao Nijemcima oružje i streljivo, pa su oni zahtijevali da ga se uhiti i stavi pred sud, što je hrvatska vlada izbjegla. Tijekom rata poginulo je u NDH 46.000 njemačkih vojnika u borbama protiv partizana. Njemački poslanik u NDH, Siegfried Kasche, zagovarao je NDH te je zbog toga bio osuđen na smrt u Beogradu god. 1946.

- Kakav je bio položaj hrvatskih radnika u Njemačkoj?

- Već prije rata odlazili su hrvatski radnici na rad u Njemačku. Za vrijeme rata otišlo ih je oko 150.000 dobrovoljno. Oni su u Njemačkoj imali razmjerno dobre plaće i okupljali se u organizaciji "Ustaški radnik", koja je imala svoje glasilo "Za Dom".

ODNOSI NDH S KRALJEVINOM MADŽARSKOM

- Kakvi su bili odnosi NDH s Kraljevinom Madžarskom 1941-1945.?

- Madžarska je prva priznala Nezavisnu Državu Hrvatsku, već 10. travnja 1941. No uskoro je izbio hrvatsko-madžarski spor oko Međimurja (700 č. kv. i 100.000 stanovnika, gotovo redom Hrvata). Međimurje je oko godine 1760. bila prisvojila Ugarska, a tek godine 1848. povratio ga je Kraljevini Hrvatskoj ban Jelačić. Ostalo je u sastavu Hrvatske sve do godine 1861., a tada ga je Beč ponovno dodijelio Ugarskoj. Godine 1918., srbijanskim nehajem, Madžari su pokušali zadržati Međimurje, ali ih je vojnim pohodom izbacio pukovnik Slavko Kvaternik. Već 7. travnja 1941. mr. ph. Teodor Košak proglasio je u Čakovcu uspostavu hrvatske državne vlasti, no ubrzo su Nijemci prepustili zaposjednuće Međimurja Madžarskoj.

Zbog toga je hrvatska vlada uložila odlučan prosvjed, a hrvatsko-madžarski odnosi su se zategli. Madžarska je nudila da Hrvati preuzmu upravu u ovoj pokrajini, ali da NDH prizna tamo simbolički madžarski suverenitet. Hrvatska vlada je to odbila, pa je tako Međimurje ostalo pod Madžarskom, koja si ga je službeno pripojila u studenom 1941.

ODNOSI S OSTALIM DRŽAVAMA

- Kakvi su bili odnosi s ostalim državama, koje su priznale NDH?

- Najsrdačniji odnosi između NDH i drugih država koje su je priznavale, bile su oni sa Slovačkom Republikom i Carevinom Bugarskom, s kojima su bili sklopljeni kulturni, pravni i trgovački ugovori. Sve do godine 1944. bili su i srdačni odnosi s Kraljevinom Rumunjskom i Finskom Republikom.

NDH je imala svoja poslanstva u Njemačkoj, Italiji, Bugarskoj, Slovačkoj, Madžarskoj, Rumunjskoj, Španjolskoj i Finskoj (također akreditirano i za Dansku). Generalni konzulati NDH postojali su u više gradova Njemačke (uključujući i u Austriji i Češkoj) kao i Italije. U Zagrebu su djelovala poslanstva Njemačke, Italije, Japana, Madžarske, Slovačke, Bugarske, Rumunjske, Španjolske i Finske. - Postojali su konzulati Sjedinjenih Američkih Država (1941), Francuske, Švicarske i Argentine (u Splitu). U Švicarskoj je bilo Trgovinsko izaslanstvo NDH, a s Francuskom su izmijenjena kulturna izaslanstva. Svetu Stolicu je predstavljao njezin izaslanik kod hrvatskog episkopata, a koji je zapravo vršio ulogu papinog legata. Pri Vatikanu nalazio se opunomoćeni ministar NDH (knez Erwein Lobkowicz).

NDH je pristupila Ženevskoj konvenciji o poboljšanju sudbine ratnih zarobljenika, Međunarodnom poštanskom savezu i Međunarodnom crvenom križu.

ODNOSI S VJERSKIM ZAJEDNICAMA

- Kako su u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj djelovali katolički pokret, tisak i prvaci?

- Katolički vjerski pokret djelovao je potpuno slobodno, uživajući punu potporu državnih oblasti. Postojale su organizacije katoličkih muževa i žena, seljačkih djelovaja i Veliko križarsko bratstvo i sestrinstvo, uz Marijine kongregacije i druga vjerska društva. Oni su se svi pozitivno odnosili prema hrvatskoj državi, makar nisu kao takovi ulazili u politiku.

U NDH je izlazilo oko pedeset katoličkih tjednika, smotra i crkvenih i redovničkih glasila, a katoličko Hrvatsko književno društvo Sv. Jeronima izdalo je pedesetak vrijednih knjiga i uživalo državnu potporu.

Mnogi katolički prvaci zauzimali su važna mjesta u državnoj upravi i Ustaškom pokretu (zapovjednik Ustaške mladeži i državni savezničar - vođa sindikata - prof. Ivan Oršanić, zapovjednik Ustaške mladeži dr. Feliks Niedzielski - predsjednik Velikog križarskog bratstva - zapovjednika Ženske ustaške mladeži prof. Dolores Bracanović, ravnatelj Hrvatskog dojavnog ureda "Croatia" i glavni ravnatelj promidžbe Ivo Bogdan, urednik službenog dnevnika "Hrvatski narod" dr. Franjo Dujmović, intendant Hrvatskog državnog kazališta i glavar Kulturnog izaslanstva u Francuskoj prof. Dušan Žanko i mnogi drugi. Dr. Ivo Protulipac, nekadanji predsjednik Hrvatskog orlovskog saveza, nije surađivao s hrvatskim državnim vlastima, ali nije u nikojem slučaju bio protivan hrvatskoj državi. Jugokomunisti su ga umorili u Trstu god. 1946.).

- Kako se zagrebački nadbiskup i metropolit katoličke Crkve u Hrvatskoj odnosio prema NDH?

- Nadbiskup mons. dr. Alojzije Stepinac smatrao je u svim svojim izjavama Nezavisnu Državu Hrvatsku uspostavljenu punom voljom hrvatskog naroda i kao takovu zakonitom u svakom pogledu. On je tek u nekoliko navrata žigosao stanovite pretjeranosti i neodgovorne čine pojedinaca, koji nisu bili u skladu s katoličkom vjeroispovijedi i moralom. Osobno se zalagao za one Židove koji se nisu bili ogriješili o hrvatske državne zakone, pogotovo ako su bili u mješovitim brakovima, a isto tako i za pravoslavne i sve one, koji su bili osuđeni ili proganjani bez dovoljno dokaza.

- Što je nadbiskup Stepinac rekao na "pretužnom procesu" - kako ga je nazvao sv. otac Pio XII. - u listopadu 1946. u Zagrebu?

- Kad je nadbiskup Stepinac godine 1946. bio izveden pred t.zv. Vrhovni sud Narodne Republike Hrvatske i optužen zbog suradnje s oblastima Nezavisne Države Hrvatske i ustašama, on je odgovorio: "... Moja je savjest čista... Ja nisam nikada izdao svoju domovinu... Da li je moja vlada bila vlada generala Simovića, koja je dovela na prijestolje nezakonitog kralja? Da li je moja vlada možda bila smiješna londonska izbjeglička vlada? Da li je moja vlada možda bila general Mihailović, koji u to vrijeme nije čak niti bio priznat?... Ja sam časno izvršio svoju dužnost".

Dne 3.X.1946. dr. Alojzije Stepinac je izjavio pred spomenutim sudom: "... Hrvatski se narod prebiscitarno izjasnio za hrvatsku državu, i ja bih bio ništarija, kad ne bih bio osjetio bilo hrvatskog naroda, koji je bio rob u bivšoj Jugoslaviji".

Jugoslavenska kraljevska izbjeglička vlada je preko Radio Londona često napadala nadbiskupa Stepinca, čineći ga suodgovornim zbog tobožnjeg "prekrštavanja pravoslavnih Srba" - što nikako nije bio slučaj, jer se radilo samo o dobrovoljnom prelazu srpskopravoslanih na katoličku vjeru (njih oko 250.000).

Nadbiskup dr. Alojzije Stepinac bio je vojni vikar Hrvatskih oružanih snaga prema svom prirodnom pravu i držao je značajna predavanja hrvatskoj sveučilišnoj mladosti, bodreći ju da ustraje u katoličkom duhu i otporu protiv bezbožnog komunizma, za Državu Hrvatsku.

Dne 9.VII.1944. nadbiskup Stepinac je u svojoj propovijedi u Mariji Bistrici, prigodom velikog narodnog hodočašća rekao: "... Hrvatski narod sa svom snagom svog bića teži za slobodom i brani svoju nezavisnost uz nečuvene žrtve". On je tom prilikom oštro osudio ne samo nacističke već i savezničke zločine protiv hrvatskog naroda, pogotovo nemilosrdna bombardiranja i mitraljiranje hrvatskog puka. Tada je Radio London napao hrvatskog metropolitu ovim riječima: "Biće očevidno, da je nadbiskup Stepinac konačno sasvim javno stavio svoje ime na listu zaštitnika Nemaca i ustaša, a to znači da je saveznički neprijatelj".

Tkogod nije bio za četničku ili komunističku Jugoslaviju, a za hrvatsku državu - bio je proglašavan od jugosrpske, a često nažalost i od savezničke promidžbe "fašistom, nacistom, kvislingom, slugom okupatora i pristašom marionetske vladavine t.zv. Nezavisne Države Hrvatske".

- Što je rekao nadbiskup vrhbosanski mons. dr. Ivan Ev. Šarić o Nezavisnoj Državi Hrvatskoj?

- U svom otvorenom pismu argentinskim državnim oblastima, nakon jugoslavenskog zahtjeva za izručenje Poglavnika dr. Ante Pavelića, nadbiskup Šarić kaže: "... ***Izjavljujem pred cijelim svijetom, da katolička Crkva nije nikada bila tako štićena niti njezina nastojanja širenja Istine na sve strane bolje zajamčena, nego li za vrijeme vladanja***

dr. Ante Pavelića u Hrvatskoj". (vidi: Dr. Stjepan Hefer, "En defensa del derecho y de la legalidad", Buenos Aires 1957).

- Koliko je hrvatskih katoličkih svećenika bilo umorena od četnika i partizana tijekom Drugog svjetskog rata i odmah poslije njega?

- Odmetnici su god. 1941-1945. umorili ukupno 387 hrvatskih svećenika, od čega su pali žrtvom četnika ukupno 35, a ostali žrtvom partizana, među njima i biskup dubrovački dr. Srebrenić. Umoreno je i dvadesetak hrvatskih časnih sestara.

- Kakav je bio položaj Islamske vjerske zajednice u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj?

- U Nezavisnoj Državni Hrvatskoj položaj Islamske vjerske zajednice - zapostavljane u bivšoj Jugoslaviji - bio je u dogovoru s islamskim prvacima određen posebnom zakonskom odredbom koja ju je stavila u ravnopravni položaj s ostalim glavnim vjeroispovijedima. Hrvatska državna vlada stavila je na raspolaganje Islamskoj vjerskoj zajednici razna državna dobra, da bi ona mogla uspješno obavljati svoj rad. Poštivale su se odredbe islamskog vjerskog (šerijatskog) prava u državnom zakonodavstvu. Poglavnik dr. Ante Pavelić dao je svojom zakonskom odredbom i na državni trošak urediti monumentalnu Poglavnikovu džamiju u glavnom gradu NDH Zagrebu god. 1943.

- Jesu li Hrvati muslimani zauzimali odgovorne položaje u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj?

- Dr. Osmanbeg i dr. Džaferbeg Kulenović bili su potpredsjednici Hrvatske državne vlade, a ing. Hilmija Bešlagić, dr. Mehmed Alajbegović i dr. Meho Mehičić njezini ministri. Asim Ugljen bio je predsjednik Vrhovnog suda NDH. Ademaga Mešić bio je doglavnik, a prof. Alija Šuljak (HSS) poglavni pobočnik u Glavnom ustaškom stanu, uz druge više ustaške dužnosnike. Dr. Ismetbeg Gavran Kapetanović bio je drugi potpredsjednik Hrvatskog državnog sabora i veliki župan Vrhbosne (Sarajevo), a Mesud Kulenović (HSS) saborski bilježnik, dok su ukupno 15 Hrvata muslimana bili članovi Hrvatskog državnog sabora. Prof. Hasan Šuljak (HSS) bio je hrvatski poslanik u Budimpešti, a dr. Salih Baljić generalni konzul u Ljubljani. Dvadesetak Hrvata muslimana bili su viši časnici Hrvatskih oružanih snaga, među njima i dvojica generali (Januz Ajanović i Muhamedbeg Hromić).

Sveučilišni profesor Hamdija Kreševljaković bio je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, a drugi brojni Hrvati muslimani isticali su se u hrvatskom javnom životu (na pr. književnici prof. Alija Nametak i Enver Čolaković).

- Kakav je bio odnos islamskih vjerskih prvaka prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj?

- Islamski vjerski starješina - reis-ul-ulema Fehim Spaho istakao se u iznašanju četničkih masovnih zlodjela protiv Hrvata muslimana. Zagrebački muftija Ismet ef. Muftić bio je u travnju 1941. član privremenog Hrvatskog državnog vodstva (umorili su ga partizani god. 1945.). Zamjenik reis-ul-ulema, ustaški pukovnik dr. Mehmed Ridžanović zastupao je Islamsku vjersku zajednicu u brojnim svečanim nastupima u NDH, a izaslanstvo muslimanskog visokog svećenstva izdalo je u ožujku god. 1945. izjavu u prilog Nezavisne Države Hrvatske. Zbog toga su

brojni muslimanski svećenici bili osuđeni na smrt i zatvoreni nakon partizanskog zaposjednuća NDH.

- Koliko su hrvatskih islamskih svećenika poubijali četnici i partizani tijekom rata 1941-1945.?

- Poznato je da su tijekom rata četnici i partizani umorili 118 muslimanskih hodža, imama i hafiza.

- Kada je i zašto bila osnovana Hrvatska pravoslavna crkva?

- Hrvatska pravoslavna crkva bila je osnovana zakonskom odredbom Poglavnika od 2.VI.1942. Na području NDH živjelo je 1.800.000 pravoslavaca, koji su od godine 1918. bili proglašeni pripadnicima s r p s k e p r a v o s l a v n e crkve i Srbima, htjeli to oni ili ne. Pravoslavne Crkve su nacionalne, samosvojne (autokefalne), pa prema tome pripadaju državi u kojoj djeluju (na pr. ruska, grčka, bugarska, rumunjska, albanska itd. pravoslavna Crkva). Nacionalna Srpska pravoslavna crkva mogla je razumljivo postojati u Srbiji, ali ne u Hrvatskoj. Oblikovanjem Hrvatske pravoslavne crkve god. 1942. namjeravalo se ozakoniti pravoslavnu Crkvu u NDH i postići pohrvaćenje većeg dijela stanovništva pravoslavne vjere, koji zaista nije srpskog narodnosnog porijekla. Time bi se postiglo znatno uravnotežavanje netom uzpostavljene hrvatske države, kojoj je to bio jedan od glavnih problema.

- Zašto Hrvatska pravoslavna crkva nije bila osnovana odmah nakon uspostave NDH?

Svakako bi bilo bolje, da se je odmah pristupilo osnivanju Hrvatske pravoslavne crkve, no na putu su stajale razne zapreke: početak četničko-partizanskog ustanka god. 1941. baš u krajevima u kojima živi pravoslavno stanovništvo, koje je znatnim dijelom potpomoglo taj ustanak; pomanjkanje podesnog svećenstva, a i nerazumijevanje s raznih političkih i vjerskih strana.

- Tko je stajao na čelu Hrvatske pravoslavne crkve?

- Mitropolit zagrebački i cijele Hrvatske pravoslavne crkve bio je Maksimov Ivanović Germogen, nekadanji arhiepiskop i metropolita jekaterinski i novomoskovski, ruske narodnosti, a ekiskop sarajevski bio je Spiridion Mifka, Hrvat po rođenju. Uz njih se okupio stanovit broj pravoslavnih svećenika rodom iz Hrvatske odnosno Rusije i Ukrajine, a otvorene su i pojedine pravoslavne crkve, na čelu s katedralnim hramom sv. Preobraženja u Zagrebu, na Preradovićevom trgu.

- Kakva je bila sudbina Hrvatske pravoslavne crkve i njezinih svećenika?

- Nakon zaposjednuća NDH jugokomunistička vladavina ukinula je Hrvatsku pravoslavnu crkvu, a njezini vjernici su bili povraćeni u srpsko pravoslavlje. U lipnju 1945. osuđen je na smrt i pogubljen mitropolit Germogen, kojemu je tada bilo oko 80 godina. Poznato je da je pogubljeno ili ubijeno 18 hrvatskih pravoslavnih svećenika, među njima i episkop sarajevski Spiridion Mifka.

- Kakav je bio položaj Evangeličke crkve u NDH?

- U NDH su većina pripadnika Evangeličke ili protestantske Crkve bili članovi njemačke narodne manjine. Njihov duhovni vođa biskup dr. Filip Popp, bio je god. 1945. osuđen na smrt od jugokomunističkog suda i strijeljan, a stradali su i brojni drugi svećenici.

- Što je bilo u NDH s izraelićanskom vjerom?

- Na području NDH živjelo je godine 1941. oko 30.000 stanovnika židovskog porijekla. Samo jedan dio je bio zatočen u logorima, a 5.000 (prebjeglih iz Njemačke, Austrije i Čeho-Slovačke), odveli su Nijemci, smatrajući ih njemačkim državljanima. Da bi se moglo ustanoviti točan broj Židova poginulih na području NDH, trebalo bi uzeti u obzir popis pučanstva iz g. 1931. i podatke židovskih vjerskih općina, broj prebačenih u Italiju (nalogom vlade NDH), i broj onih koji su ostali nesmetani ili sakriveni pomoću Hrvata (dr. Slavko Goldstein i dr.) na području NDH do 8.V.1945. Stav Hrvata prema Židovima općenito, nije bio negativan, već naprotiv pozitivan, unatoč pritisku nacista iz Njemačke.

Oni hrvatski Židovi koji su bili zaslužni za i pri uspostavi NDH i njoj lojalni, bili su smatrani počasnim arijcima i punopravnim državljanima NDH. Sve osobe izraelićanskog porijekla u braku s hrvatskim državljanima ili državljankama, i njihovi potomci, bili su ravnopravni državljani NDH i takove obitelji nisu bile prisiljene na rastavu, kao u Njemačkom Reichu i u drugim europskim zemljama pod njemačkim zaposjednućem ili nadzorom.

Nekoliko članova hrvatske državne vlade i viših dužnosnika, bilo je oženjeno Židovkama (obitelj vojskovodje viteza Slavka Kvaternika, obitelj ministra Milovana Žanića, obitelj državnog savezničara prof. Ivan Oršanića, itd.) - a neki su bili čisto izraelićanskog porijekla (povjerenik GUS-a Vlado Singer (ustaša povratnik); član Hrv. Državnog Sabora prof. dr. David Karlović; bojnik Ljubo Kremzir (ustaša povratnik); opunomoćeni predstavnik pri bugarskoj vladi dr. Stipe Mosner; na kulturnom i znanstvenom polju istaknuti prof. dr. Mirko Breyer; povjesničar iranolog dr. Zdenko Vinski) i drugi.

Stav velike većine Hrvata općenito prema progonima Židova što su ih vršili njemački nacisti, jasno proizlazi iz slučaja "23. hrvatske flotile lovaca podmornica" na Crnom Moru tijekom rata. Po tajnome nalogu zapovjednika te flotile (koji je još od prije rata pripadao Ustaškom pokretu) sva je hrvatska flotila podmornica, svi njeni časnici, dočasnici i mornari, zdušno preuzela zaštitu brodova, koji su kradom prebacivali europske židovske izbjeglice iz rumunjske luke Konstance u Carigrad, da bi ovi bjegunci iz neutralne Turske proslijedili u Palestinu. Te brodove su za tu svrhu iznajmile cionističke organizacije u Rumunjskoj. Vodeći te brodove kroz prolaze izmedju minskih polja mora pred obalom, štiteći ih od napada sovjetskih podmornica, otpraćivali su ih do točke na otvorenom moru odakle su ti brodovi mogli razmjerno sigurno nastaviti sami plovidbom prema svome odredištu u Turskoj. Na taj su način hrvatski mornari pomogli spasiti nekoliko tisuća Židova od njemačkih progona.

UNIŠTENJE NDH

- Da li je naslov ovog poglavlja ispravan?

- Unatoč izjave Roosevelta i Churchilla u Atlantskoj povelji 15.VIII.1941. da "Velika Britanija i Sjedinjene Države ne žele produčne izmjene koje ne bi bile u skladu sa slobodno izraženom voljom upletenih naroda i da poštivaju prava svih naroda izabrati oblik vladavine pod kojom žele živjeti...", konferencijom Jalte (4-11. veljače 1945.) zapečatili su

sudbinu Nezavisne Države Hrvatske. Na tu konferenciju se osvrnuo 8. i 10. ožujka Poglavnik ovim riječima: "Iz izvješća sa sastanka predstavnika Sjedinjenih Država Amerike, Velike Britanije i Saveza sovjetskih socijalističkih republika u Jalti, razabire se, da je na tom sastanku bilo govora i o stvaranju jugoslavenske države, koja bi imala obuhvatiti i područje Nezavisne Države Hrvatske..." i "Danas naprama nama, naprama hrvatskoj državi i našoj hrvatskoj vojsci, hrvatskim oružanim snagama, stoji boljševička vojska. Stoji boljševička horda, koja u dielu našeg susjedstva, na našim iztočnim granicama, ima službeno ime i naziv "jugoslavenska vojska". A to su, braćo i sestre, boljševičke horde koje su sastavni dio boljševičkih hordi što sačinjavaju frontu od Sjevernog mora do Carigrada. Protiv tih hordi bez srdca i ljudskog osjećaja... stojimo uz bok našeg saveznika, Njemačke. Tu stoji naša hrvatska vojska uz bok i rame njemačkoj vojsci i ostalim saveznicima, da se bori da brani Europu... U tom leži naša zadaća, u tom leži sreća i budućnost hrvatskog naroda".

24. ožujka 1945. upućuje Hrvatski Katolički Episkopat svojim vjernicima Poslanicu da raskrinka neke smišljene klevete i podle laži, koje su uperene protiv najsvetijih interesa i prava Katoličke Crkve i Hrvatskog Naroda, u kojem ona djeluje. "Pojavili su se lažni svjedoci, koji nas obtužuju, da smo zajedno sa svojim vjernicima krivi sadašnjem krvavom obračunavanju u Domovini Hrvatskoj. Ali ima svjedok koji bolje vidi, a to je Bog koji znade kakve smo žrtve samo posljednjih dvadesetak godina doprinosili, da u hrvatskom narodu sačuvamo mir i djelotvornu kršćansku ljubav. A to znade i ciela svjetska javnost. Miroljubivost je osnovna crta hrvatske duše, koju su osobito od godine 1918. uz najveće poteškoće i s najvećom pomnjom uzgajali i naglašavali i hrvatski svjetovni vodje kao i hrvatski duhovni poglavari. Ali ta su nastojanja lišavali oni, koji su političkim umorstvima hrvatskih narodnih prvaka i oduzimanjem hrvatske rodjene grude onemogućivali hrvatski pacifizam i tjerali hrvatski narod u sve veći nemir i nezadovoljstvo. Hrvatska nedužna krv prolivena je u mnogim hrvatskim gradovima i selima, dapače i u samoj beogradskoj skupštini u vrieme izmedju dva rata... Kad je pak drugi svjetski rat pohodio naše krajeve, a koji rat na ovom području nije izazvao hrvatski narod, jer nije imao nikakve političke vlasti, nego netko drugi, i dok još Hrvati nisu imali niti jedne puške u svojim rukama, već su neodgovorni neprijatelji izvršili pokolje nad hrvatskim pučanstvom, navještavajući zator i iztrebljenje našem narodu. Poslije toga našli su se, nažalost i medju Hrvatima ljudi, koji su prihvatili borbu s tim načinom. Hrvatski su biskupi to uviek odlučno odbijali i osudjivali, ne pazeći na zamjere i pogrde bilo s koje strane... I danas tražimo jednaku zakonitost za sve, - pozivajući pojedince, skupine i narode, ne vraćati zlo za zlo i psovke za psovku.

Svoj poziv šaljemo i onima, koji su u posljednje vrieme počeli sustavnom promičbom razdražavati neodgovorne i zlu sklone pojedince i skupine, da pod izlikom sudjenja "ratnim zločincima" smaknu što veći broj Hrvata, osobito intelektualaca i svećenika, lišavajući ih ne samo života, nego i njihova dobra glasa...

Bogu Božje, a hrvatskom narodu što je njegovo. Poviest svjedoči da hrvatski narod, kroz cielu svoju tisućgodišnju prošlost, nije nikad prestao plebiscitarno naglašavati, da se ne odriče svog prava na slobodu i nezavisnost, koju od srdca želi i svakom drugom narodu.

A kada je u Drugom svjetskom ratu ta misao još jače naglašena i oživotvorena u vlastitoj Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, hrvatski su katolički biskupi poštivali volju hrvatskog naroda. Nitko prema tome nema prava obtuživati bilo kojeg gradjanina Hrvatske Države, pa ni hrvatske biskupe, zato, što poštivaju tu neodstupnu volju hrvatskog naroda, kada on na to ima pravo i po Božjem i po ljudskim zakonima!".

+++

- 6. rujna 1944. prešle su divizije III. Ukrajinske Fronte (maršal Toljbuhin) i IV. Oklopnog Korpusa (general Ždanov) rumunjsko - srpsku granicu kod Negotina, nakon povlačenja Nijemaca.

- 20. listopada 1944. divizije maršala Toljbuhina, nakon višednevnih borbi, zauzimaju Beograd.

Hrvatske su Oružane Snage krajem te godine brojile 258.000 pripadnika, koji su branili svoju domovinu. Od uspostave NDH pa do zadnjeg dana njena opstanka, nije ni jedna hrvatska jedinica prešla preko granice na Drini u Srbiju.

- 1. svibnja 1945. zaključeno je na sjednici hrvatskih generala, pod predsjedništvom Poglavnika Ante Pavelića, da se zbog pomanjkanja streljiva i opasnosti opkoljavanja na zapadu započne sa sustavnim povlačenjem hrvatskih oružanih snaga i ugroženog pučanstva prema položajima zapadnih saveznika u Italiji i Austriji.

- 5. svibnja započinje povlačenje pričuvnih i pozadinskih jedinica iz Zagreba, kojega se ne brani da bi se izbjeglo razorenju grada od partizanskog topništva i savezničkog zrakoplovnog bombardiranja.

Dr. Mačeku je predloženo da stupi u vezu sa zapadnim saveznicima i da nastoji sačuvati hrvatsku državu. Zatražio je da mu se zajamči 15 dana zadržavanja bojišta, što već nije bilo moguće. Odlučio je nato napustiti Hrvatsku, i dr. Ante Pavelić mu je dao oružničku pratnju i 1.000 dukata.

- 7. svibnja, u noći od 7. na 8. njemački general-pukovnik Loehr, telefonom izvješćuje Poglavnika o njemačkoj bezuvjetnoj kapitulaciji pred zapadnim saveznicima. Nalogom Poglavnika zaključeno je povlačenje svih hrvatskih jedinica prema Koruškoj, uz zapovijed da se imaju predati Englema, a nikako partizanima.

+++

- 8. svibnja, oko 11. sati ulaze izvidnice II. srpske divizije u Zagreb.

+++++

BLEIBURŠKA TRAGEDIJA

- Prema bilješkama u britanskom ministarstvu rata i vanjskih poslova i prema opisu u knjizi "The last secret" (Zadnja Tajna), koju je napisao Lord Bethell, dogadjaji kod Bleiburga u svibnju 1945. odigrali su se kako slijedi:

Brigadni general T.P. Scott, zapovjednik britanskih četa u Austriji, u svojim izvješćima zapovjedništvu spominje golemu teškoću, koju je morao riješiti. Dana 14. svibnja 1945. engleskim četama kod Bleiburga, na granici Austrije i Jugoslavije, približile su se dvije skupine hrvatskih oružanih snaga od oko 100.000 vojnika svaka. Ove su skupine bile praćene od preko 500.000 gradjanskih izbjeglica, muškaraca, žena i djece, koji su namjeravali, da se na austrijskom području dadnu pod zaštitu britanske vojske i da zatraže utočište. Scott nije mogao tražiti upute od svoga vrhovnog zapovjednika maršala Alexandera, kako je od njega zahtijevao hrvatski

general, koji je govorio u ime svojih sunarodnjaka, jer je jedini radio-odašiljač, kojim je Britanac raspolagao, bio gotovo neprekidno izvan službe. Stoga je Scott morao slučaj riješiti sam.

Kao i svi ostali engleski i američki časnici, koji su onih dana upravljali Srednjom Europom, Scott nije poznavao hrvatsko pitanje u Jugoslaviji. Ali zapovijedi su bile jasne: Tito je saveznik, a svaki Hrvat, Slovenac ili Srbin protivan Titu, neprijatelj je. (Zapravo bivši neprijatelj, jer je Drugi svjetski rat u Europi bio završio dne 7.V.1945. kapitulacijom Njemačke u Reimsu, dakle sedam dana prije dolaska Hrvata na austrijsku granicu). Vae victis! - Teško pobijedjenima! - Scott je bio u nedoumici što da radi. Nije se mogao odlučiti da pusti Hrvate na svoje vojničko područje. Njegov je položaj otežavala okolnost da su se nedaleko od hrvatske skupine utaborile partizanske čete, spremne da na ovu navale. Velikom mukom, Scottu je uspjelo skloniti hrvatskog generala i partizanskog zapovjednika i komesara, da dodju s njime u njegov glavni stan u Bleiburškom zamku na pregovore. Nadao se da će se naći miran izlaz iz zategnutog položaja. Britanac je razgovarao posebno s hrvatskim predstavnicima, a posebno s komunistima. Partizanski komesar zaprijetio je da će napasti Hrvate, ako mu se ovi za pola sata ne predaju. Hrvatski general ponovno je u razgovoru sa Scottom zahtijevao, da se o položaju kao o političkom predmetu obavijesti maršal Aleksander i razložio mu, kakovim će strahotama biti izloženi ljudi, u ime kojih govori, ako padnu partizanima u ruke.

Scott - kako je kasnije tvrdio - mislio je da bi totovci teško mogli poubijati tolik broj ljudi, osim toga nije vjerovao da je to njihova namjera. Pošto je opomenuo Hrvate, neka ne pokušaju prodor u englesko područje, jer će udariti na njihove ljude ne samo jugoslavenske već i britanske i američke snage, dao im je rok od pet minuta da stvore odluku, dodavši da će se pobrinuti, da partizani s razoružanim hrvatskim vojnicima postupaju ispravno. Kada je hrvatski general, spoznavši da nema drugog izlaza, dao vojnicima nalog da polože oružje, - na Scottov zahtjev, partizanski komesar obećao je, da će se s razoružanim hrvatskim vojnicima postupati kao s ratnim zarobljenicima.

Da se u potpunosti shvati čudovišnost pokolja, kojih su bili žrtve razoružani hrvatski vojnici, isto tako goloruki bjegunci - medju njima žene i djeca - a koji su uslijedili, nakon što su Englezi cijelo to mnoštvo Hrvata izručili komunističkim partizanima, - pokolja koje je suvremena povijest zabilježila pod imenom "Bleiburg" ili "Bleiburška tragedija", - potrebno je sjetiti se haaške i ženevske Konvencije (ugovora) - Conventions de la Haye et de Geneve - o postupku s ratnim zarobljenicima koju je NDH 20.I.1943. potpisala: "..s bezodvlačnom obavijest svim članicama i s bezodvlačnim izvršenjem". Budući da je Jugoslavija još otprije bila članica imenovanih Konvencija, jugoslavenska je izbjeglička vlada u Londonu bila obaviještena da je NDH ovima pristupila.

Jedan od prvih članaka spomenutih medjunarodnih ugovora odredjuje da se sa zarobljenicima ima postupati čovječno, braniti ih od nasilja, uvreda, čak i od "radoznalosti općinstva". Jedan od daljnjih članaka ističe da zarobljenici posjeduju opća ljudska prava glede vlastite osobi i časti. Prema ženama treba imati najpotpuniji obzir zbog njihova spola. Takodjer ima članak, koji obvezuje da zarobljenike valja sabirati izvan borbenog područja, da bi se sačuvali njihovi životi. (Spomenute ugovore preuzela je Organizacija Ujedinjenih Naroda dne 26.6.1945.).

Premda je, kako je rečeno, Jugoslavija bila jedna od potpisnica imenovanih Konvencija, njezini predstavnici, partizanski borci, bezobzirce su kršili sve odredbe Konvencije.

No, vratimo se pod Bleiburg, gdje su hrvatski bjegunci bili izručeni titovcima. Ovi su te bjegunce svrstali u beskrajne povorke i onda ih pod jakom stražom poveli put Slovenije. Tek što bi koja povorka izašla iz vidokruga britanske vojske, partizani su zarobljenicima vezali ruke

žicom i pristupili masovnim strijeljanjima, klanju i ubijanju tih nevoljnika kundacima ili toljagama. Koje bi od njih jugokomunistički zlikovci ostavili tom prigodom na životu, morali su pod udarcima bičeva i batina nastaviti mukotrpni hod do sljedeće postaje križnog puta i novog desetkovanja. Tako su Slovenija, sjeverne pokrajine Hrvatske, Vojvodina i najzad Srbija postale beskrajno groblje hrvatskoga naroda: svi klanci, ponori, pećine, jame, jaruge, potoci i rijeke, sva krajina, kuda su prolazile te sablasne "kolone smrti", napunili su se tjelesima iznakaženih lica, razmrskanih glava i polomljenih udova. U lipnju 1945. OZNA je morala dati očistiti od lješina nekoje potoke i rijeke, da bi njihova vodovodna voda mogla opet u Ljubljani služiti za piće. Austrijski i slovenski seljaci godinama su na svojim poljima nailazili na ljudske ostatke, koje su vlaga i vrućina napuhavali te su izlazili na površinu.

Ali Hrvati nisu samo ginuli u "Kolonama smrti". U Zagrebu, kamo su partizani ušli 8. svibnja 1945., takodjer je provedeno "čišćenje". Jedan primjer: - po nalogu Djoke Jovanovića, zapovjednika VI. Proleterske divizije "Nikola Tesla" svi su ranjenici iz bolnice na Rebru u noći od 9. na 10. svibnja bili prevezeni u Maksimir i tamo čekićima zatučeni! Ovakovo divijaštvo provodjeno je posvud, bez razlike. Dovoljno je spomenuti da su komunisti kraj ceste nedaleko Kravarskog ubili 60 pitomica jednog zagrebačkog ženskog odgojnog zavoda, starim izmedju 16 i 20 godina. "Zašto nas ubijate? Što smo vam skrivile" - vapile su jadne djevojke, kako je izjavio nekoliko godina kasnije jedan očevidac toga stravičnog prizora, a koji je i sam bio krvnik. - Mjesto odgovora, zaštektali su automati presjekavši šezdeset nedužnih mladih života.

Isti vapaji "Zašto nas ubijate? Što smo vam skrivili?" tih su dana i mjeseci odjekivali širom cijele Hrvatske. Mjesto odgovora, partizani bi vapijuće proboli bajunetom, izrešetali ih nabojima ili im kundakom razmrskali glavu.

No onda je ipak jedan od jugokomunista progovorio. Na pitanje, čemu ti masovni pokolji Hrvata, Milovan Djilas kao ministar, jedan od najkrvoločnijih partizana, tada desna ruka Titova, izjavio je da su te stotine i stotine tisuća - možda i milijun - Hrvata morali umrijeti "da bi živjela Jugoslavija".

Tko je dao nalog za izvršenje toga genocida nije nam poznato, ali se tvrdi da je taj nalog dao Josip Broz Tito šefu OZNE pukovniku Slobodanu Peneziću, koji je svoju zadaću tehnički izvrsno izvršio uz pomoć reda krvnika, od kojih ćemo neke nabrojati: Basta Bakrač, Dapčević, Dubajić, Žigić, Jakšić, Jovanović, Lompar, Popović, Ćorak i drugi. Svi su oni bez zapreka napredovali u službi i činu, uz velike nagrade.

Svjetska javnost donedavna nije znala za te nečuvene komunističke zločine (kao ni za jame Katyna?!), jer su je kroz četrdeset i pet godina jugokomunisti varali izmišljotinama o ustašama.!

Na kraju ćemo ponoviti ono, što smo već u uvodu kazali: Nemojmo pomišljati na odmazdu zlikovcima, koji su i bez toga već četrdeset i pet godina duševno i moralno mrtvi. Jedino, što želimo, jest ustanoviti istinu o zbivanjima u našoj Domovini od godine 1941. unaprijed.

- Strahovite nepravde nanesene od neprijatelja tolikim Hrvatima hrvatski će narod, kao pripadnik europske civilizacije i kulture preko 1350 godina, u smislu zavjeta jednog drugog brojem malenog naroda - mnogo starijeg od Hrvata - koji je tek 1948. ponovno uspostavio svoju nezavisnost, možda jednog dana neprijateljima oprostiti, ali ih **neće nikada zaboraviti!**

BIBLIOGRAFIJA

BEGIĆ, Miron, Krešimir: Ustaški Pokret 1919-1941., USTAŠA - el patriota croata, 33 svezaka, Buenos Aires 1974-1991.
HRVATSKE ORUŽANE SNAGE I NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA, Buenos Aires 1984 i 1987.

DOLBEAU, Christophe: LA CROATIE - Sentinelle de l'Occident, Lyon Francuska 1990.

KORVIN, Juan: Croacia y los croatas - Croatia and the Croats - Hrvatska i Hrvati, kronologija hrvatske povijesti, Buenos Aires 1989, 1990.

KRIZMAN, dr. Bogdan: Ante Pavelić i ustaše, Zagreb 1978.

LORKOVIĆ, dr. Mladen: Hrvatska u borbi protiv boljševizma, Zagreb 1944.

MARIĆ, dr. Branko: Zbornik "NAŠA DOMOVINA" izdanje Glavnog Ustaškog Stana, Zagreb 1943.

OMRČANIN, dr. Ivo: Politische und diplomatische Geschichte Kroatiens, Neckargmünd Njemačka 1968.

PAVELIĆ, dr. Ante: Putem hrvatskog državnog prava, DOMOVINA, Madrid 1977.

PAVELIĆ, Višnja: Hrvatska Pravoslavna Crkva, DOMOVINA, Madrid 1984.

SINOVČIĆ, Marko: NDH u svietlu dokumenata, Buenos Aires 1950.

VRANČIĆ, dr. Vjekoslav: Branili smo državu, Knjižnica Hrvatske Revije, Barcelona 1985.

NAROD KOJI ZABORAVLJA SVOJU PROŠLOST

ZALAŽE SVOJU SADAŠNJOST

I

PRODAJE SVOJU BUDUĆNOST